HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

HAKKA SIĞINDIK

ROMAN

Günümüz Türkçesiyle

can miras

Yangın gündüz yandı, gece yandı, ertesi günü oldu, hâlâ yanıyordu. Biz İstanbul'da hiç ev kalmadı zannettik. Çünkü etrafımız göz alabildiği kadar virane olmuştu. Yalnız bacalar gözüküyor, her yandan dumanlar tütüyordu. Bilmiyoruz kaç saat olmuştu, biz hiçbir şey yememiştik. Evde babamızın getirdiği pastırmalar, peynirler, tereyağları, kuru üzümler, incirler vardı. Hepsi, hepsi yandı efendim.

"Çocukluğumu, delikanlılığımı ve kırkına merdiven dayayan yaşımı kitaplarında toplayan bir yazıcı olduğu için onu, şu veya bu düşüncenin dışında tabiatın bir görünüşünü sever gibi severim... Bugün kaç yaşındadır, bilmiyorum. Ancak bir büyük yazıcının ara sıra kutlulanması yaşına bağlıysa, bu yaşa nasıl olsa çoktan gelmiş olduğunu sanıyorum. Ve yine sanıyorum ki halkın en çok okuduğu bir büyük artisti kutlulamakta geç bile kalınmıştır."

Nâzım Hikmet

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın polisiye ve gizem unsurlarını başarıyla birleştirdiği büyük romanı *Hakka Sığındık*, savaşların, yangınların, İspanyol gribi salgınının ve savaş fırsatçılarının ortasında kalmış çaresiz bir halkın hikâyesi. Yazarın hep gülümseyen ve gülümseten satırlarının ardına dikkatli baktığımızda, orada hep bir dramın da saklı olduğunu görürüz. *Hakka Sığındık*'ta bu dram saklanmıyor, en gerçek haliyle yüzümüze çarpıyor.

#edebiyatımızınmirası #salgın #gelireşitsizliği #dolandırıcılık #yangın #açlık #hurafe #istanbul

Kapak illüstrasyonu: Bilal Sarıteke

can

14 TL

canyayinlari.com | f | | canyayinlari

roman

ISBN 978-975-07-5401-2

9 789750 754012

Can Miras

Hakka Sığındık, Hüseyin Rahmi Gürpınar
© 2021, Can Sanat Yayınları A.Ş.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Matbaa-i Orhaniye, 1335 (1919)
Can Yayınları'nda 1. basım: Ekim 2021, İstanbul
Bu kitabın 1. baskısı 3000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Mustafa Çevikdoğan
Editör: Fatih Altuğ
Düzelti: Burçin Gönül
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)
Kapak illüstrasyonu: Bilal Sarıteke / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.
Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18
Topkapı, İstanbul
Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-5401-2

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 43514

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

HAKKA SIĞINDIK

İŞİTİLMEDİK BİR VAKA

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE

Günümüz Türkçesine uyarlayan

Mustafa Çevikdoğan

ROMAN

can

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Gulyabani, 2019
Gulyabani (Günümüz Türkçesiyle), 2019
Sevda Peşinde, 2019
Sevda Peşinde (Günümüz Türkçesiyle), 2019
Kuyrukluyıldız Altında Bir İzdivaç, 2020
Kuyrukluyıldız Altında Bir İzdivaç (Günümüz Türkçesiyle), 2020
Şık, 2021
Şık (Günümüz Türkçesiyle), 2021
Gönül Ticareti, 2021
Gönül Ticareti (Günümüz Türkçesiyle), 2021
Hakka Sığındık, 2021

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR, 1864'te İstanbul'da doğdu. Dört yaşında annesini kaybetti. Çocukluğu teyzesinin yanında, Aksaray'da geçti. Mahmudiye Rüşdiyesi'nde okudu. Hastalığı sebebiyle Mülkiye'deki eğitimini yarım bıraktı. Kısa süreli birkaç memuriyet denemesi ve bir dönem milletvekilliği haricinde hayatını hep yazdıklarıyla kazandı. Henüz 23 yaşındayken yazdığı ilk romanı *Şık*, Ahmet Midhat Efendi'nin övgüleriyle karşılandı ve 1887'de *Tercüman-ı Hakikat*'te tefrika edildi. Sonraki yıllarda verimli bir yazarlık hayatı geçirdi. 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başı İstanbul'unun konak ve sokak hayatını eserlerinde ustalıkla işledi. Klasikleşmiş birçok romanının yanı sıra hikâye, oyun, makale türlerinde de eserler verdi. Edebiyatımızda gerçekçiliğin ve doğalcılığın en önemli temsilcilerinden biri olan Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın eserlerinde halkı pozitif bilimlere yönlendirme isteği de açıkça görülür. 1944'te ölen yazarın mezarı, hayatının son 31 yılını geçirdiği Heybeliada'dadır.

Yayıncının Notu

Hakka Sığındık, ilk olarak 1919'da basılmıştı. Elinizdeki kitabı yayına hazırlarken bu baskıyı esas aldık. Gerek gördükçe daha sonra yapılan baskılara da başvurduk.

Kitabı günümüz Türkçesine uyarlarken yazarın diline en az müdahaleyle artık Türkçe sözlüklerden neredeyse tamamen çıkmış Arapça, Farsça kelimeler ve terkipler için en uygun karşılıkları bulmaya çalıştık; kitaptaki kelimenin tam karşılığı olsa bile metnin ahengini bozacak türdeki yeni kelimeleri metinde kullanmadık. Az da olsa hâlâ kullanımda olan, bağlamdan anlamı çıkarılabilen kelimelere müdahale etmedik. Bugün sık kullanılmayan Türkçe kökenli bazı kelimelerin, halk deyişlerinin anlamlarını, yaygın anlamında kullanılmayan eski kelimelerin anlamlarını ve gündelik hayata ve döneme dair bazı açıklayıcı bilgileri de dipnotlarda vermeye çalıştık.

İşitilmedik Bir Vaka

1

İstanbul'da, Hoşkadem[1] taraflarında İspanyol nezlesi[2] yangın gibi haneden haneye saldırarak aile üyelerinden üç-dört cana kıymadıkça sönmüyordu. Hastalığın ortaya çıktığı evlerle imkân derecesinde bir arada bulunmaktan sakınılması hususunda hekimlerin öğütleri, gazetelerin ihtarları etkisiz kalıyor, bu nasihatlerin zıddına hareketten dolayı acıklı vakalar birbirini takip ediyor, kimsede toparlanmaktan eser görülmüyor, cahil kafalar hep bildiğine gidiyordu.

Hangi evde hastalık çıkarsa orada düğün varmış gibi bütün komşu kadınlar hemen ziyarete, geçmiş olsuna, kendi tabirlerince hatır sormaya koşuyorlar ve, "A, dostluk bugünde belli olur," nakaratıyla hastanın hizmetinde bulunuyorlar, bardağından içiyorlar, artığını yiyorlar, koynuna girecek gibi yatağına sokuluyorlar.

1. Fatih'te, Horhor yakınında, Laleli ile Şehzadebaşı semtlerinin kesiştiği noktada, bugünkü İstanbul Büyükşehir Belediyesi binasının arka kısmında bulunan cami ve çevresindeki semtin eski ismi. (Y.N.)

2. İspanyol gribi. 1918-1920 arasında tüm dünyada etkili olan ve yaklaşık elli milyon kişinin ölümüne yol açan salgın. (Y.N.)

"Aman, böyle yapmayınız, tehlikelidir," diyecek kadar basiretli olanlara, "Hanım, Allah sekizde verdiğini beşte almaz, kırk yıl kıran olmuş, eceli gelen ölmüş. Zavallıcık evinde oturup dururken hastalık ona nereden geldi? Hastalık, sağlık Allah'tan... Rabbimin takdiri neyse o olur. Hekimler ne bilirmiş! Kelin medarı olsa kendi başına olur. Onlar ölmeyecek mi! Bu sene İspanyol'dan az hekim mi öldü! Ecele çare olmaz. O cahillere uyup da öyle söylemeyiniz. Rabbimin gücüne gider, ona şirk koşmuş gibi olur," diyorlardı.

Seksen hekimin öğüdünü bir kocakarının bu tandırname[1] sözleri hükümsüz bırakıyordu.

Hacı Ferhat Efendi, Hoşkadem Mahallesi'nde konak yavrusu, güzel bir hanenin sahibidir. Yaşı altmışı geçmiş, yaşlandıkça hayata muhabbeti artmıştı. Hastalıktan korkar, aile üyelerinin sıhhatleri üzerine de titrerdi. İspanyol nezlesinin mahalleye böyle şiddetle saldırması efendinin merakını artırdı. Uykularını kaçırdı. Allah'a imanı pek sağlam olmakla beraber tedbirde kusur etmemeye uğraşıyordu. Hanesinde sağlık kurallarına ihtimamı artırdı. Misafir kabul etmiyor ve evdekileri hiçbir yere ziyarete göndermiyordu. Bu kararını şiddetli bir emir şeklinde hane halkına bildirdi. Fakat büyük küçük hanımlardan, damat beylerden aşçısına, işçisine varıncaya kadar sakinleri on beşi geçen bir ev kalabalığına hep birden söz anlatması, her birini kendi havasına gitmekten men etmesi elde mi! Efendiden gizli, yine herkes bildiğini okuyordu.

Hacı Ferhat Efendi'nin hastalığa karşı böyle şiddetli tedbir alması mahallede tandırname allamelerinden bir-

1. Bilgisiz kimselerin inandığı saçma fikirler ve bu fikirlerin yazıldığı sanılan kitap. Tandır etrafında oturulurken anlatılan masallardan ilhamla bu ad verilmiştir. (Y.N.)

kaç kocakarının gayretlerine dokundu. Çenelerini açtı. Diyorlardı ki:

"Zavallı efendi, hacı olmuş ama daha tam bir itikat sahibi olamamış. Rabbimle zıt gidilir mi! Takdir bozulur mu! Onun iradesine karşı gelinir mi!" Parmaklarını tükürükleyip duvara yazı yazar gibi yaparak: "İşte buraya yazdım, görürsünüz. Muhsine Nine söylediydi dersiniz. Rabbime boyun eğmeyip de böyle itikatsızlık ettiği için bu mahallede en çok cenaze Hacı Ferhat Efendi'nin hanesinden çıkacaktır."

Zavallı Ferhat Efendi tandırname mahkemesinin istinaf kabul etmez böyle dehşetli bir hükmüne uğradı. Zaten Hacı Ferhat Efendi ailesi mahallede iyi bir gözle görülmüyor, pek ağır dedikodulara hedef oluyor, küçüğü büyüğü eleştiren ve ayıplayan dillerini bu eve uzatıyordu. Bu paylamalar bir derece haklıydı. Lakin fakir komşuların, kocakarıların ellerini havaya kaldırıp da, "İlahi, o Hacı Ferhat denen herifin boyu devrilsin! Onu dört kolluyla[1] hacılar götürsün. Kızlarının, damatlarının, torunlarının yaşları yerlerde sayılsın!" beddualarıyla kınama ve lanetlemeleri bazen insaf ve insaniyet sınırını geçiyordu. Bu nefret ve düşmanlığın sebebi bugünün kronik dertlerinden biriydi. Biri yer biri bakar, kıyamet ondan kopar atasözünün hükmü aşikâr oluyordu.

Hacı Ferhat Efendi, Hamid devrinin[2] bal tutup da parmak yalayanlarındandır. Her devirde hâkim bir kuvvet vardır. Ona tabi olmak zamanın bilgeliği sayılır. Vatan ve millet sevgisini bu felsefeye uydurarak küplerini doldurmayı bilenler bu memlekette refah içinde yaşarlar, bu idare tarzının zıddına gidenler dedikodular içinde boğularak asılırlar, kesilirler, sürülürler, sürünürler...

1. Tabut. (Y.N.)
2. II. Abdülhamid dönemi. (Y.N.)

Bugünkü Beyoğlu gelirlerinin önemli bir kısmı Sultan Hamid'den lütuf görenlerin kontrolü altındadır. Meşrutiyet fırtınasını geçirdikten sonra kedersizce mallarının sahibi kaldılar. Hele bu İttihat kaparozcularının[1] şaşkınlık ve nefretten insana iç bulantısı getirecek yağmacılıklarından sonra padişah dönemi soyguncuları insaf ve iyilikte adeta birer evliyalık payesine erdiler ve şeref ve insanlıklarını geri aldılar. İsterse kıyamet kopsun. Şimdi sigaralarını yaktılar, köşe penceresine geçtiler, hal mesut, gelecek emniyette, bu hengâmeyi seyrederek keyif çatıyorlar.

Onları bugün affettik, unuttuk. Lakin tarih sayfalarına, gelecekteki insanlığa gözyaşları döktürtecek ateşten, kandan, irinden, kötülükten satırlar nakşettiren, bugün içinde kavrulduğumuz yangının kundakçılarından birtakımları da daha büyük servetlerin verdiği refah ve gururla pencerelerinden bu olan biteni seyrediyorlar. Aç halk birbirini didiklerken onlar tok, yarın endişesinden azade, rahat ve huzur içinde lehlerine yeni bir devrim için fitne düşünüyorlar.

Öyleleri var ki İstanbul'un en çukur, en havasız, en karanlık mahallerinden, en adi evlerinden Taksim'in, Şişli'nin en âlâ, en mualla, en muhteşem köşklerine fırladılar.

Zavallı gazeteci, sen bunlardan birinin bahriye tayinatından[2] her ay aldığı beş yüz çift ekmeği ne yaptığını düşünüyorsun... Bu kadar ekmeğe ne kadar katık lazım geleceğini hesaplasana! Belki yemiyor, satıyordu. O halde bu harp zamanının kepekli kuru ekmeğini çalan bir doymak bilmezin vazife gereği elinden geçen milyonlarla sarı liraların cazibeleri önünde çevirmeyeceği entrika düşünülür mü! Beş yüz ekmeğe, beş bin ekmeğe, beş yüz

1. Yolsuzca veya zorla birinin malını ele geçiren kimse. (Y.N.)
2. Askerlere dağıtılan yiyecek. (Y.N.)

bin ekmeğe razı olalım efendi! Afiyetle yesinler... Ah, sen hakikati bilsen, vücudundaki kan tahammülünden fazla fayrap[1] edilmiş bir makine gibi damarlarını patlatır. Biz canımızı aç kurtlara, peynir tulumlarını kedilere emanet etmiştik, şimdi neye çırpınıyoruz bilmem!

Evet, Hacı Ferhat Efendi yağmur yağarken küpünü doldurmuştu. Servet serveti çeker. Talih yardım etti, zorbaların içinde kulaç attıkları yağma deryasından hanesine bir nehir akmaya başladı. İki kızı vardı, ikisini de birer zabite verdi. Damatlarından biri levazıma[2] yerleşti. Öteki bilmem hangi komisyonda mühim bir mevki tuttu. Levazımdaki damadı kıymet, kadir ve ehemmiyetçe Reis İsmail Hakkı Paşa'nın yalnız iki gözü değil bir çift eli ve tek bacağının tamamlayıcısı, asası, bastonuydu. Onun levazım işlerindeki ince düşünmeleri, iş bilirliği ve himmetiyle tek bacak reis artık topallamıyor, sekmiyor, aksamıyordu. Paşadan himmet, damattan gayret, öyle bir ticarete koyuldular ki milyonlar önlerinde takla atıyordu. En büyük tüccarlar, Kamhi'ler filanlar yanlarında âciz birer gölge gibi kaldılar.

İkinci damat elinde savaş vergisi kamçısıyla bir ticaret evinden, bir depodan içeri girdi mi hokkabazların tılsımlı değnekleri gibi bunun ucunu nereye uzatsa önünde yüzlerle fıçı fıçı yağlar, teneke teneke gazlar, çuval çuval şekerler, kazevilerle[3] pirinçler, balya balya yünler, pamuklar, kumaşlar işaret ettiği tarafa akıp gidiyordu. Bu eşya arasında bazen askerî levazıma tam olarak lüzumu tasavvur olunamayan ponjeler[4], süreler, güpür-

1. Bir istim kazanının, istim oluşturacak biçimdeki yanar durumu. (Y.N.)
2. Ordunun lojistik hizmetinde bulunan malzemeyi sağlayan bölüm. (Y.N.)
3. Saz veya kamıştan örülmüş büyük sepet, zembil. (Y.N.)
4. Yumuşak ve ince bir ipekli kumaş. (Y.N.)

ler[1], dantelalar, yelpazeler, ajurlu[2] ipek çoraplar, kolonyalar, lavantalar vesaire vardı. Bu zabit bir kâğıdın üzerine iki-üç rakam çiziktirince piyasadaki eşyanın hepsini kaldırabilmek kudret ve harikasına sahipti. Nasıl olup da İstanbul menkul ve gayrimenkul bütün mallarıyla onların tasarruflarına geçmedi! Ve biz bütün sakinleri, pencikli esirleri[3] olarak kalmadık, şaşılır...

2

Hacı Ferhat Efendi'nin Hafız İshak Efendi namında bahçe duvarları bitişik bir komşusu vardır. Servet ve refahta bu iki aile omuz öpüşürler. Hafız İshak hem mebus hem İaşe Heyeti'nin temel direğidir. Oğlunu, kardeşini, yeğenlerini, bazı haşeratın etler, meyveler üzerine kendi kendilerine canlanıp semirmeleri için yumurta bırakmaları gibi su başlarına, yiyinti noktalarına, yağma mahallerine yerleştirmişti. Bunlarda doymak bilmez bir açlık vardı. Kâinatın bütün gıda hissesini kendi midelerine çevirmek elde olsa pervasızca buna cüret edecekler ve âlemin açlıktan öldüğünü, nasibin kendi lehlerine lütfettiği bir hadise gibi seyirden belki keyif alacaklardı.

İttihat ve Terakki idaresinin inkâr olunamaz bir gayreti, bir değer bilirliği, yüzsüzlere sahip çıkışı, efendiliği vardır. Çevirdiği hile düzen dolabının koluna yapışanları korur, gözetir, ganimetlere boğar ve bazen tövbe yoksulu olmak derecesinde ihya eder. Hiçbir idare kullarını, göz-

1. Kabartma olarak dokunan iri delikli bir dantel çeşidi. (Y.N.)
2. Delikli örgü. (Y.N.)
3. Pencik denen sahiplik belgesiyle satılmış köle. (Y.N.)

delerini ödüllendirirken bu mertebe zenginliğe varamamıştır. İşte bu sebepledir ki mensupları onun uğruna kul kurban olurlar. Hatta bugün cemiyet çürüyüp dağıldıktan sonra onun kurmuş olduğu menfaat ağının kördüğümleri içinde kalmış olanlar ne tarafa dönmek isteseler bütün bütün bağlarını kırmak mümkün olmaz. O büyük velinimetlerine söz söyletmezler. Çünkü damarlarında dolaşan kanları kuvvetini, hayatını oradan almıştır. Her biri bir şekilde onun sonsuz minnettarı ve şükredenidir. O sayede ne tulumbacılar efendi, bey, paşa, bakan, vekil oldular. Ne hiçler adam sırasına geçtiler. Ne kanlı katiller cezadan muaf olma imtiyazıyla baş üstünde tutuldular. Masumları ezmek, kötüleri yükseltmek, kabahatsizlere ceza etmek, kabahatlileri mükâfatlandırmak cemiyetin baş düsturuydu. Hasan Sabbah'ın[1] haşhaşı gibi onun maneviyatında mahiyetleri değiştiren bir iksir vardı. Kötü kalpli bir manyetizmacı gibi gözleri, vicdanları, basiretleri bağlardı. En insancıl, namuslu, iffetli adamları ahlak uçurumlarına sürüklerdi ve nasıl ki sürükledi. İttihatçıların hepsi insaniyetten nasipsiz ve vicdansız kimseler değildir. Buna şüphe yok. Fakat nasıl oldu da bu faziletli ve irfanlı insanlar hiç düşünüp taşınmadan dörtbeş katilin peşlerine takılarak izlerinden gitmek büyük günahını işlediler! Bu kanlı yolun varacağı neticeyi göremediler mi!

Duvar duvara bitişik bu iki komşudan başka hemen bütün mahalle kıtlığın insafsız, devasız, çaresiz elemiyle yanıyor, kavruluyordu. Bu iki müreffeh, kibar aile reislerinin isimlerini süsleyen hacılık, hafızlık unvanları bir müddet birer "paratoner" gibi kendilerini dediden kodudan, sövüp saymadan, kötü gözlerden korudu. Biri Ravza-ı

1. (1050-1124): Haşhaşiliğin kurucusu lider. Fedailerine uyuşturucu vererek suikastlar düzenlemesiyle bilinir. (Y.N.)

Nebi'ye[1] yüz sürmüş mübarek bir hacı, diğeri Allah'ın kitabını zihnine nakşetmiş muhterem bir hafız. Bunlardan hakka ve insanlığa aykırı ne yanlışlık çıkabilir! Evet, efendiler bir müddet saygı gösterilmesi vacip bu iki unvanın temin ettiği hürmetle yaşadılar, kötü dillerin kendilerine kadar uzanabilmesinden korundular. Lakin gitgide mahallede açlık arttı. Herkes zor zar kendi yağıyla kavrulabilirken şimdi kimsenin ne yağı kaldı ne suyu ne seli! Cazırtı başladı. Tenceresini, sahanını, halısını, mangalını satanlar sattı. Şimdi nöbet iç çamaşırlarına, dona, gömleğe kadar geldi. Zaruretle bunalan bazı aileler hasta evlatlarını, analarını, babalarını, kardeşlerini açlığın, ölümün aman vermez pençelerinden kurtarmak için her gün en lüzumlu eşyadan birini götürüp haraç mezat satıyorlar ve ancak o günün gıdasını pek eksik olarak tedarik edebiliyorlardı. Okkası elliye çıkan sütün günlük yüz dirhemciği temin olunamadığı için ne yavrular, ne hastalar ölüyordu.

Mahalle böyle bir geçim derdi cehenneminde yanarken Hafız İshak Efendi'nin evine bilmem neredeki mandırasından güğüm güğüm halis sütler, teneke teneke kaymaklar, kâse kâse yoğurtlar geliyordu. Piyasadan çekilen şekerler, unlar, yağlar sanki saklambaç oynar gibi bu iki haneye gelip gizleniyorlardı. Her taraftan yok olan şeyler normal zamanlara nispet kabul etmez bir bollukla bu evlere doluyordu. Herkesin gırtlaklarını dağlayan, dillerini kurutan "yok" sözü bu aileler için anlamsızdı. Odunlar, kömürler manda arabalarıyla taşınıyor, o koca koca meşe kütükleri yarmakla bitip tükenmiyordu. Kıtlığın her tarafı birer iskelet gibi kurutup bitirdiği bu hengâmede bütün bu şeyler hangi gizemli hazineden tedarik ediliyordu! İki konağın bütün odalarına kurulu

1. Hazreti Muhammed'in mezarı. (Y.N.)

soba bacaları daima tüter, fırıldaklar[1] gırıl gırıl döner, âlem sancısını geçirmek için bir tuğla parçası ısıtacak ve hastasına bir çorba pişirecek kadar bir ateş bulamazken bu hacı ve hafız efendilerin konakları kanunlarda[2] mutfaklarından tavan aralarına kadar ılık bir mayıs havasıyla dolu olurdu.

Hacı Ferhat Efendi'nin kapısına her ay başında bir araba dolusu erzak gelirdi. Arabadan haneye taşıma esnasında şeker çuvallarından sokaklara dökülen kırıntıları, tenekelerden sızan yağları, ufak sandıklardan saçılan kuru üzüm ve incirleri, sepetlerden düşen yaş meyveleri kapışmak için mahallenin çocukları aç hayvan yavruları gibi çamurlara bulanırlar. Arabanın altına, tekerleklerin arasına girerlerdi. Arabanın yanındaki neferlerin bazen hiddetli taraflarına denk gelirse boş mideli bu sefalet yavrularına iri çizmeleriyle tekme atarlar, o zavallıcıklar dayaktan evvel ağızlarındaki nimeti yemeye uğraşarak o çamurlu bir yudum leziz şeyi o acı tekmeye katık ederler ve bir lokmacık daha kapabilmek için sesleri çıkmaz. Yalnız zayıf ve soluk yanaklarından akan yaşları görünürdü.

Bu kadar erzakı ne yapıyorlar? Nerelerine yiyorlar? İşte bütün mahalle açlarına merak olan budur. Gelen gidenleri eksik değildir. Sıkça sıkça ziyafetler verilir. Haremler, selamlıklar hanımlar, beylerle dolar. Bu hacının, hafızın konaklarına hasırlılarla[3] rakılar, kasalarla biralar taşınır. Yerler, içerler, söylerler, çağırırlar, eğlenirler. Çalgı, cümbüş, kıyamet kopar.

Onların eğlenceleri böyle ziyafet zamanlarına has değildir. Bu iki mutlu hanede daima düğün var gibidir.

1. Ocak veya soba borusunun tepesine takılan ve rüzgârın gittiği yöne dönen şapka. (Y.N.)

2. Kanunuevvel (aralık) ve kanunusani (ocak) ayları. (Y.N.)

3. Hasırla kaplanmış şişe. (Y.N.)

Piyano, ut, def, şarkı sesleri hiç kesilmez. İki ev de musiki okuluna benzer. Komşularda hasta ve hatta cenaze olduğunu önemsemezler. Dünya yıkılsa onlar zevkleriyle meşguldür. Bunların evlerine gidenler, kapılarının önlerinden geçenler, harp kıtlık, hastalık felaketlerini unuturlar. Kendilerini bolluk, güllük güneşlik, ferah, sevinç dolu bir memlekette sanırlar. Mahrumiyetler, ölümler, matemler içinde kıvranan mahalle halkını usandıran yalnız bu çalma çağırma, bu dernek, bu eğlence değildir. Bu kibarların mutfaklarından etrafa, sokaklara taşan nefis yemek kokuları o zavallıların daima burunlarını sızlatır, ağızlarını sulandırır, gözlerini yaşartır. Enfes yağlarda kızartılmış hindiler, börekler, baklavalar, helvalardan tüten kokulu dumanın, o açların iştahlarına verdiği işkence tarif edilemez. Koklarlar, koklarlar, yutkunurlar. Yutkunurlar, yutkunurlar, koklarlar...

Açlıktan kilolarının hemen yarısını kaybetmiş, birtakımları insan şeklinden çıkmış bu sefiller samanlı, kepekli, kerpiç gibi bir dilim ekmeği bulabilmek için saatlerce itile kakıla fırın önlerinde beklerler, bazı günler eli boş dönmek tehlikesine de uğrarlarken bu hacının, hafızın evlerindeki bu daimi düğün bolluğu, neşesi, eğlencesi nedir! Hürriyet, eşitlik, kardeşlik diye herkesin ağzına bir parmak bal çaldılar. Meşrutiyet lafzıyla böyle eğlenmek için mi? Bizde hayatta kalmanın birinci kuralı: Evvela çatmak, sonra çalmaktır. Mutlakiyette de budur, meşrutiyette de... Çatılacak makama çatamayan, sıraya girip de çalamayan aç kalır. Daima kanunun üstünde ya bir hükümet ya bir cemiyet ortaya çıkar. Su başlarını zorbalar alır. Onlara eyvallah diyerek boyun eğer; kanunu, insanlığı, insafı, vicdanı çiğneyerek gittikleri yoldan gidersen yaşarsın! Aksi halde geçim meselesinde yerin olmaz.

3

Bu mühim hususu mahalle ahalisinden her biri kendi zihniyetine, varışına[1], anlayışına göre muhakeme ediyor ve birbiriyle dertleşiyorlardı. Cumba cumbaya, yan yana komşu olan Nakiye Hanım'la Raife Hanım, iki kocakarı pencereden pencereye bazen şöyle halleşirlerdi. Nakiye Hanım etrafı kedi gibi koklaya koklaya:

"Hu, komşucuğum, orada mısın?"

"Buradayım Nakiye kardeş. Bizim ihtiyar kütük gibi yatıyor. Artık onu kaldırsa kaldırsa Allah kaldırır. Gelin hasta, oğlan hasta, iş başıma kaldı. Yorgunluktan belim kırıldı. Çamaşır yıkamaya uğraşıyorum. Kirlilerimiz dağ taş yığıldı. Su yok, odun yok, sabun yok... Bir eski fıçımız vardı, yağmur borusunun altına koydum. Allah ne rahmet verirse hem içeceğiz hem yemek pişireceğiz hem de onunla arınacağız, paklanacağız. Pek zor oldu kardeşçiğim, pek zor... Dün bir parça yağmur çiselediydi. Küllü su yaptım. Kirlileri bastırdım. İşte artık ne kadar temizlenirse... Uğraş uğraş, ne halim kaldı ne canım! Şimdi mutfaktan şuraya, cumbanın önüne çıktım. Belimi yastığa verdim. Biraz içim geçmiş."

"Hacı'nın mutfağından gelen yemek kokusunu duymuyor musun?"

Raife Hanım bir av köpeği ihtimamıyla gözlerini süze süze havayı koklamaya uğraşarak:

"Bir-iki gündür nezleden burnum tıkanmış ama..." Kokuyu içine çekerek: "Ay, duydum, duydum... A, mis gibi şey kokuyor. A, dur bakayım... Şey, revani... revani... Kaç sene oldu bilmem, mübareği tatmadım. Yalnız

1. Seziş, kavrayış. (Y.N.)

ağzımızda adı kaldı, çok şükür işte şimdi de kokusunu duydum."

"A, bilemedin kardeş, sütlü irmik helvası yapıyorlar... Meyanesi ha geliyorum ha geldim diyor..."

Bir ev aşırı komşudan bir ses daha gelir. Raife Hanım sorar:

"Kim o?"

"Tatar'ın Esma."

"Ne diyor?"

"İkiniz de bilemediniz, ne revani ne helva... Bademli, fıstıklı Şam baklavası diyor."

Raife Hanım bağırarak:

"Esma, ilahi karı, yetişme... Fıstıklı bademli diye bir de ballandırıyor ki imrenmeden insana küçük dilini yutturacak. Gebe olsam çocuğum düşerdi. Emzikli bulunsam sütüm kesilirdi. O kadar içim çekti. Acaba ölmeden bana baklava yemek kısmet olacak mı? Hiç ummuyorum... Muharebe bitecek de... Şeker, yağ, un ucuzlayacak da... Param olacak da baklava yiyeceğim. Ölme eşeğim ölme, yoncalar bitecek... Vay talihsiz, kısmetsiz Raife..."

"Bahçekapısı'nda, Şamlı'da[1] âlâsı varmış."

"Varmış ama kim bilir okkası bin beş yüze midir nedir! Evimi satsam alamam."

Tatar'ın Esma yine bağıra bağıra bir şeyler söyler. Raife Hanım sorar:

"Ne diyor, ne diyor?"

Nakiye Hanım oradan aldığını buraya nakille:

"Ona bir incir tatlısı salık vereyim de pişirsin, diyor."

"Ateş nerede? İnciri bulsam çiğ çiğ yerim. Şimdi erenlerden biri karşıma çıkıp da, 'Dile benden ne dilersen!' dese, evvela baklava... sonra baklava... yine bakla-

1. Eminönü, Bahçekapı'daki Meydancık Caddesi'nde yer alan Mustafa Şamlı ve Mahdumları diye bilinen ticarethane. (Y.N.)

va... ah, canım baklava derdim. Esma'ya sorsana, o karının soyunda kurt mu var köpek mi? Baklavanın fıstığını, bademini kokudan nasıl anlamış?"

Nakiye Hanım sorar ve cevabı nakleder:

"Esma'nın kardeşinin oğlu İsmail bir kovacık su istemek için Hacı'nın konağına gitmiş. Tulumba mutfağın yanında. Su çekerken görmüş. Aşçıbaşı içeride baklavanın harcını döşüyormuş. Göz hakkı kalmasın diye oğlana akşamdan kalma iki tane yassı kadayıfı vermişler. O da bir buçuğunu yemiş, yarımını teyzesine getirmiş. Kadayıfların o kadar yumurtası tatlısı bolmuş ki ağzına layık... Lezzeti damaklarında kalmış."

"Bizim ihtiyar, yassı kadayıfı hep rüyalarında görüyor. Kadayıfın üzerine beyitler düzüyor. Ne para eder kardeş? Kadayıf, kadayıf demekle insanın ağzı tatlılanır mı? Ben de kovayı alayım da bir gün oradan su istemeye gideyim. Bakalım kısmete ne tatlısı çıkar. İçime dert olacak. Herif ölmeden iki lokmacık tatlı yedirebilsem... Hanım, çeşmelerin suları kesildi, kuyularınki çekildi. Allah onlara her şeyi bol vermiş. Konağa su nereden geliyor?"

"A, ilahi kardeş... Kuyunun başına bir makine koydular. Harıl harıl işliyor. Yedi kat yerin dibinden su çekiyormuş."

"Bu para insana neler yaptırmaz!"

"Dün küçükhanımlar seyre gittiler gördün mü? Beyoğlu'nda tiyatro varmış."

"Gördüm, gördüm... Sokağa bir sürü köpek gelmiş gibi dışarıda har har har har bir gürültü oldu. Cumbaya koştum. Bir de bakayım ki konağın kapısı önüne otomobil gelmiş. İçeriden bakalım kim çıkacak diye bekledim. Beklerim beklerim kimse çıkmaz. Beklerim beklerim kimse çıkmaz. Kuruyan erik ağacının kökünü söktük de hastalara biraz bulgur çorbası pişiriyordum. Çorba lapa olmasın diye bir ocağa koşarım, bir cumbaya koşarım.

Bilmem Bulgurlu'ya[1] gelin mi gidiyorlar! Bu ne bitmez tükenmez süs, nizam... Nihayet çıktılar. Hacı'nın kızları Nermin, Narin. Hafız'ın gelini Sadiye, üçü beraber. Hanım, ne kılık ne kıyafet... Kokana desem bunların yanında kokana da bir şey mi acaba? Bunlar tiyatro seyrine mi gidiyorlar yoksa orada oynamaya mı? Yüzlerine basmışlar düzgünü[2], vermişler allığı... Çekmişler sürmeyi... Bu soğukta göğüsler açık, kollar açık. Üşümez mi bu karılar?"

"A, nereden üşüyecekler, otonun içi sıcak... Gittikleri tiyatro da mükemmel sobalı. Soğuk senin benim için. Onların kıştan haberleri var mı?"

"Çarşafları böyle kelebek gibi bir renkte. Anlatamam ki! Suratlar, saçlar bütün dışarıda. Nermin'le Narin bu mahallede doğdular. Bilmez miyim! Saçları siyahtır. Ama şimdi bir gör! Lüle lüle, böyle kanarya sarısı... Bu para yok mu, Arap'ı beyaz ediyor alimallah... Oyy, estağfurullah! Ne günlere kaldık. Ayaklarında Şam nalınlarından yüksek ikişer karış ökçe... İlla o çorapların inceliği... İlla o çorapların inceliği... Hanım, adına pancurlu çorap mı diyorlar, ne diyorlar... Böyle olduğu gibi tenleri görünüyor. Başlarımıza taş yağmadığına teşekkür edelim. Bu kepekli ekmeği bulduğumuza ne mutlu! Ulu Tanrım sen bize acı, sen bu azgınları ıslah et Yarabbim! Hikmetine akıl ermez, iradene karışılmaz. Ben şu halsiz yatan ihtiyara bir lokmacık tatlı bulamam. Arkamıza giyeceğimiz, akşama yiyeceğimiz kalmadı. Ah Mevlam... Yedi mahallenin rızkını toplayıp da bu hacıyla hafızın konaklarına doldurursun. Hikmetinden sual olmaz ama ah, biz ne çekiyoruz! Ay dur, lakırdımı şaşırıyorum. Bu üç genç karı... hepsi böyle birer yapma bebek gibi bir süsle, bir edayla, bir sı-

1. Bulgur Palas. Fatih, Cerrahpaşa'daki görkemli bina. (Y.N.)

2. Teni pürüzsüz göstermesi, renk vermesi için yüze sürülen krem, fondöten. (Y.N.)

rayla otomobilin içine kuruldular. Arabacı yan tarafına el attı, bir şeyler yaptı. İki bacağının arasını karıştırdı. Birdenbire bir şey fart fart fart etti. Otomobil, o koca mefret, ayı gibi homur homur homur homurdadı. Sonra kıçından beyaz bir duman çıktı. Haydi koydunsa bul... Kuş gibi uçup gittiler. Seyir bitti. Ben hemen yine mutfağa, ocağın başına koştum. Tencerenin kapağını açtım. Bir de ne göreyim a dostlar! Odunun alevi ziyade gelmiş. Çorba lapa değil, pilav olmuş. Simsiyah dibi tutmuş. Bu zahire yoksuzluğunda uğradığım bu felaketin acısıyla Nermin'ine de Narin'ine de Sadiye'sine de otomobiline de lanetler ettim. Bak, onları seyretmek bana kaça mal oldu! Artık bin defa dövün, para eder mi? Böyle başıma neler gelir de yine bir türlü akıllanamam ki, na kafa!"

4

Bir sabah Hafız İshak Efendi telaşla Hacı Ferhat Efendi'nin konağına geldi. Hane sahibi entariyle, boy kürküyle selamlığa çıktı. İki komşu pek sevişirlerdi. Birbirine sarıldılar, omuz öpüştüler. Koklaştılar. Hafız'da bet beniz uçmuş, el ayak titriyordu. Bu üzüntünün sebebini anlamak için Hacı Efendi garipsemeyle kaşlarını çatarak sordu:

"Hayrola birader, ne var?"

"Bu mahallede bizi çiğ çiğ yiyecekler. Elimden geldiği kadar etrafa ne dağıtabilirsem dağıtıyorum. Siz de öylesiniz bilirim. Lakin bu kadar açı bir âciz Hafız'la Hacı'nın doyurabilmesi elde mi? Ne yapsak bunları memnun etmek mümkün değil. Rezzak-ı âlem bile bugünlerde gelir dağıtımında ihmalkâr davranıyor."

"Ah, bu mahalle halkının haletiruhiyesi... Anlaşılmaz ki... Pabuçlarımızı giyip konaklardan çıkmalı. Onlara, 'Buyurunuz efendim, keyfinizce oturunuz!' demeli. Belki o zaman memnun olurlar."

"Emin olunuz yine hoşnut kalmazlar."

"Biz yapalım bir iyilik de denize atalım. Balık bilmezse Halik bilir."

"Bunlar ilahi iradeye de razı değildirler, ne yapalım! İşte Allah bize vermiş, onlara vermemiş. Ezelî takdir böyle. Dünyadaki insanların ya hepsi birden zengin veya fakir olamıyorlar."

Hafız İshak Efendi yan cebinden büyükçe bir zarf çıkarır. Titrek parmaklarıyla içindekini almaya uğraşırken Ferhat Efendi yine sorar:

"Ne o, tehdit mektubu mu gönderdiler?"

"Tehdit mektubu ama bu şimdiye kadar görülmemiş, işitilmemiş bir tarzda."

İçindekini çıkarır, komşu efendiye uzatır. Hacı Ferhat Efendi kalın camlı gözlüğünü takar. Aşağıdaki satırları derin bir hayret ve biraz da korkuyla sesli okumaya başlar:

Kafiyeli ihtar mektubunun yazılış sebebi şudur ki:

Abdal Veli Hazretleri'nin yardımlarına her kim ki talip olur. İlletten, hastalıktan kurtulur. Hele o İspanyol nezlesi. İlletlerin en kepazesi. Kaçar duramaz hazretin nefesinden. Ne hastalar kurtardık zalim elinden.

Ey Hafız İshak! Gözlüğünü tak. Bu satırlara iyi bak! Hazreti Abdal Veli! Yardımına layık gördü seni! Dün gece birdenbire. Malum oldu hazreti pire. Ki İspanyol marazı! İşte geldi deyip sırası. Sizin eve dalacak. Çok canlara kıyacak. Gelinin Sadiye. Onun kızı Hadiye. Oğlun Enver. Ölecekler birer birer. Hiç durma birader. Hemen üç yüz lira gönder. Budur yegâne çare. Ölümlerden kurtuluşa. Can başına yüz lira. Çok değildir bu para. Oğlun, torunun, gelinin. Kurtulurlar yardımıyla veli-

nin. Etmezsen ihtarımızı izan. Yanar ağlarsın sonra her an. Ahirete göçünden sonra bu üç canın. Kapısını açsan da kasanın. Varını yoğunu versen ah diye. Hiç gelir mi gidenler geriye?

Kafiyesiz ek: Ailenizi gerçekleşmesi yaklaşan felaketten kurtarmak için ihtarımıza acilen uyulması lazımdır. Can başına talep edilen yüz lira kurtuluş ücretinin Abdal Veli Hazretleri'ne katiyen ilgisi yoktur. Kendilerine öyle malum olmuş ve o miktar talep buyrulmuştur. İstenen paralar, vuku bulacak manevi emir ve işarete uyarak şu umumi zaruret hengâmesinde cidden yardıma muhtaç olan fukaralara dağıtılacaktır. Hanede hastalığın ortaya çıkmasından sonra yapılacak müracaatlar makbul değildir, duyulmamış sayılır. İşbu samimi beyanlarımızdan şek ve şüpheye düşmek büyük vebaldir. Dikkatli oluna çünkü evliyalık mertebesine ermiş ol hazretin akçaya zerrece itibarı yoktur. Zira o gaybın hazinelerinin sahibidir.

Akçanın gönderilme ve teslim edilme şekli: Hazreti Abdal, Çınar semtinde bir viranede, yangından artakalan bir hamam külhanında köşesine çekilmiştir. Bir ekmek lokması, bir zeytin tanesiyle yetinir. Halkla görüşme heveslisi değildir. Ama mucizelerle dolu etkileri ispatlanmış olan maneviyatından yardım dilenmek için huzurlarında ihtiyaç sahipleri eksik olmaz. Makam-ı şerifleri halk için bir ziyaret yeridir.

Talep edilen meblağ, yeşil bir kese içine konularak tercihen sakallı, aptesli, dindar ve yaşını almış bir zatın aracılığıyla gönderilmelidir.

Bu takvalı zat seherden önce yola çıkıp Çınar semtindeki Viran Cami haziresine bitişik viraneye girip sokaktan itibaren sayarak dördüncü ve beşinci servinin arasından doğuya dönünce hazretin makamını görür. Bunun kapısı, yatay yatırılmış geniş bir kuyunun karanlık ağzına benzer. Ve iki tarafındaki serviler bu aziz makamın muhafazasıyla görevli, uzun ve siyah minare cüsseli iki nöbetçi vakarıyla durur.

Evinde köpekler ürür, baykuşlar öter, baygınlık veren kokular tüter, hayaletler gezinir. Ölüler dirilir. Kalbi ürküten, ruhu korkutan mezarlık sırları ortaya dökülür. Amma ki göğsü imanlı olan, adap gözeten hiçbir canlıya zarar etmezler. Emaneti taşıyan ol dindar zat, makamın heybetinden ve tuhaflığından şaşırıp kendini kaybetmeksizin ve merakına yenilip etrafa göz atmaksızın tevazu ve saygıyla makamın karanlık aralığından girerek sağ taraf duvarına tutuna tutuna karanlıkta yedi adım ilerledikte hazretin dünyevi mezarına erişir. Hazreti Abdal gecenin karanlığı ve sessizliği içinde tespih ve zikirle meşgul olur. Ekseriya uzak diyarların büyük evliyalarıyla görüşür. Bazen kendinden geçer. İnsanlığın günahlarını ve sapkınlıklarını apaçık görür. Acı acı ağlar. Bağırır durur. Baykuşları korkutur, susturur. Velinin bu feryatlarından ziyaretçiye bir keder yoktur. Korkmamalı, sağlam durmalı. Yalnız kalbe şüphe ve fesat getirmemeli. Zira o zaman köpürür veli.

Ziyaretçi, yedinci adımda durakladıktan sonra cepheye denk gelen tarafa el uzatmalı. Duvarda yani hazretin mübarek döşekleri yanında yıpranmış bir zembil asılıdır. El yordamıyla onu bulmalı, besmeleyle parayı zembile koymalı. Makama arka vermeksizin saygıyla geri geri yürümelidir. Mekânın sırrına ermek için zinhar kibrit çakmak, mum veya fener yakmak yasaktır. Öğütlerimizin zıddına hareket felaket nedenidir. Ziyaretçi çarpılır.

Aralıktan dışarıya çıkınca hemen doğru yürümeli, dönüp arkaya bakmaksızın artık yoluna gitmelidir.

Akçanın tesliminden bir gün sonra hazretin keramet saçan elleriyle yazılmış ve şifalı mühürleriyle damgalanmış kâğıtçıklar gönderilir.

İşbu kâğıtların kullanım şekilleri: Bu yazılı ve mühürlü evraktan birer adedi ezan-ı Muhammedi zamanları yani günde beş vakit yakılarak hasta tütsülenecektir. Bu tütsülere üç gün devam ve eksiksiz iman edilmesi, acilen şifayı temin eder. Tüt-

süye devam sırasında arzu edilirse tabip çağrılması ve ilaç kullanılması yani tıbbi çarelere izin vardır.

Hazreti Veli her türlü şüpheden uzak bulundukları için adı anılan Abdal haklarında sorup soruşturmalar, tahkikatlar, tetkikatlar büyük cezalar gerektirmekle beraber tütsülerin işe yaramasına da mânidir.

Zayiçe-i âlem[1]: Tavaliü'l-müluk sahibi, kavuğunun büyüklüğünü sözlerinin kerametine delil tutarak bu isimle çıkardığı takvimde merkezdeki devletlerin hükümdarlarının kılıçlarını biledi. Gökbilimine atfen görkem ve zaferlerini ilanla yıldızlara kara çaldı. Ve o hükümlerin hep işkembe i kübradan olduğu şimdi ortaya çıktı. *Külli müneccimün kezzab*[2] sözü her satırında göründü.

Hazreti Veli o zamanlar bu şarlatanlıklara gülerdi. Çünkü âlemdeki gerçek sebepler kendilerince apaçık bilinirdi. Rus devletinin bölünüp dağılmasından evvel Hazreti Abdal yıldız hükümlerinde bulunarak şöyle buyurmuşlardı:

"Hakir manevi varlığım burçlar arasında gezinirken gördüm, titredim. Yıldızlarda bir velvele oldu. Balık, yengeci yutmak istedi. Boğa böğürdü. Koç beledi. Aslan kükredi. Cevza yani ikizler birbirinden ayrıldı. Terazi dengesini kaybetti. Yay burcunun yayı sonsuzluğa fırladı. Sema inledi. Her şey birbirine girdi. Bu hengâmede akrep yanından geçerken Büyük Ayı'nın bacağını soktu. Büyük ayı küçüğün üzerine saldırdı. Ayılar aralarındaki ejderha her ikisini de tutmaya uğraştı. Lakin maalesef bu büyük yıldız depreminde Küçük Ayı'nın kuyruğu ucundaki Kutup Yıldızı'na dönük olan Dünya'nın ekseni istikametini şaşırdı. Dünya sarsıldı. Bu hercümerçte savaş vukuya geldi."

Abdal Veli Hazretleri'nin bu bilgece zayiçelerindeki görü-

1. Yıldızların, belli bir zamandaki yerlerini, durumlarını gösteren çizelge. (Y.N.)
2. (Ar.) Bütün müneccimler yalancıdır. (Y.N.)

nen anlamlardan derinlerdeki işaretlere ermeye kudret ister. Arifleri anlamaya irfan lazımdır.

Akrep burcunun Büyük Ayı'yı yani benat u naş-ı kübra[1] yıldız kümesini sokması gizli ilimlerden bazılarını göstermeye bir işarettir. Hazretin bilgeliğini idrak etmekten uzak olanlar semada hakikaten zehirli bir akreple koskoca bir ayı bulunduğu gibi bayağı bir inanca kapılırlar ki gülünç cahilliktir.

Arzu edenlere zayiçe gönderimi: Her kim ki ebeveyninin adlarıyla kendi isim ve mahlasını açıkça ve doğduğu sene, ay, gün, saati belirterek kendi hakkında yazılı bir zayiçe talebinde bulunursa üç gün zarfında arzu edilen adrese talihname gönderilir.

Hediyesi beş Osmanlı altınıdır.

Adresimiz: Küçükhamam Çınar'ında Viran Cami[2] yakınındaki viranede yaşayan Abdal Veli Hazretleri.

Başka tarafta şubemiz ve ortağımız yoktur.

5

Hacı Ferhat Efendi okumasını bitirince iki ihtiyar, Abdal Veli Hazretleri hakkında ne düşünmek lazım geleceğini anlama fikriyle birbirine bakışırlar. Kısa bir düşünceden sonra Hacı Efendi meselenin bir ehemmiyeti olmadığını ima ederek tebessümle:

1. Büyük Ayı ve Küçük Ayı'yı oluşturan yıldız kümesine verilen ad. (Y.N.)

2. Viran Cami, günümüzde Lalezar Camisi olarak bilinir. Fatih, Silivrikapı yakınlarındaki Seyyid Ömer Mahallesi'ndedir. Küçükhamam da aynı mahallenin Fındıkzade'ye yakın kısmındadır. Dolayısıyla burada sözü edilen Çınar semti de bu mahallede yer almaktadır. (Y.N.)

"İlk satırları okuyunca vaziyet bana da pek garip göründü. Adeta ürküntü geldi ama nihayete erdikten sonra işin merak edilecek bir şey olmadığını anladım. Bu bir çeşit şarlatanca dolandırıcılık. Herifin biri Hazreti Abdal'ın veliliğiyle sizi korkutarak beş-on liranızı kapacak. Mesele bundan ibaret. Fakat bu pek enayice bir dolandırıcılık. Efendim, milletin geçim sıkıntısı çok arttı. Kimse elindeki geliriyle geçinemiyor. Herkes bir yol tutturdu. Hırsızlığın, dolandırıcılığın, hilekârlığın türlüsü günden güne çoğalıyor. Rabbim hepimizi korusun. Çok geçmeden bu afeti memleketimizin üzerinden kaldırsın."

Hafız İshak Efendi kederinden artakalan bir ses titrekliğiyle:

"Saflığımızdan istifade umarak bize karşı böyle budalaca bir oyun oynamaya kalkan alçak, sözümona Abdal Veli'nin kendisi midir? Yoksa o isme *Karagöz* oynatan diğer bir melun mudur?"

"Kim bilir efendim... Bu Abdal Veli hayalî bir şahıs mıdır? Hakikaten mevcut mudur? Bu rolü oynayan kendisi midir başkası mıdır? Bu tarafını anlamak güç."

"Beni en çok kızdıran eden şey oğlum Enver, torunum Hadiye, gelinim Sadiye'nin üzerlerine yorulan hastalık ve ölüm meselesidir. İsimlerini de ne güzel soruşturmuş. Bu üç canın üzerine benim tiril tiril titrediğimi de biliyor ki benden üç yüz lirayı koparabilmek için en zayıf damarıma basmış."

"Tuhaf şey, eczacılar, doktorlar icat ettikleri bazı ilaçlar hakkında uzun uzadıya tarifeler, şatafatlı ilanlar tertip edip bastırırlar. Onların hapları, tozları, suları, macunları gibi Hazreti Abdal'ın saçma mektubu da tütsülerin kullanım şekli, paranın gönderilme meselesi, adres tayini ve hatta aynen onların 'taklidinden sakınıla' ihtarları kabilinden başka tarafta şube ve ortakları bulunmadığının kaydı gülünecek şeyler değil mi!"

"Birader, o kadar sinirlendim ki öfkemden ne yapacağımı bilemiyorum. Soruşturulması için bu zayiçeli, tarifeli saçma mektubu götürüp polis komiserliğine teslim edeyim mi?"

"Adam, vazgeçiniz... Nenize lazım... Zorla başınıza iş çıkarırsınız. Sonra zabıta uzun uzadıya soruşturmaya, incelemeye kalkışır. Sizi yorar. Bunu yapan, işte bir saçmalıktır etmiş. Sesinizi çıkarmazsınız, gelir geçer. Zorla paranızı alacak değil ya! Bencesi böyle."

"Ya bu alçaklık tekrar ederse?"

"Ne yapılacağını o zaman düşünürüz."

6

Abdal Veli'nin kerametten çok dolandırıcılığa benzeyen bu garip ihtar mektubu üzerinden yirmi dört saat geçmeden Hafız İshak Efendi'nin torunu, dört yaşındaki Hadiye sokakta, dadısı Şehnaz'ın kucağında birdenbire hastalanır. Çocuk ateşler içinde eve getirilir. O akşam nöbet artar, humma yükselir, yavrucak fırınlar gibi tutuşur. Amanın ne oldu? Tabip, ilaç, tedavi derken zavallı masum pırr cennet bağına uçar. Feryat, figan, kıyamet kopar. Konak bir matem yerine döner. Herkes bu acıyla göğsünü döverken arkasından aynı belirtilerle çocuğun validesi Sadiye hastalanır. Sürüyle tabip getirilir. Doktorların beşi gelir, dördü gider. Hastalığın teşhisi yine o adı batası İspanyol nezlesi... O kadar tedavi fayda vermez, hasta ağırlaşıyor, ağırlaştı demeye kalmaz, kızcağızını takiben zavallı genç kadın da gider. Hane halkı şaşırır, matem artar. Amanın ne oluyoruz! Neye uğradık sorularıyla aile üyeleri çırpınırken ailenin yegâne oğlu, gözbebeği Enver Bey

hummaya tutulur. Hastalık o hastalık, seyir o seyir... Dayanılmaz, "Onların arkasından bu da mı?" sorusuyla konak sakinleri birbirine bakışırken bu soruya ölüm, korkunç "evet" cevabını verir. Enver'i de alır. Çarçabuk eşiyle kızcağızının yanına götürür. Evlere şenlik sekiz-on günün içinde bir haneden üç cenaze! Arkada kalan ana baba bu ebedî hasretin ateşiyle ölümü hayata tercih ederek Azrail'e hemen kendi ruhlarını da alması ricasında bulunurlar. Fakat bu temennileri kabul olunmaz. İspanyol nezlesi ailenin üç fidanını budadıktan sonra konaktan yıkıcı ayağını çeker ama hanenin kafesleri iner, kapıları kapanır, neşesi söner. Çalgı, türkü, ahenk seslerine bedel şimdi ahlar, figanlar, ağlamalar, hıçkırıklar duyulur. Ziyafetler, eğlenceler kesilir. Yemek vakitlerinde sofralar kurulsa da kimse rağbet etmez olur. İştahları olanlar da olmayanlara uymak için yemekten içmekten, söylemekten gülmekten çekiniyor görünürler. Hasılı ailenin düzeni esasından bozulur.

Bu matemden mahallelinin yüreği içten içe serinler. Kocakarılar kıs kıs gülerek, "Ah Rabbim, büyüksün, pek büyüksün... Nelere kadir değilsin... Fakir fukaradan mahallede bu kadar insan öldü. Ölüm de yalnız fukaraya, yoksullara mahsus bir ceza değil ya! Onlardan da birkaç gitsin de acı neymiş bakalım anlasınlar. Bizim evlerimizde çoluk çocuk ekmeksiz, kandilsiz, hastalarımız ilaçsız, mangalsız, gıdasız yatarken onların konaklarında yeme içme gırla gidiyor, çalma, çağırma, gülme, eğlenmeden durulmuyordu," kabilinden intikamcı kınamalarla oh çekiyorlar ve bazı insaf sahipleri de, "Ölümle öç alınmaz, bugün ona ise yarın sanadır," diyorlardı. Uğradığı bu pek şiddetli acıdan mahallelinin rahatlama aradığını hisseden Hafız İshak Efendi'nin kederi artıyor, o şom ağızları kapatmak için sadakalar dağıtıyor, merhumların ruhlarını dindarca şad etmek maksadıyla fakirlere destek olmaya her gün daha ziyade hız vermeye uğraşıyordu.

Bu acı veren üç kayıp o kadar çabuk birbirini takip etti, matemle doldurduğu konağın içini ve hele de İshak Efendi'nin zihnini öyle karıştırdı, daladı[1], yaktı ki zavallı adam neye uğradığını anlayamadı. Felaketzede kalbinde pederlik, büyükpederlik, kayınpederlik yani cayır cayır üç türlü babalık muhabbeti, ateşi yanıyordu. Bu cehennem acısı aklını, fikrini, izanını, muhakeme ve hafızasını mahvetmiş gibiydi. Bu korkunç hal kötü bir rüya mıydı? Evden son tabutun çıktığı o pek acı günün üzerinden yine öyle acılı birkaç gün geçti. Gamı azalmıyor, artıyordu.

Dünya tasasından kurtulmak için kalbini Hakk'a çevirmek ve bütün vaktini ibadete ayırmak ister. Bir gün odasında, köşe yastığının üzerinde *Delail-i Hayrat*'ı[2] ararken birkaç gazete ve diğer kâğıtlar arasında gözlerine irice bir zarf ilişir. Ne olduğunu anlamak için elini uzatır. Zarfı evirir çevirirken bunun Abdal Veli Hazretleri'nin ihtar mektubu olduğunu anlayınca derhal gözleri büyür. Vücuduna bir titreme yayılır. Nasıl olup da bunu o güne kadar büsbütün unutmuş olduğuna şaşar. Bu basiret bağlılığına hayretler içinde kalır. Abdal'ın işaretini hatırlamaya uğraşır. Bir daha okumak için kâğıdı açar. Okur. Okudukça o satırların manaları gözünde derinleşir. Bir daha okur. Hazret, ihtar mektubunda her hakikati açıktan açığa söylemiş. Kafasını yumruklayarak kendi kendine, "Behey ahmak İshak! Bu ettiğin gafletle kıyamete kadar yan! Bu satırları ilk okuyuşunda sırrına ereydin şimdi gözbebeğin o üç canı kaybetmezdin. Üç yüz liraya kıyamadın. Hazretin maneviyatından şüphe ettin. Onu polise verecektin. Bu büyük küfür ve hatanın yoluna üç kurban verdin. Günahı sen işledin, cezasını yavruların

1. Dişlemek, ısırmak, kaşındırmak. (Y.N.)
2. Muhammed bin Süleyman el-Cezuli tarafından derlenmiş dinî kitap. (Y.N.)

çekti!" ahlarıyla dövünür. Ağlar. Dinî bağlılığı kabarır, inançsızlığına pek büyük pişmanlıkla tövbeler eder. Lakin ne fayda! Ahrete giden gelir mi...

Kafiyeli ihtar mektubunun şu, "Etmezsen ihtarımızı izan. Yanar ağlarsın sonra her an. Ahirete göçünden sonra bu üç canın. Kapısını açsan da kasanın. Varını yoğunu versen ah diye. Hiç gelir mi gidenler geriye?" son mısralarını ateşli gözyaşlarıyla tekrar eder. Ve, "Gelinin Sadiye, onun kızı Hadiye, oğlun Enver, ölecekler birer birer..." satırlarını da sakalından aşağı akan selle katıla katıla ezberler. Hazreti Veli'nin kerametine şimdi bütün ruhuyla iman getirir. Artık bir yerde duramaz. Zarfı hürmetle koynuna kor. Kalbinin ateşlerini dökmek, uzun uzun dertleşmek için komşusu Hacı Ferhat Efendi'nin konağına koşar. Yine iki ihtiyar birbirine sarılır, öpüşürler, koklaşırlar. Hafız İshak Efendi, Abdal Veli Hazretleri hakkında gösterdiği hürmetsizlik ve inançsızlığın cezasına uğradığını pek acıklı bir pişmanlıkla sayıp dökmeye başlar. Muhatabını da derin bir dalgınlık alır ve nihayet ağır düşünceler içinde cevap verir:

"Polise müracaat edecektiniz, bu hareketinize mâni oldum. Ne kadar isabet etmişim."

Hafız büyük bir şükranla Hacı'nın ellerine sarılır. Şapır şupur öperek, içini çeke çeke koklayarak:

"Berhudar olunuz komşum, beni ne büyük bir vebalden kurtarmışsınız!"

Hafız koynundan saygıyla zarfı çıkarır. Kutsal bir şey açar gibi içindekini masanın üzerine kor. İkisi de derin bir itinayla gözlükleri takarlar. Bir veliden gelen bu gizemli, bu esrarengiz kâğıdın huzurunda el pençe divan durur gibi birer huşu ve ibadet tavrı alırlar. Her cümle, her kelime ve hatta her harfin görünür şekil ve anlamları dışında derin, kutsal, ilahî, olağanüstü manalar arayarak okumaya başlarlar.

Hazretin ihtar mektubu, talik[1] kırması bir hat; ve söz başları ve dikkat çekici cümleler, kelimeler kırmızı Frenk mürekkebiyle yazılmıştı. Fakat iki ihtiyarın o satırlar hakkındaki imanları o kadar yükselmişti ki bazı yerleri kabarmış bu adi mürekkebi lal olarak kabul ettiler.

Hatta dikkat edilse talike yabancı bir kalemin zorlama bir sahtekârlığıyla yazılmış olduğunu anlamakta güçlük çekilmezdi. Fakat artık onlar hazret aleyhindeki bu yolda şüpheleri, büyük günahlardan korkunç birer küfür sayıyorlardı.

Aşkla, şevkle, kendilerinden geçerek bu dindarca meşguliyete o kadar daldılar ki elinde iri bir zarfla odaya giren uşağın varlığından bir müddet haberleri olamadı. Nihayet Ferhat Efendi başını çevirdi. Hizmetkârını görerek, dalgın dalgın, "Ne var Ahmet?" dedi.

Uşak elindeki iri zarfı uzatarak, "Efendim, bunu şimdi postacı getirdi," cevabını verdi.

İhtiyarların gözleri bu yeni zarfa dikildi. Ani bir elektrik akımına tutulmuşlar gibi ikisini de birer soğuk titreme aldı. Çünkü Ahmet'in uzattığı zarf kendi önlerindekinin aynıydı. Hazretten yine bir ihtar vardı.

7

Abdal'ın evliyalığına iman ettiler. Emirlerine hürmetle boyun eğdiler. Lakin hazretin yine nasıl dehşetli ihtarlarına muhatap olacaklarını kestiremedikleri için titriyorlardı.

1. İran'da geliştirilmiş bir yazı çeşidi. (Y.N.)

Hacı Ferhat Efendi uzatılan zarfı titrek eliyle aldı. Uşağı savdı, hemen okudu. Zarfın üzeri kendine hitaptı. Gittikçe derecesi artan birer korku ve kederle içindekini çıkardılar.

Kafiyeli ihtar mektubu hemen eskisinin aynı, yalnız şu yolda, "Evinizde mahkûmlar var ölmeye. Dil varmıyor açık açık söylemeye" gibi bazı mısralar değiştirilmiş ve ilave edilmiş. İki kuruntulu ihtiyarın korkudan her kelimesinde derin manalar aramaya koyuldukları ihtar mektubunun, daha doğrusu bu evliya işi tehditnamenin görünen ve kesin anlamı kısaca şuydu:

Malum adrese beş yüz lira göndermezseniz kızlarınız Narin'le Nermin'in ve daha aileniz üyelerinden diğerlerinin pek yakında İspanyol nezlesinden vefatlarına şüphe etmeden hazır olunuz.

Hacı Ferhat'ın gecelik takkesi başından fırlayarak:

"Bu defa ücret yükselmiş!"

Hafız İshak teselli ve cesaret vermek için komşusunun arkasını sıvayıp yüzünü okşayarak:

"Aman birader, çoğumsayıp tereddüt etmeyiniz. Hazretin şakası yok. Beş yüz lira kızlarınızın hayatlarından kıymetli midir?"

"Fakat niçin bu defa kurtuluş bedeli fırladı?"

"Hazret bir hayatı yüz liraya kurtarıyor. Demek devlethanede ölüme mahkûm beş kişi var. Hesap açık ve sade."

"Acaba bu beş mahkûmdan biri de ben miyim?"

"Zannederim. Çünkü bu defa Cenab-ı Abdal, 'Dil varmıyor açık açık söylemeye!' mısrasıyla gerçeği anlatmakta büyük bir nezaket gösteriyor. Sizi alenen korkutmak istemiyor. Bu bilgece imadan sakınmalısınız."

"Size hazretin bilinmez makamından böyle bir ihtar mektubu geldiği zaman çok hiddetlenmiştiniz. Hatta bu yoldaki son kararımızın ne olduğunu henüz unutacak kadar zaman geçmedi."

"Zihnim çok karışık. Unuttum. Neye karar vermiştik?"

"Benim sizi polise müracaattan men etmeme karşılık siz bana, 'Ya bu alçaklık tekrar ederse?' buyurmuştunuz. Bendeniz de size, 'Tekrar ederse ne yapılacağını o zaman düşünürüz,' demiştim."

Hafız, Hacı'nın ellerine sarılarak büyük bir teslim oluş tavrıyla:

"Aman birader aman... 'Alçaklık' tabirini kullanma hürmetsizliğinde bulunmayınız."

Hacı ettiği bu büyük kusurun pişmanlığıyla titreyerek:

"Hâşâ... Sümme hâşâ! Ben bu tabiri hazret için söylemedim. Evvelce aramızda geçen bir konuşmayı gerektiği için tekrar etmek istedim de..."

"İkincisi hazretin 'bilinmez makamı' diyorsunuz. Bu da bir hatadır. Çünkü Cenab-ı Abdal bize makamını söyledi. Adres verdi."

"Bu sözden muradım hazretin manevi varlığıydı."

Hafız büyük bir telaşla:

"Aman hacım, aman kardeşim... Sözlerinize dikkat ediniz. Felaketlerin en korkuncuna uğratmak için sizi yoldan saptırıp azdırmaya şeytan (lanet üzerine olsun) musallat oldu zannederim. Hazreti veli, ihtar mektuplarında samimi beyanları aleyhinde Allah korusun şek ve şüpheye düşmekten kesin olarak emir ve tembih buyuruyorlar."

Hacı dervişçe, iki elini göğsüne, iman tahtası üzerine koyarak:

"Amenna ve saddakna... Evliyalıklarından, samimiyetlerinden hiç şüphem kalmadı. Hazret tehdidini gerçekleştirmeye gücü yettiğini tam bir sürat ve dehşetle ispat etti. Buna en kâfirler bile imanda tereddüt etmezler."

"'Tehdit' sözünü kullanmak da sizin için ceza sebebi olabilir. İhtar deyiniz, bilgece ihbar deyiniz."

"Aman Hafız'ım, benim zihnim şimdi seninkinden fazla karıştı. Sen bir felakete uğradın fakat geçiştirdin. Ben uğramak üzereyim. İki kızımın hayatı tehlikede. Benimki de caba! Ölüm defterinde beş can kayıtlı. Üçü malum, ikisi kim? Ailemden daha kimlere kıyılacak? Beynimi dehşet sardı, ne akıl kaldı ne fikir. Bu şaşkınlıkla ettiğim, edeceğim saçmalıkları Hazreti Abdal af buyursunlar. Evliyalıklarına, kerametlerine imanla bağlılığım, kalbim ve bütün samimiyetim kendilerine malum."

"Hacıcığım, geçirecek vaktimiz yok. Aklını başına topla. Beş yüz lirayı çarçabuk hazırla. Emin, dindar, namazında niyazında, sofu, sakallı, aptesli bir mübarek zat bul. Emaneti teslim et ve ihtar mektubundaki götürme adabını güzelce anlat. Anlatılan kurallara uyarak liraları hazretin makamına götürsün. Tarif edilen yıpranmış zembile kefareti budur deyip atsın. Rabbim Abdal'ı memnun etsin. Hepinizi ölümden kurtarsın. Çünkü bundan sonra bizim için en mühim bir kanun metni gibi her satırını hafızamıza kazımamız gereken ihtar mektubunun bilmem kaçıncı faslında Hazreti Abdal, 'Hanede hastalığın ortaya çıkmasından sonra yapılacak müracaatlar makbul değildir ve duyulmamış sayılır,' buyuruyorlar. İspanyol nezlesi evinize girmeden evvel siz liraları kasanızdan çıkarınız. Bir dakikalık tereddüdün, gecikmenin sebep olacağı sonsuz acıları düşününüz. Evlat ateşi hiçbir acıya benzemiyor. Ölen ölüyor ama kalanın da işi bitiyor. İşte önünde misal, mostra[1] ben! Bana bak da ibret al. Ölü müyüm yaşıyor muyum, bilmiyorum. Anladığım bir hakikat varsa o da böyle hayatın ölümden daha acı olduğu-

1. Örnek, model. (Y.N.)

dur. Canını kurtar, kızlarını kurtar, aileni kurtar. Haydi, bir saniye durma. Ha, sana mühim bir ihtarım daha var. Bu feci hali damatlarına haber verme. Onlar genç, tecrübesiz, farfara[1], tez canlı ve biraz da inançsızdırlar. En başında bizim bile iman edemediğimiz böyle harikulade bir vaziyete onlar hiç inanmazlar. Abdal'ın evliyalığıyla eğlenirler. Hürmetsizliğe, alaya, belki de isyana, hor görmeye kalkarlar. Allah esirgesin, Allah esirgesin!"

"Haklı söylüyorsun birader."

"Evet, yerden göğe kadar haklıyım. Bak, kendi derdimi biraz unuttum. Şimdi seninkine düştüm."

"Teşekkür ederim. Beş yüz lirayı vermeden biz bu badireden çıkamayacağız. Bari kalbimize şüphe getirip sızlanmadan verelim de Cenabıhak yardımını göstersin."

"İşte bak, ne güzel söylüyorsun."

"Şimdi dindar kısmından, namazında niyazında, günahsız, Allah'tan korkan, sofu, pak, temiz, zarif, sakallı, emniyetli bir adam nereden bulacaksınız?"

"Evet, şu zamanda bu kadar vasıflara sahip bir adam bulması zor mesele. Ben kendimden bile emin değilim. Doğrusu Hazreti Halid'in[2] türbedarları arasında bile böylesi zor bulunur."

"Birader, siz böyle dindar bir 'anka'yı düşünedurunuz. Müsaadenizle bendeniz biraz hareme gidip geleyim. Çünkü içimi merak aldı."

"Ne merakı? Haremde ne yapacaksınız?"

"Bakayım, çoluk çocuğumun içinde hastalanan var mı..."

"Allah saklasın, hastalanan olsa bile biz ihtar mektubunu şimdi aldık. Hazretin yirmi dört saat müsaadesi

1. Sebatsız, aceleci. (Y.N.)
2. Eyüp Sultan. (Y.N.)

var. Merak etme, otur. Ve hele de kadınlara böyle şeyden bahsetmeye gelmez. Şimdi hepsi ayılıp bayılarak meraktan hastalanırlar."

"Hayır, bir şey söyleyecek değilim. Yalnız şöyle bir ortalığı kolaçan edip geleceğim. Artık bu sır gizli sıtma gibi aramızda kalacak. Ne kadar acı duysak dişimizi sıkıp başkalarına renk vermeyeceğiz. İçin için çekeceğiz."

Hacı Ferhat Efendi hareme gider. Hafız İshak Efendi emaneti aptesli, mübarek eliyle Hazreti Abdal'a teslim edecek vasıflarda, o ender bulunur zatı zihninde araştırmakla meşgul olur.

8

Hacı Efendi evvela en çok sevdiği küçük kızı Nermin'in yanına gider. Bu asabi, hırçın, şımarık mahluku saçlar dağınık, bet beniz soluk, kanepenin üzerine yüzüstü upuzun uzanmış bulur. Nermin kaç zamandır kocası Methi Bey'i kıskanmak işkencesiyle harap oluyor. Derdini kimselere açamıyor, gizli gizli kendini yiyip bitiriyor. Methi'de para bol, pek bol olduğunu biliyor. Kocası bazı geceler geç ve bazen hiç gelmiyor. Nerelerde kalıyor? Sorulan suallere birtakım martavallar okuyor. Her gelişinde üzeri yabancı lavantalar kokuyor. Ara sıra elbiselerinde lepiska, uzun kadın saçları buluyor. İki gece evvel soyunurken koynundan gayet şık bir kadın mendili düşürmüş ve Nermin bunu derhal yakalayarak:

"Çabuk söyle bey, bu nedir?"

Methi Bey utançla mendile bakarak:

"Bilmem."

"Bilmediğin şey koynuna nasıl giriyor?"

"Seninle kavga ettirmek için muzip arkadaşlardan biri bunu oraya sokmuş olacak."

"Bir el koynuna kadar girer de nasıl haberin olmaz?"

"İşte ben de onu düşünüyorum."

"Nasreddin Hoca'nın şalgam hikâyesi."

Karıkoca arasında böyle bir sual cevap geçmiş, o günden beri Nermin, beyiyle lakırdıyı kesmiş ve bityeniği hâlâ tamir olunamamıştı. Zavallı kadın derdinden kan kusuyor ve etrafındakilere de kusturuyordu.

Pederi odadan içeri girince Nermin yüzükoyun yatmak vaziyetinden fırladı. Saçlarını omuzlarından aşağı salkım saçak dökerek kanepenin üzerine sancısı varmış gibi iki büklüm oturdu. Hacı Efendi bütün şefkatiyle gözlerini açarak:

"Nen var Nermin? Büyük bir ıstırap çekiyor gibi kıvrım kıvrım kıvranıyorsun."

Nermin boşanmak için vesile arıyor, iç sıkıntısı ona en fena şeyler söylemek cüretini veriyordu. Fakat genç kadın dişini sıktı. Babasına kelimelerle değil, sancıdan ölüyor gibi birkaç kıvrılma, burkulmayla cevap verdi. Hacı'nın aklı başından gitti. Sualini tekrar etti:

"Kızım, söylesene nen var?"

Nermin artık duramadı. Pederini diliyle sokmaya başladı.

"Nem olacak, üzerimde büyük bir fenalık var."

"Baş ağrısı?"

"Evet."

"Hararet?"

"Evet."

"Eklemlerde ağrı?"

"Evet."

"Öksürük?"

"Evet, evet, evet. İşte, iyi keşfettiniz, İspanyol nezlesi. Ta kendisi."

Hacı çırpınarak:

"Sus, sus... Ağzından yel götürsün o sözü!"

"Yel onu götürmeden evvel o beni götürecek baba."

"Kız, beni çıldırtacak mısın?"

"Allah'a emanet... Niye çıldıracaksınız? Oğlu, gelini, torunu öldü de komşumuz Hafız İshak Efendi çıldırdı mı? Ne olursa ölene olur. Methi Bey de çarçabuk evlenir."

Hacı Efendi kızının ne derece asabi olduğunu bilirdi. Bu son söz yüreğine biraz su serpti. Çünkü Nermin'in kocasıyla yine arası bozuk olduğunu ve kederinden öyle kötü kötü söylediğini anladı. Kızının yüzünü okşayarak:

"Ah yavrum, hakikaten bu ne hararet! Ateş gibi yanıyorsun."

"Evet, öleceğim de onun için."

"Kız sus!"

"Niye susayım? Ben rüyasını gördüm. Öleceğim ve içim rahat öleceğim. Allah yiyecek içecek vermiş fakat rahat vermemiş. Bütün mahallelinin gözü bizim üstümüzde. Keşke ben de onlar gibi kuru iaşe ekmeği kemirsem de yüreğim rahat olsa."

Kızının saçlarını okşaya okşaya öperek:

"Ne rüyası gördün? Söyle haspam bakayım?"

"Rüyamda koca kavuklu bir şeyh efendi geldi. Arkamı sıvayarak, 'Kızım sen İspanyol hastalığına tutulacaksın ama ben seni kurtaracağım,' dedi. Ben ayaklarına kapanarak, 'Ya hazreti şeyh, kurtarma, bırak öleyim,' diye yalvardım."

Hacı Efendi, "Densizlik etmişsin, densizlik etmişsin," diye payladıktan sonra bir kendinden geçme haliyle ellerini havaya kaldırarak, "Ya Hazreti Abdal, ey veliyullah, bu ne keramet!" feryadını koparmaktan kendini alamadı.

Ve kız, babası hakikaten çıldırdı zannıyla şaşırdı.

Hacı Efendi, Abdal'ın kerameti hakkında kalbinde doğan bu güçlü imanla Hafız Efendi'nin yanına koştu.

Başını önüne eğip düşünmeden Hafız İshak tosto-

parlak olmuştu. Komşusunu görünce, "Düşünüyorum, düşünüyorum, en ibadetine düşkünlerin hırsız, yiyici oldukları şu zamanda bu nazik işi vicdanına, namusuna, dindarlığına havale, teslim edecek bir adam bulamıyorum. Ne fena zamanlara kaldık," dedi.

Hacı Efendi komşusunun huzurunda gizemli bir hal aldı. Diğerleri için gaipten, olağanüstü şeyler görüyormuş gibi gözlerini odanın boşluklarına dikti. Ellerini muhatabının suratına doğru çok acayip hareketlerle oynatarak Hazreti Abdal'ın rüyada kızı Nermin'e görünmek suretiyle gösterdiği kerameti anlattı. İshak Efendi bu mühim tebliğ karşısında zikreder gibi birkaç defa sallandıktan sonra hafız olduğu halde pek az bildiği Arapçasıyla, "Saddak ya veli, saddak!" ebedî teslimiyetini salıverdi. Abdal'ın bu kerametinin ispatlanmasından ikisi de neşelendiler. Şimdi meselenin ehemmiyeti, veliye emaneti teslim edecek zatın belirlenmesinde kaldı. Hâlâ gözleri odanın boş köşelerinde esrar avlayan Hacı Efendi güya gaipten kulağına bir şeyler fısıldanıyormuş gibi ellerini ileri uzatarak Hafız'a sessizlik işareti verdi. Gözlerini birdenbire yumdu. Dünya dışıyla kendi zihni arasında işleyen telsiz telgrafa bütün dalgınlığıyla kulağını verdikten sonra:

"Hazreti Abdal'ın kerameti bu meseleyi de bize şimdi halleder. Kendileri kimi arzu buyururlarsa onu göndeririz."

Hafız İshak Efendi bu garip sözden bir şey anlamayarak sordu:

"Nasıl?"

"Şurada *Fuzuli Divanı* duruyor. Oradan tefeül[1] ederiz. Hangi isim çıkarsa o namda bir adam ararız."

Bu tayin usulünü Hafız İshak da alkışladı. Hacı Efen-

1. Fal açma, fal bakma. (Y.N.)

di divanı eline aldı. Öpecek gibi yaprakların kenarlarını dudaklarına kadar götürerek:

"Sağ sayfanın ilk mısrasından başlayacağız. Tanıdıklarımızdan bir zata isim olabilecek bir kelimeye rastlayıncaya kadar okuyacağız."

Hacı besmeleyle divanı açtı. Sağdan ellinci sayfa çıktı. Birinci mısradan okumaya başladı:

Zulmet-i hayrette zikrindir bana vird-i zeban
Tutiyim gûyâ yemem şeker yerim Hindüstan
İhtilat-i halktan çektim taalluk dâmenin
Kâf-i uzlette bana simurg-nispet aşiyan
Cife-i dünyaya çok meyletmezem herkes gibi
Ben hüma-tab'ım gıda bestir bana bir üstühan
Yüz fesahat tuti-i tab'ımda muzmerdir veli
Kim döner ayine kim izhar edem raz-ı nihan
Sakinim bir yere kim yok itibarım zerrece
Ruşen-i rey-i visal-i himmetim hurşit san[1]

Bu mısranın sonunda Hacı bir zafer haykırışıyla:
"İşte hayırlı fal ortaya çıktı!"
Hafız şaşırarak:
"Nedir?"
"Hurşit!"
"Hangi Hurşit?"
"Benim hac yoldaşım Hacı Hurşit. Bundan daha Allah'tan korkan, bundan daha namazında niyazında, hele de bundan daha uzun sakallısını bulabilir miyiz? Bakınız, düşünürken hiç aklımıza geldi mi? Hazretin bize gösterdiği bu kaçıncı kerameti!"

Hafız İshak yine:

1. Bu mısralar Fuzuli'nin "Kaside der Meth-i Cafer Beg" şiirinden alınmıştır. (Y.N.)

"Saddak ya Hazreti Abdal! Saddak ya veliyullah!"

Kendinden geçerek bilinmez kaçıncı defa veli hakkında imanını kuvvetlendirdikten sonra:

"Şimdi, şu anda acilen biz bu zat-ı şerifi nerede bulabiliriz?"

"O mübarek adam nerede bulunur! Ya evinde ya camide."

"Evi uzak mı? Nerede?"

"Eyüp'te."

"Epey mesafe..."

"İki eliniz kızıl kanda olsa bu pusulayı aldığınız anda bırakıp gelmenizi rica ederiz. Gayet mühim, acil ve ertelenmesi söz konusu olmayan bir vaziyetten dolayı teşrifinizi şiddetle beklemedeyiz," şeklinde şiddetli tembihlerle bir davet mektubu yazıp zarflayarak uşağın eline verirler. Her kaç liraya olursa olsun bir araba tutmasını ve Hacı Hurşit Efendi'yi bindirerek konağa getirmesini sıkı sıkı emirle hizmetkârı hemen Eyüp'e saldırırlar.

Keramet üstüne keramet! Uşak sokağa çıkınca bir araba bulur. Pazarlığı uyar. Derhal Edirnekapı tarafından Eyüp'e sarkar. Öyle cami, mescit ve tekkeleri dolaşmaksızın eliyle koymuş gibi Hacı Hurşit'i evinde bulur. Pusulayı sunar.

Hurşit Efendi saadet makamına yüz sürmeye gideceği Hazreti Veli gibi henüz evliyalığını ilan etmemiş ve keramet göstermemişse de abdallıkta ondan pek aşağı kalmaz. O da ya ermiş ya ermek üzere...

Pusulayı okur. Konuşmaksızın bir baş işaretiyle daveti kabul ettiğini hizmetkâra anlatır. Aptes alır. Fesinin altındaki beyaz içlik takkesini değiştirir. Takvimini, hilalili[1]

1. El tezgâhlarında dokunan ve özellikle gömlek yapmakta kullanılan, çözgüsü ham ipek, atkısı pamuktan, buruşuk görünüşlü bez. (Y.N.)

misvağını, "En'am"ını[1] yan cebine kor. Tespihini eline alır.

Eyüp'le Aksaray arasını memleketten memlekete uzun bir seyahat saydığından evdeki çoluğu çocuğuyla birer birer helalleşir. Emr-i Hakkın başa gelmesi ihtimaline karşı, hanesinden her ayrılışında bu ihtiyatı gözetmek alışkanlığıdır. Ölüm kaşla gözün arasında. Gidip gelmemek var, gelip de bulmamak var. Arabaya biner. O koca yükü çeken hayvanların hukukunu üzerinden kaldırmak için tespih çekmeye başlar.

9

Hacı Hurşit arabanın içinde tekbir getirerek, salat u selam çekerek, önünden geçtiği her mezara Fatihalar sunarak memuriyetine giden sarıksız bir kadı gibi dindarca bir ağırbaşlılıkla sallana sallana yoluna devam eder.

Uşak, bu sofu zata hürmeten arabacının yanına oturur. Arabadaki müşterinin derin derin göğüs geçirerek tespih ve zikrinden şüphelenen arabacı:

"Ağa birader, konakta hasta mı var cenaze mi?"

"Elhamdülillah ikisi de yok."

"Ya bu mortocuyu[2] Eyüp'ten aldın, nereye götürüyorsun?"

"Bizim efendi istedi."

"Bunlar tatlı düşmanıdır. Açık sofra buldular mı öyle

1. "En'am Suresi" ile birlikte çok okunan bazı ayet ve sureleri ihtiva eden cep boyu dinî kitap. (Y.N.)

2. Mezar kazmak, ölü yıkamak gibi cenaze işleriyle ilgilenerek geçimini sağlayan kişi. (Y.N.)

habe kayarlar[1] ki Allah sizin efendiye bu akşam yardım etsin. Bu kıtlıkta bunun bir Yasin-i Şerif'i on liraya mal olur."

Hacı'nın salat u selamları kuvvetiyle kabristanlar arasındaki o gayet bozuk kaldırımlarda tekerlekleri kırılmadan, dingilleri bozulmadan araba yolunda devam eder.

Hoşkadem'deki konakta Hacı'yla Hafız efendiler önlerine bir fal kitabı gibi açmış oldukları kafiyeli ihtar mektubunun her kelimesinden hazretin kerametine dair yeni yeni işaretler arayarak davetlinin gelişini şiddetle beklerler. Uşağın yola çıkmasından henüz iki saat geçmeden oda kapısı açılır. Hacı Hurşit, cüppe gibi topuklarına kadar inen uzun ve geniş, siyah paltosuyla arzıendam eder. İçeri girince iki elini göğsü üzerine kavuşturarak:

"Esselamun aleyk ya müslimin!"

Odadakilerde aynı şekilde eller kavuşarak:

"Ve aleykümselam ya Hacı Hurşit! *Faddal ya seydi... Keyf tayyib?*"[2]

"Min fadl-i Rabbi."[3]

Bu üç zat, kendi dünyalarında güya sofi gibi böyle bir samimi dille görüşürlerdi. Fakat sözleri ne Arapçaya benzerdi ne Farsçaya... Yalan yanlış bildikleri de kırık dökük birkaç cümle ve kelimeden ibaretti. Bir-iki hoşbeşten sonra o lisanlardaki "repertuvarları" tükenirdi. Hemen Türkçeye dökülürlerdi.

Bu usulde selam alıp vermenin ardından hemen hacı gibi, din kardeşi gibi sarmaş dolaş oldular. El ve omuz öpüştüler.

1. Habe kaymak Karagöz'de yemek yemek için kullanılır. (Y.N.)
2. Buyurunuz efendim, nasılsınız? (Y.N.)
3. Allah'ın inayetiyle. (Y.N.)

Sonra Hacı Hurşit'e davet edilme sebebi anlatıldı. Hazreti Veli'nin kerametlerinden, ihsanlarından bahsedildi. Cenab-ı Abdal'ı tanıyıp tanımadığı soruldu. Hurşit Efendi saygı duyduğu isimler arasında bu ismin bulunup bulunmadığını düşündü. Maalesef hatırlayamayarak sordu:

"Hazreti Abdal ez-diyar-ı Belh?"[1]

"La ya seydi! Hazreti Abdal ez-diyar-ı Macuncu[2]*!"*[3]

Dersaadet'teki bilinen evliyaların hepsi Hacı Hurşit'in hatırındaydı. Lakin Macuncu abdalını hatırlayamadı. Hafızasındaki bu eksikten dolayı sıkıldı. Şükür ki bu cahilliğinin giderilmesine de Hakk'ın izniyle o gün muvaffak oluyordu. Tanımadığı bu büyük veliyi o akşam ziyaretle gözleri aydınlanacaktı.

İhtar mektubundaki teslim adabı ve kuralları Hurşit Efendi'ye bir bir öğretildi. Hacı'nın zaten kuvvetli olmayan hafızası yaşının ilerlemesiyle gereği gibi bozulmaya yüz tutmuştu. Bazı kısımları unutuyor, gözlerini yumarak, beynini avucu içinde sıkarak, ezbere çalışır gibi sallanarak zihnine kazımaya uğraşıyordu.

Gece oldu. Hacı Hurşit gece yarısından sonra yola çıkacaktı. Cenabıhak'tan kolaylık dileyerek o akşam birçok fazla namaz kıldı. Evrat çekti. Hafız İshak Efendi konağına gitmedi, lokmayı orada ettiler.

Sofadaki antika yerli saat ihtiyar göğsü hırlayarak ağır ve düzgün darbelerle gece yarısını çaldı. On adet ellilik kaymeyi yeşil bir keseye koyarak Hacı Hurşit'in bir torba kadar geniş olan yan cebine birkaç besmeleyle

1. Hazreti Abdal Belh şehrinden midir? (Y.N.)

2. Hayır efendim, Hazreti Abdal, Macuncu'dandır. (Y.N.)

3. Macuncu, şimdi Fındıkzade'de bulunan Çukurbostan ve çevresindeki semtin eski adıdır. Viran Cami'nin bulunduğu bugünkü Seyyid Ömer Mahallesi'yle komşudur ya da kısmen kesişir. (Y.N.)

yerleştirdiler. Zavallı hacı kurtuluş fidyesi teslimi için bir veliyullah makamına mı gidiyordu yoksa haydutlar yatağına mı? Bu iki soru Hacı Ferhat ve Hafız İshak efendilerin zihinlerinden yel gibi geldi geçti. Macuncu velisi hakkındaki kuvvetli imanlarına rağmen bu anlamı saklayan birer gözle birbirine bakışmak günahından kendilerini pek küçük bir an için kurtaramadılar. Fakat derhal şek ve şüphenin yol açacağı dehşetli sonuçları hatırlayarak tövbe ettiler.

Konağın arabası hazırlandı. Fenerleri yandı. Hacı Hurşit'e bir de hizmetkâr eşlikçi yapıldı. Arabacıya ve uşağa pek sıkı talimatta bulundular. Onlara arabayla Viran Cami yakınındaki viraneye bir hayli mesafe uzakta durup beklemek ve kimsenin dikkatini çekmemek için bekleyiş müddetince fenerleri söndürmek emirleri verildi.

Hane sahipleri Hacı'yı yolcu etmek için sokak kapısına kadar indiler. Hurşit Efendi surre emini[1] çalımıyla arabaya kuruldu. Böyle mübarek bir elçilik hizmetine tayininden pek mutluydu. Hareket esnasında tespihli elini kaldırarak efendilere selam verdi. Fenerleri sokağın koyu karanlığı içine hareketli ışık parçaları atarak araba yola düzüldü.

Eyüp'e uşak gönderilmesi, Hacı Hurşit'in arabasıyla acilen getirilmesi, üç ihtiyarın odaya kapanarak gece yarılarına kadar görüşmeleri, sonra konağın arabasıyla Hurşit Efendi'nin esrarengiz bir hizmetle bilinmez bir semte yolcu edilmesi hane halkının merakını uyandırdı. Herkes birbirine soruyordu. Hiçbir ağızdan yürek ferahlatıcı bilgi alınamıyordu. Selamlıktaki uşaklar o gece çağrılan Hacı Hurşit Efendi'nin fazlaca yemek yiyerek zikretmesinden başka bir şey görüp işitmediklerini söy-

1. Surre alayını İstanbul'dan Mekke ve Medine'ye götürüp emanetleri yerine dağıtmakla görevli kimse. (Y.N.)

lüyorlar ve bu mühim sırra dair bir-iki şey öğrenebilmek için Hacı'ya eşlikçi giden hizmetkâr Fettah'ın dönüşünü bekliyorlardı.

Konak halkı bu meraktayken araba Çukurçeşme yolundan, artık cadde denecek hali kalmamış bir boşluğun ortasından yoluna devam ediyordu. Laleli Camisi köşesinden Aksaray Caddesi yokuşuna döndüler. Türbenin önüne gelince Hacı Hurşit gürül gürül okumaya başladı. Arabacı yan yana oturduğu hizmetkâra sordu:

"Fettah, bizim efendi bu herifi böyle izzet ve ikramla nereye gönderiyor?"

"Ben de çok merak ediyorum ama bilmiyorum."

"Bilmiyorsan ben sana söyleyivereyim."

"Söyle."

"Bu herif cinciye benziyor, okumadan duramıyor."

"Ey?"

Kulağına eğilerek yavaşça:

"Bunu define çıkarmaya ya bir viraneliğe veya bir mezarlığa gönderiyorlar."

"Bu adamın kazması yok, küreği yok. Defineyi yerin dibinden nasıl çıkaracak?"

"Bir kere cinci olduktan sonra kazmayı küreği ne yapacak? Cinlere emreder, onlar çıkarırlar."

"Yerin dibinden altın mı çıkaracak elmas mı?"

"La gaybını Allah bilir."[1]

"Bu işte bize bir hisse yok mu?"

"Ulan, cinci, adama hisse mi verir! Ne bulursa takımıyla efendilere mi götürecek yoksa yarısını kendi mi alacak, kim bilir..."

"Biz bir kurnazlık edemez miyiz?"

"Ne yapabiliriz?"

1. "*La ya'lemu gaybe illallah*" ayeti. Türkçe mealiyle karışık söyleniyor. "Gaybı Allah'tan başka kimse bilemez." (Y.N.)

"Gözetleriz. Bakalım nereden ne çıkaracak."

"Cinlere bizi çarptırırsa?"

"Orası da var a..."

"Bu cinci yaman bir herife benziyor. Bizim böyle bir meraka düştüğümüzü keşfederse?"

"Kim bilir ama... Hele dur bakalım, bizim karnımızdan geçeni anlayacak mı?"

"Oğlan yerin dibinden sana on bin lira çıkarıp verirse ne yapardın?"

"Al atlas fistanlı tombul bir karı alırdım. Her akşam şiş kebabı, fukara keşkülü yerdim."

"Ahmak, on bin lirası olana bir karı yetişir mi ki?"

"Ya sen ne kadar alırdın?"

"On iki karı alırdım. Mor, sarı, yeşil, kırmızı, hepsine bir çeşit renk giydirirdim. Kimi ayağımı ovar kimi dizlerimi. Kiminin al yanağını öperdim kiminin kara gözlerini. Her akşam on ikisini de karşıma süt güğümleri gibi bir sıraya dizerdim. Sarılı sen sağıma gel, pembeli sen de soluma. Morlu sen de şöyle ayaklarımın arasına dolan. Turunculu sen de minder gibi yere seril. Yeşilli sen de başıma çık otur. Mavili sen de git, karyolada beni bekle, derdim."

"Her gün ne yerdin?"

"Revaniyle pancar turşusu."

Bu iki hödük bulunacak defineden hisselerine ayrılacak servetle kendi şairliklerince ağızlarını sulandıra sulandıra bin türlü hayaller kurmaktayken araba viran şehrin geniş harabelerinde, gecenin saatinde cinler top oynayan bir tenhalığın hüznü içinde yoluna devam ediyordu.

Arabacı Osman'la hizmetkâr Fettah'a gidilecek yer en ince ayrıntısıyla tarif edilmişti. Araba Aksaray Merkez Karakolu önüne geldi. Topkapı tramvay yoluna devam etti. Biraz sonra tramvay yolundan ayrılarak Yusufpaşa'dan Haseki Caddesi'ne doğruldu. Yokuş yukarı kadın

hastanesine[1] doğru yol alıyordu. Arabacı mahallindeki ağalar definenin genç sinirlerine verdiği cüretle bin bir gece hayallerine devam etmekteyken Hacı Efendi arabanın içinde güzergâhının sağ ve solundaki kabirlere "Fatiha" sunmaktan boş vakit bulabildikçe imtihana giden bir şakirt gibi Abdal'ın yakınına vardığında uygulayacağı adap ve yol yordamı ezberliyordu.

Abdal Veli'nin Diyojen'in[2] fıçısı gibi içinde tünediği virane kovuğuna, "gâr-ı Abdal" namını verdi. Abartılı bağnazlığıyla zihninden o makamı o kadar büyüttü ki bu gece ziyaretini adeta yarım hac sayıyordu.

Gece yıldızlı ve serindi. Arabanın fenerlerinden yola dökülen sarımtırak bir ışık kaldırım taşlarının rutubetleri üzerinde titreyerek etrafta büyük küçük pırıltılar yapıyordu.

Sokağın iki yanını dolduran çoğu harap evlerde ne bir aydınlık vardı ne bir çıt! Gökten yağar gibi her taraf, birbiri üzerine ortaya çıkan felaketler yüzünden yerlileri firar etmiş ıssız bir şehre benziyordu. Sanki çekilen dirilerin yerlerini doldurmak için adım başında cami, mescit, tekke, türbe hazirelerinin demir parmaklıklı pencerelerinden birbiri arkasına yığılmış ölüler susmuş, ürkütücü, sokağa bakıyorlardı.

Davutpaşa'yı, Hekimoğlu Ali Paşa'yı[3] geçtiler. Eski servet, şeref ve şenliklerine işaret olan paşa isimleriyle görkemli bu semtler şimdi fakirin fakiri olmuş yıkık evler, miskin haneler, düşkün sığınakları, diriler mezarlarıyla dolmuştu. Bu mahallelerin sakinlerinin hayat hakları-

1. Günümüzde Haseki Eğitim ve Araştırma Hastanesi. (Y.N.)

2. Kinik felsefenin öncüsü filozof. (Y.N.)

3. Günümüzde Cerrahpaşa Mahallesi sınırlarında olan iki eski semt. Davutpaşa Camisi'nde, Hekimoğlu Ali Paşa Caddesi'nde hâlâ isimleri devam etmektedir. (Y.N.)

nı çalanlar kimlerdi? Bu zavallılar insanlık ve medeniyet mahkemesine karşı cehalet ve sefaletlerini sunmaktan başka talep ve şikâyet bilmiyorlar. İstanbul gibi memleketler melikesi muazzam bir beldenin kucağında bu 20. asırda pek sefil bir Ortaçağ hayatı yaşadıklarından belki haberleri yoktu.

10

Araba Altımermer'i[1] geçti. Yolgeçen Camisi'nden[2] Çınar'a döndü. İstanbul'un merkezinden bu kenarlara doğru uzaklaştıkça evler küçüle küçüle kulübeleşiyordu. Şimdi adeta kümesleşerek seyreldi. Harçsız taşlarla örülü yıkık bahçe duvarlarının nerede başladığı, nerede bittiği belli olmuyordu. Haneler bostanlara, bostanlar viranelere, viraneler mezarlıklara karışarak hepsinin hududu birbirine girmişti.

Araba bir müddet sokak veyahut virane namı verilemeyecek bir boşluk içine daldı. Yıldız pırıltılarından başka ışık görülmeyen bu gece karanlığına artık gözler alıştı. Viran, yanık caminin iskelet kalmış duvarları ve minaresiyle mezarlık servilerinin genel görünümünden hasıl olan karaltı, uzaktan bir çöl bitiminde beliren bir vaha gibi gözüktü. Hazreti Abdal'ın makamı bu kuruyup kalmış cami kabristanının yanındaki viranedeydi. Hacı ve Hafız efendilerin tarifleri gereği araba viraneye uzakça bir

1. Hekimoğlu Ali Paşa Caddesi'nden Küçükhamam'a doğru uzanan cadde. (Y.N.)

2. Seyyid Yahya Mahallesi'nde bulunan, Yahya Efendi Mescidi olarak da bilinen artık bulunmayan cami. (Y.N.)

mesafede durdu. Fenerleri söndürdüler. Hurşit Efendi arabadan indi. Kim bilir ne kadar senelerden beri bu viran lakabını taşımaktan bir tamirle kurtulamamış olan cami harabesine baktı. Birkaç tekbir getirdi. Ve sonra uzun bir dua mırıltısına başladı. Bu mübarek ziyaret ânında ağzına dünya kelamı almamak için uşakla arabacıya el işaretiyle oradan bir yere ayrılmamalarını anlattı. Bu küçücük pantomimden sonra viraneye doğru yürüdü. Karanlığın koyuluğu içinde kayboldu.

Hacı'nın böyle hecin devesi[1] gibi sağa sola baş sallayarak gece karanlığı içinde gözlerinin önünden kaybolması Fettah'la Osman'ın meraklarını artırdı. Bu hüddamlı[2] herif şimdi ecinnilere emrederek yerin altından nasıl define çıkaracaktı? Bu esrarengiz, fevkalade işin icra edilişini görmek merakı, bir de defineden kendilerine de bir pay çıkarabilmek hırsı ikisinde de durmaya tahammül bırakmıyordu. Gecenin ayazı içinde sıkı sıkıya ellerini ovuşturarak çabuk meseleyi tartışmaya giriştiler. Fettah gözleriyle karanlığın içinde hâlâ Hacı'nın kaybolduğu noktayı takip ederek kısık ve yavaş bir sesle:

"Yavaş yavaş bu herifin arkasından varalım. Bakalım cinlerle ne dalavere yapıyor."

"Bu gece tenhalığında arabayı sokak ortasında yalnız bırakamam. Sen burada kal, arabayı bekle, ben gideyim."

"Niçin ben gitmeyeyim de sen gidesin? Sen arabacısın. İşte arabanı bekle. Ben varayım, bahayım, bu cinci ne efsun okuyacak..."

"Oğlan sen cinli görünce aklın başka tarafından kaçar gider. Zır divane olursun. Cinli görmeye yüreğin dayanır mı ki?"

1. Çok hızlı giden, susuzluğa çok dayanıklı binek devesi. (Y.N.)
2. Cinli. Kendine bağlı cinleri olan. (Y.N.)

"Ya seninki?"

"Ben memlekette de çok gördüm. Alışığım. Bizim orada bir cinli kavak vardı. Geceleri orada cirit oynarlar. Yatsıdan sonra o taraftan geçen çarpılır."

"Ya sen çarpılmadan nasıl oraya vardın?"

"Bizim köyün koca kavuklu Emir Hoca'sı bana bir dua öğretti. Onu okuyuncak cinler yanıma gelemez, benden korkar kaçar."

"Ben hiç görmedim. Kuyruklu mu ki? Ne şekil şey?"

"Görsen aklın işte orana karışır. Onlar insana türlü kılıkta gözükürler. Bazen güzel bir kız gibi bazen domuz gibi. Fakat Fettah, herif kayboldu. Bırak ki gideyim. İzini bulamam sonra."

"Mademki cinli duası biliyormuşsun. Bana da öğret. Şimdi burada yalnız kalacağım. Yanıma gelirlerse okur kurtulurum."

Osman, Fettah'ın elinden çabuk kurtulmak için kısa, anlamlı hemen şu duayı uydurur:

"İni şukül, cini hugul, haydi çekül."

Bu üç boğmaklı garip duayı çabuk çabuk birkaç defa tekrar eder. Ve Fettah'a da ettirir. Derhal savuşmaya bakar. Fettah arkadaşının arkasından haykırır:

"Osman, define çıkarsa benim hisseme madik etme. Yarı yarıya alacağız ha!"

Osman son söz olarak şu cümleleri fırlatarak savuşur:

"Yok canım, merak etme... Ne bulursam yarısını sana getireceğim."

Arabacı görünmemek için boyunu kısaltarak adımlarını sessiz fakat geniş atarak Hacı Hurşit'in dalıp karanlığa ve cinlere karıştığı tarafa saldırdı. Karada yüzer gibi iki büklüm karanlığın içini kulaçlayarak sine sine gitti. Hemen on beş-yirmi arşın kadar önden Hacı'nın karaltısını fark etti. Hacı karşılaşacağı cinlerden korkar gibi etrafı

dinleyerek ve bir şeyin üzerine basmaktan çekinir zannolunacak çekingen, ağır adımlarla gidiyordu.

Osman'ın karaltısı önünden kaybolduktan sonra bir araba iki beygirle orada yapayalnız kalan Fettah'ın kalbini bir garipsilik, bir kuruntu, daha düzcesi ince bir korku aldı. Etraftan birkaç cin çıkarsa ne yapacaktı? Kendisi Anadolu uşağıydı. Saf olduğu kadar kuvvetli ve cesurdu. Karşısına birkaç insan çıksa ölünceye kadar savaşır, dalaşırdı. Lakin cin tabiri zihnini bozuyordu. Cine, şeytana karşı insan kuvveti ne para eder?

Ecinnileri def etmek için arkadaşından şimdi öğrendiği duayı büyük bir saflıkla tekrara başladı:

"İri çukur, içine tu... hul... haydi çehül..."

Acaba böyle miydi? Hafızasının kuvvetine hiç güveni yoktu. Konaktan bir defa kendisine iğde ısmarlamışlar, o iğne alıp getirmiş, bu kalın kafalılığına herkesi güldürmüştü. Böyle yanlış anlamak ve ilk işittiği şeyi unutarak diğer şekle sokmak yüzünden uğradığı gülünç haller çoktu.

Bu ücra ve tenha viraneler ortasındaki gecenin hüznünü ve cin peri korkusunu zihninden çıkarmak için arabacı mahalline çıktı. Kırbacı eline aldı, onunla oynayarak hayallere daldı. Bulunacak defineden kendine ayrılacak hisseyi düşünüyor, Karunlardan daha zengin oluyor, süreceği zevkleri, sefaları beş-altı yaşında çocukların saflığına mahsus renkler içinde hayal ediyordu.

İki hayvan güya bir taraflarına konmuş sineği üzerlerinden def etmek isterler gibi birdenbire silkindiler. Bu titremeden koşumların şakırtısıyla beraber araba şiddetlice sarsıldı. Bizim hödük o tatlı hayallerinden hemen uyanarak, "İri çukur, içine tuhul, haydi çehül..." duasıyla etrafına bakındı. Bir şey seçemedi. Fakat birkaç dakika geçer geçmez hayvanların ikisi birden kulaklarını dikip etrafı koklayarak dinledikten sonra sanki çölde tehlikeli bir ca-

navarın yaklaştığını haber verir gibi acı acı kişnediler. Fettah şimdi bütün bütün kuşkulandı. Çünkü o Anadolu'da sığırlar, davarlar, atlar, hergeleler[1] içinde büyümüştü. Böyle mühim anlarda onların tehlikeyi haber verdiklerini bilirdi. Seri bir nazarla etrafına bakındı. Karanlığa alışmış gözleriyle uzakta üç farklı noktada hareketli karaltılar fark etti. Bunlar cin miydi insan mı hayvan mı? Bir kör çakıdan başka üzerinde silah yoktu. Bütün güvenliğini "iri çukur" duasının manevi müdafaasına havaleyle bekledi. Fakat Hacı Hurşit Efendi'yle Fettah gideli hayli vakit oldu. Niçin dönmediler? Çıkarılacak define pek derinlerde miydi? Yoksa definenin bekçisi ejderha, Hacı Hurşit'in uzun sakalına hürmet etmeden ona hücum mu göstermişti? Saniyeden saniyeye Osman'ın endişesi, korkusu büyümekteyken uzaktan uzağa, kulağına boğuk boğuk sesler geldi. Adam mı boğuyorlar, kimi öldürüyorlardı? Orası ıssız kırlar kadar tenhaydı. Yardım için ne kadar bağırılsa etrafa ses ulaştırabilmenin hemen ihtimali yoktu.

Fettah, hepten saflığıyla beraber o ânın tehlikesini hissetti. Acaba biraz uzakta Hacı'yla Osman'ı mı boğuyorlardı? Altında bir araba vardı. Bu kayıpların imdatlarına ne şekilde yetişebilirdi? O semtlerde vaktiyle uşaklık etmiş olduğundan oraların pek yabancısı değildi. Samatya ile Şehremini zabıta merkezlerinin oraya olan mesafelerini hesaplıyordu. Hangisi yakınsa arabayı oraya sürecekti. O anda birdenbire karşısında iriyarı bir insan karaltısı peyda oluverdi. Elinde demirinin üzerine yıldızların parıltısı yansıyan, kınından çekilmiş bir kama vardı. Zavallı Fettah bu ani hücumdan şaşırdı. Bütün saflığı ve can havliyle "iri çukur" duasını boğulur gibi ve anlaşılmaz bir telaffuzla birkaç defa çabuk çabuk okumak istedi. Bunun

1. Bineğe veya yük taşımaya alıştırılmamış at veya eşek sürüsü. (Y.N.)

hiçbir tesiri olmadığını ve olamayacağını anlayınca elindeki kırbacı kaldırdı. Yalın kamaya karşı ucuna ip bağlı bir değnek parçasıyla karşı koymaya mecbur kaldı. Kamçıyı bu silahlı saldırganın suratına şaklatacağı esnada arkadan iki el uzandı. "Bil ben kimim?" oyununa benzer bir şekilde gözleri üzerinden başını tutarak Fettah'ı arabadan aşağı aldı. Hemen bir anda iki kolunu arkasına çemreyerek gözlerini bir kalın bezle sımsıkı bağladılar. Üzerinde oynayan ellerin çokluğundan Fettah etrafındakilerin dört-beş kişi kadar olduklarını anlıyor fakat körebe gibi bağlı gözleriyle hiçbirini göremiyordu. Bu azgın, kuvvetli ellerin ortasında pek şiddetle sarsılarak didikleniyordu. Bağırmak istedikçe ağzını tıkıyorlardı. Başta bu hücumdan maksat ne olduğunu anlayamayan Fettah çok geçmeden hakikate erdi. Çünkü bir-iki dakika içinde soğan cücüğü gibi zavallıyı cascavlak soydular. Fesinden yeni ayakkabılarına kadar palto, ceket, yelek, pantolon, Frenk gömleği, boyunbağı... Gümüş saat, kordon, cüzdanıyla beraber dokuz lira, hepsi gitti. İç fanilasıyla donunu çıkarmaya insaf mı ettiler? Hayâ mı? Her nedense onları bıraktılar. Elini ayağını kalınca bir iple sıkı sıkıya bağlayarak bir-iki tekmeyle zavallıyı kütük yürütür gibi bir tarafa yuvarladılar. Arabaya bindiler, hayvanları sürdüler, def oldular. Araba tekerleklerinin gürültüsü bozuk kaldırımların üzerinde azala azala işitilmez olduktan sonra el ve ayaklarının sıkı bağları içinde kundakta çocuk gibi talihsiz Fettah haykıra haykıra ağlamaya başladı. Feryatlarına etraftan cevap gelmiyordu.

11

Fettah yüzünü yerlere, taşlara sürte sürte gözlerinin bağını aşağı düşürdü. Gözleri açıldı ama karanlıkta ne görecekti? Etrafına bakındı. Arabanın yerinde yeller esiyordu. Onu sürüp götürdüklerini zaten biliyordu.

El ve ayak bağlarını gevşetmek için kıvrandı, kıvrandı, başaramadı. Onları çıkık sarar gibi öyle maharetle ve çapraz bağlamışlardı ki dışarıdan yardımcı eller olmadıkça o mumya sargılarının içinden kurtulmak mümkün değildi. Fakat hava sabaha karşı ayaza çekti. Bağların içinde bir don bir gömlekle Fettah titriyor, donuyordu. Bu insanoğlu ne insafsızdı! İnsanın insana yaptığını bazen canavar bile yapmaktan ürkerdi. Ne vakte kadar bu işkenceyi çekecekti? Acaba Hacı Hurşit defineyi çıkardı mı? Uğradığı şu yazık hale merhamet edip kendine defineden çokça pay verecekler miydi? Defineden hissesi ne kadar çok olursa olsun o halde sabahı beklemek pek ıstıraplı ve hayatı için tehlikeli olacaktı. Fakat o bağlar içinde ne yapabilirdi?

Düşündü, düşündü, şose silindiri gibi yerlere yuvarlana yuvarlana Hacı Hurşit'le Osman'ın saldırdıkları tarafa doğru gitmeye karar verdi. Bu yeni yürüyüş usulüyle yol almaya başladı. Hamur merdanesi gibi altında çamurları yassıltarak gidiyordu. Bu rahat bir gidiş tarzı değildi. Fakat kendine bir faydası oldu. Birçok tarafı berelenmekle beraber bu sıkıntılı hareketten vücudu ısındı. Adeta terliyordu.

Tümsekli bir yere geldi. Çabaladı, çabaladı, yokuş yukarı aldıramadı. Bir-iki devir çıktıktan sonra tekrar aşağı yuvarlanıyordu. Çaresiz, orada oturdu. Etrafa kulak verdi. Epeyce bir mesafeden sesler işitir gibi oldu. Hançeresinin var kuvvetiyle bağırdı:

"Osman! Ya Hacı Hurşit, neredesiniz?"

Derinden cevap geldi:

"Buradayız, sen neredesin?"

Gecenin sessizliği içinde bu sual cevap feryadı etrafta yankılar yaparak inledi. Çok geçmeden bir ses daha geldi:

"Fettah, sesimize gel, sesimize gel!"

"Gelemem! Gelemem! Siz geliniz..."

Hacı Hurşit'in sesi:

"Yavrum ya Fettah, şaka istemez, arabayı getir! Arabayı getir! Ben bittim, yürüyemem!"

"Gelemem, bağlıyım bağlı!"

Ses kesildi, galiba Fettah'ın mazeretini anladılar. Geliyorlardı. Tan yeri ağarıyor, ortalığa gündüz, ilk esmer beyazlığını sermeye uğraşıyordu. Bu alacakaranlıkta Fettah uzaktan adam adam üzerine binmiş gibi beyaz ve yüksek bir kütlenin kendi tarafına doğru yaklaştığını fark etti. Mevkisini onlara kolayca tayin ettirmek için ses vererek:

"Biraz daha sağa geliniz, buradayım!"

Bu ihtar üzerine kütle biraz daha sağa yöneldi. Geliyordu. Bu gelenin arkasındaki o koca yük neydi? Acaba Osman çıkardıkları defineyi mi sallasırt etmiş geliyordu? Biraz daha yaklaştılar. Şimdi Fettah geleni iyice seçmeye başladı. Osman'ın arkasındaki yük define değildi. Bazı şiddetli sağanak ve sel zamanlarında paçaları çemrenmiş hamallar sırtında sokağın bir yanından öbür tarafına geçen ahali gibi Hacı Hurşit, Osman'ın sırtına binmişti. Bineğin iki tarafından ince bacakları sallana sallana geliyorlardı.

Bütün bütün yaklaştılar. Osman sırtındaki bu canlı yükünü yere bıraktı. Şimdi gelenler, bumbar gibi sımsıkı bağlar içinde upuzun yerde yatan ve çehresi tanınmayacak kadar çamurlara bulanmış Fettah'ın o feci haline bakıp şaşırdılar.

Fettah da onların kıyafetlerini görünce kendi felaketini unutacak kadar bir hayrete düştü. Çünkü bazı yaz günleri hava almaya fırının önüne çıkan hamurkârlar gibi ikisi de beyaz birer iş donu, gömlekle kalmışlardı.

Hacı sonbaharda sıcak vatanlarına dönerken sürüden ayrı düşerek kışlakta kalan zavallı bir leylek gibi ince bacakları üzerinde ayazdan titriyordu. Namazla niyazla bir alışverişleri olmayan hırsızlar, bu dindar zata bağışlayarak tespihini, "En'am"ını, misvakını, takvimini bırakmışlar, ağaçsız tepeler gibi çıplak olan kafasını nezleden korumak için yalnız fesini almakla yetinerek içlik takkesini iade etmek iyiliğinde bulunmuşlar fakat kavaf[1] işi yeni mest kunduralara dayanamayarak onları ayaklarından sıyırmışlardı. Zavallı Hacı şimdi acı acı gülerek ihtiyar bir derbeder gibi soğuktan çenesi takırdaya takırdaya sağa sola göbek atıyor, hırsızların almaya tenezzül etmedikleri yamalı çoraplarla çamurlar içinde yürüyemeyerek mutlaka binecek bir sırt arıyordu.

Tabutsuz kalmış bir mumya gibi yerde yatan, gözleriyle ağzından başka bir tarafını oynatamayan Fettah'ın bağlarını çözmeye saldırdılar. Lakin ne mümkün! Zavallı hizmetkâr o kadar sıkı kördüğümlerin içinde yatıyordu ki bir kesici alet almaksızın onu o ip ağından kurtarmak mümkün olmayacaktı. Yanlarında ne çakı vardı ne bıçak! Osman bir müddet düğümleri dişleriyle çözmeye uğraştı. Beceremedi. Nihayet keskin bir taşı testere gibi kullanarak ipi incelte incelte kopardı. Arkadaşını kurtardı.

Hacı zangır zangır titriyordu. Isınmak için ellerini ağzına götürüp hohladıktan sonra birbirine sürterek uşaklara, "Durmayınız, haydi çabuk, arabayı getiriniz," emrini verdi. Camları kapanmış bir arabanın yumuşak,

1. Özenmeden ve bayağı cins ayakkabılar yapan veya satan esnaf. (Y.N.)

kadife minderleri o çıplaklığa karşı zavallı adamı biraz avutuyordu.

Fettah kundaktan kurtulmuş bir bebek gibi vücudunun eklemlerini oynatarak vücut hareketlerine bir zarar gelip gelmediğini tecrübeye uğraşıyordu. Hacı'nın o emrine karşı Fettah başıyla olumsuzluk işareti vererek, "Arabayı alıp gittiler be! Araba yok!" dedi.

Hiç beklemediği bu ters cevap karşısında zangırtısı artan zavallı Hacı, "Araba yok... Araba yok... Araba yok..." olumsuz cümlesini üç defa tekrarla Osman'ın kolları arasına yarı baygın devrildi.

Hacı'nın vefatı Fettah'ın pek o kadar umurunda değildi. O arkadaşının kulağına eğilerek:

"Herif defineyi çıkarabildi mi?"

"Ne definesi be! Görmüyor musun, canlarımızı zor kurtardık."

Üçünün de birbirine anlatacak o geceye ait pek acıklı birer maceraları vardı. Fakat sırası değildi. Osman donmuş bir Rufai dervişi baygınlığıyla kolları arasında yatarak ana koynu gibi onun göğsünde sıcaklık arayan Hacı'yı sallayarak:

"Hurşit Efendi kalk! Bayılacak, uyuyacak sıra değil! Halimize bir çare düşünelim."

Fettah hâlâ vücut idmanı yapar gibi kollarını oynatarak şimdi gelişen tecrübesinden yola çıkarak dedi ki:

"Hacı üşüyorsa şimdi benden çözdüğünüz ipleri ona saralım. Kaldırım yuvarlağı gibi yerde yuvarlayalım. İnsan hamamda gibi kızışıyor."

Hacı bu ısınma usulüne itiraz etmek için gözlerini açarak, "Olmaz, olmaz... Vücudum çok zayıftır, taşlara çarpar kırılır," dedi. Yine hareketsiz kaldı.

Fettah yüzünün çamurlarını parmak parmak alıp oradaki ağaca sürterek:

"Daha sabahın karanlığındayız. Buraları ecinni, hırsız yatağı! Bizi soyanlardan daha insafsızlarına çatarsak

belki bu sırtımızdaki don gömleği de alırlar, anadan doğma kalırız. Bu netameli yerden bir ayak evvel savuşmaya bakalım."

Bu haklı ihtar, o baygınlığı arasında Hacı'nın kulağına tesir etti. Ve hemen yine gözlerini açarak, "Billahi bizim Fettah doğru söylüyor, kaçalım!" deyince Osman kolları arasındaki Hacı'yı yeni adım atmaya alışan çocuklar gibi durucuk durdurmaya uğraşarak:

"Biz tabanları kaldırınca şimdi caddeyi boylarız. Sen bizim ayağımızla yürüyebilir misin?"

"La vallah, yalan kabul etmem. Yürüyemem."

"E, nasıl olacak?"

"Yürüyebildiğim kadar giderim, yorulunca nöbetle size binerim."

"Biz kira beygiri miyiz babacığım?"

"Bu akşam Hak böyle takdir buyurdu, ne çare!"

Hacı Hurşit, hırsızların insanlık edip bırakmış oldukları büyük bir mendili gömleğinin üzerinden kuşak gibi bağlayarak "En'am"ını, misvakını, takvimini, tespihini vaaza giden kürsü şeyhleri gibi koynuna doldurmuştu.

12

İki hizmetkâr ufak bir görüşmeden sonra Topkapı Caddesi'ne çıkmayı münasip buldular. Arabalarını, üstlerini başlarını, bütün varlıklarını orada soyunan bu üç zavallı hafif vücut, koşar adımla yalınayak taşların, çamurların üzerinden sekerek Topkapı Caddesi'ne doğru bir tırıstır tutturdular, dört-beş dakika kadar hafif köşklü[1]

1. Yangınları haber vermesi için yangın kulelerinde ve başka uygun yerlerde bekletilen gözetleyici. (Y.N.)

yürüyüşü gittikten sonra Hacı'nın çarpıntısı tuttu, beti benzi uçtu. Tıkanıyordu. Altmış yaşından sonra böyle yangın nöbetçisi adımı onun bünyesine uygun bir hareket değildi. İhtiyarda heyecandan çene atar[1] gibi haller peyda olunca genç uşaklar şaşırdılar. Kolları arasında onu ayıltmaya uğraştılar. Hacı'nın koşamayacağı kesinleşti. Fakat onun adımıyla da yürünemezdi. Çünkü iyice ortalık açılıp sokaklar kalabalıklaşınca tımarhane "duşundan" firar etmiş üç deli kıyafetiyle halkın arasından gidilemezdi. Osman ihtiyarın önünde biraz eğildi. Fettah'ın yardımıyla Hacı, arabacının sırtına bindi. Zavallı Osman, kandil gecelerinde kalabalık cami kapılarına dilendirmeye kötürüm taşıyan hamallar gibi arkasındaki yüküyle yine tırısa kalktı. Hacı Hurşit bineğinin bu gidişinden hınk hınk sallanıyor, sarsılmadan berbat oluyor, hıçkırıklara, nefes kesikliğine tutuluyordu. Fakat halkın merak ve maskaralığına uğramamak için bu iki bacaklı düldülün koşmasına tahammülden başka çare yoktu. Bir çeyrek sonra Hacı Hurşit, Osman'ın arkasından indi. İplerin sıkısından henüz kas, damar ve sinirlerinin sızıları savuşmamış olan Fettah'a bindi. Bu ikinci bineğin sırtı etli, semiz ve yumuşaktı. Hem şaşılacak şey, Fettah binicisini sarsmadan, o kadar düzgün ve güzel yürüyordu ki adeta rahvan gidiyor denebilirdi. Hacı'nın donmuş kemikleri hizmetkârın yumuşacık bir semer gibi dolgun, ılık, genç vücudu üzerinde rahat etti. Cenabıhakk'a bir-iki salavatla teşekkürlerini sunduktan sonra bineğinin ensesini okşadı.

Fettah, "Yapma Hacı, huylanırım," itirazında bulundu. Ortalık iyiden iyiye açılıyordu.

Hacı Hurşit etrafına bakındı. Büyük bir telaşla:

1. Ölmek üzere olmak. (Y.N.)

"Sabah namazım geçecek, haydi evlatlar, çabuk beni bir cami-i şerife yetiştiriniz. Bu yaşa geldim, Hakk'a çok şükür, namazımı kazaya bırakmadım."

Fettah birdenbire huysuzluğu tutmuş bir beygir gibi binicisini bir-iki hoplatarak:

"Hacı, namazın şimdi sırası mı! Kimseye maskara olmadan bir ayak evveli konağa varalım."

Hacı: "Aman evlat, öyle deme, günahtır. Bu akşam canımızı kurtaran Cenabıhakk'a ibadet edelim. Elminnetülillah, elminnetülillah..."

Geniş bostanlar, meydanlar, viraneler bitti. Sefil, fakir, kirli, süprüntülü, yıkık dökük, çarpık, dolambaç dar sokaklara girdiler. Genç uşaklar sekiz-on dakikada bir yük değiştirerek döne dolaşa Odabaşı'ya[1] gelmişlerdi. Hacı oradaki camiyi, çeşmeyi görünce altındaki yularsız bineğini durdurmak için çırpınmaya başladı. Bineklik nöbeti Osman'daydı. Zavallı delikanlı, süvarisini binek taşına indirir gibi gitti, caminin merdivenine yanaştı. Hacı sülük gibi yapıştığı delikanlıların sırtlarından hararetlerini emerek biraz ısınmıştı. Aşağı inince leylek bacakları üzerinde yine titremeye tutuldu. Fakat her şekilde namaz kılmak lazımdı. Aptes almak için çeşmeye koştu. Kol sıvamaya, ayak çıkarmaya gerek yoktu. Yıkanması gereken uzuvlarını kış suyunun kamçıları altına uzattı. Aptesini bitirdi. Arkadaşlarına namaz teklif etti. Hacı lakırdıyı iki çenesinin takırtısıyla hakikaten leylek gibi söylüyordu. Delikanlılar, ikisi de yorgun, son cemaat mahalline uzanmışlardı. Bu teklife cevap bile vermediler. Gençlerin gaflet ve beynamazlıklarına Hacı uzun bir teessüf ahı çekerek içeri girdi. Camide tek tük cemaat vardı. Hepsi o kış gününde yalnız don gömlekle sokağa

1. Günümüzde Mevlanakapı ile Fındıkzade arasında yer alan semt. (Y.N.)

çıkmış bu uzun sakallı yalınkat müminin kıyafetine ve titremesine bakıyor, şaşıyordu.

Cemaat dağıldı. Hacı camiden çıkmadı. Fazla namazına durdu. Secdeye yattı. Kalkmıyordu. Üç, dört, beş, altı, yedi ve daha fazla dakika geçti. Hacı alnı secdede, öyle hareketsizdi.

Osman, Fettah'ı dürterek:

"Herif galiba dondu. Yattı kaldı."

"Ah, keşke donsa da caminin tabutluğuna bıraksak, biz sırtımız yüksüz, koşa koşa konağa varsak..."

O gece Yedikule'de büyükçe bir yangın oldu. Hâlâ devam ettiği söyleniyor ve yavaş yavaş kahveleri dolduran halk arasında felakete dair türlü sözler dönüyordu. Bir ahırda iki inekle bir merkep yanmış. Bir kötürüm kocakarının yarı vücudu kavrulmuş fakat kendisi hâlâ sağmış. Konuşmalar arasında böyle bir hadisenin olup olamayacağı davası soruluyordu.

Osman'la Fettah'ın yanına kahveden iki kişi geldi. Ayazın şiddetine rağmen onların bu hafif giyinişlerine şaşarak sordular:

"Birader, siz yangından mı çıktınız?"

Fettah bozmayarak cevap verdi:

"Evet efendim..."

"Demek hiç eşya kurtaramadınız..."

"Hiç..."

"Canınızı kurtardığınıza şükrediniz."

Bu söze cevabı namazını bitirerek kapı önüne gelmiş olan Hacı Baba verdi:

"Yüz bin şükür... Evladım, Hüda'ya yüz bin şükür..."

İki hizmetkâr, Hacı Hurşit'in sesini duyunca secdede kaskatı donarak kalmadığına adeta hiddetlendiler.

Heyhat... Çaresiz... Bu yükü konağa kadar taşımaya mahkûmdular. Fakat taşımak nöbeti senin benimdir iddiasına kalktılar. Hacı yumuşaklığı ve rahvanlığı nede-

niyle evvela Fettah'ın sırtına binmek istiyordu. Fettah nöbeti ikinci olarak almakta ısrar etti. Zavallı Osman, ilk binek taşına yanaşarak arkasını Hacı'ya arz etmeye mecbur kaldı.

Mahallenin sabah halkı hep kahvenin önüne çıkarak bu insanın insana hayvan gibi binmesi tuhaflığını seyrediyorlardı. "Vah zavallılar, hale bakınız, yangından çıkmışlar," sözleri tüm ağızları dolaştı. O semt ahalisinin şefkatli bakışları önünde titreşerek üç çıplak yola düzüldüler. Onlar şimdi kış günü bu dekolte kıyafetlerine şaşacaklara karşı verilecek cevabı öğrenmişlerdi:

"Yangından çıktık!"

Eski zamanın her menzilde beygir değiştiren Tatar ağaları gibi Hacı Hurşit on dakikada, çeyrekte bir altındaki hizmetkârı yenileyerek Çapa Caddesi'ne çıktılar. Yüzlerini Aksaray'a döndüler. O tatlı meyilden aşağı gidebildikleri kadar hızlandılar. Yolda bunlara rast gelenler gâh acıyorlar gâh gülüyorlardı. Uğradıkları yorumların haddi hududu yoktu. Yangın alevlerinden kurtulduklarını düşünenler, hastaneden çıkmışlar zannedenler, tımarhaneden firarlarına ihtimal verenler çoktu. Hayat pahalılığından dolayı elbiselerini iç gömleğine kadar satmış olduklarını tahmin edenler bile vardı.

Hacı'nın türlü türlü sofuluk âdetlerinden biri de gerek çekici ve gerek binek şeklinde kendini taşıttığı hayvanların haklarından yarın ahrette aklanmış kalmak için onların emeklerine karşı okumak ve tespih çekmekti. O gece kendine nöbetleşe binek hayvanlığı hizmetini gören Osman'la Fettah'ın taşıma haklarını duayla ödemek için tespihini çıkardı. Mırıl mırıl çekmeye başladı. Hacı maneviyata inançta bütün dünyayı kendine uygun bulsa bakkala, kasaba borcunu bile tespihle ödemek taraftarıydı. Allah'a şükür İstanbul'un son gelişmelerinden olan elektrikli tramvaylara da yetişti. Bunlara bindiği zaman

havadan uzanan birkaç telin çekme kuvvetiyle o koca arabayı koşturan Frenk'in aklına da okur üflerdi. Avrupalının zekâ hakkına karşı ahrette borçlu yatmak istemezdi. Zaten Hacı'daki uzun sakalın temasıyla ensesi gidişen[1] Fettah'ın kulak arkasından suratına doğru bir de tespih sallanması eklenince uysal binek sertleşerek:

"Hacı Baba, şimdi tespih mırlanmanın sırası mı? Koy onu cebine. Bugün soğuktan ölmezsen konakta çekersin."

"Kızma evlat, senin hakkını ödemek için çekiyorum."

"Babanın eşeği gibi sırtıma yüklendin. Gösterişin zayıf ama ağırlığın okkalı. Kemiklerin içime batıyor. Belimin ortasını çökerttin. Bir de durmuş da mırmırla benim hakkımı ödeyecek!"

"Cahillik... Cahillik... Ben bir tespih çekerim, sana bin sevap yazılır."

"İstemem... Sevabın senin olsun. İn sırtımdan."

Hacı eliyle öteki bineği çağırarak:

"Gel Osman, Fettah yoruldu."

Fettah sırtından harar[2] atar gibi Hacı'yı yere silkerek:

"Efendi, bize defineden hisse çıkaracak derken bütün urbamızı, saat kordonumuzu, para cüzdanımızı, yeni potinlerimizi üste verdik."

Hacı Hurşit tespihli elini kıbleye doğru teslim oluşla kaldırarak:

"Kederlenme evlat... Hazreti Abdal şimdi onların hepsini bize gönderecek. Bu bir tecrübedir. Bu bir imtihandır."

Fettah büyük bir alayla:

"Hazreti Abdal kim? Sen misin baban mı yoksa?"

1. Kaşıntı duymak, kaşınmak, gicişmek. (Y.N.)
2. Çoğu kıldan dokunmuş, büyük çuval. (Y.N.)

"Hâşâ... Hâşâ... Ben değil, ben bir âciz kul..."

Osman, Fettah'ın kulağına yaklaşarak:

"Sus be... Bu herif tekin değil... Gece cinlerle konuşurken gördüm."

Fettah dikkatli ve şüpheli bir gözle Hacı'yı süzerek:

"Cinlerle konuşuyor da bu soğukta niye böyle cascavlak sokak ortasında kaldı? Bir cinli çağırsın, onun sırtına binsin. Bana ne yükleniyor!"

Osman, Fettah'ın kulağına ısrarla bir şeyler fısıldayarak gönlünü yapar. Yine Hacı'yı nöbetle, tahammülle sırtlarına yüklenerek yola devam ederler.

Gündüz olur. Çok insana rastlamamak için caddeden Sülüklü[1] yoluna saparlar. Bin güçlükle Horhor'u bulurlar. Gösterdikleri büyük gayrete rağmen uşaklarda Hacı'yı taşıyacak takat kalmaz. Çeşmenin önünde binicilerini yeni ayak bir çocuk gibi yere bastırırlar.

Hacı bu defa insafa gelerek:

"Haydi evlatlar, koltuğuma giriniz de yürüyeyim."

Müsabakadan mağlup çıkmış bitik bir boksör halsizliğiyle Hacı iki tarafındakilerin kollarına asılarak yürümeye başlar. Nihayet güçbela konağı bulurlar.

13

Üçünün de böyle Unkapanı değirmen işçileri kıyafetiyle ve arabasız dönüşleri konakta herkesi meraka, telaşa düşürür. Abdal Hazretleri'nin evliyalık makamlarına gönderilen bu küçük temsilci heyetinin dönüşünü dört

1. Günümüzde Haseki, Yusufpaşa ve Aksaray Metro İstasyonu arasında kalan mahalle. (Y.N.)

gözle bekleyen hane sahibi Hacı Ferhat ve komşu Hafız İshak efendiler, bu hale ne mana vereceklerini bilemezler. Öyle bir iyi niyet ve imanla müracaatın böyle kötü bir neticeye çıkmasına ne denir? Hacı Ferhat Efendi meraktan büyümüş gözlerini hayretle ve biraz da incelik ve merhametle hacı dostuna dikerek:

"Ya Hacı Hurşit! Hazreti Abdal'ı gücendirerek esmayı üstüne sıçrattın[1] galiba!"

Bütün yaşama gayretini son direncine kadar kullanarak o halde oraya gelebilmiş olan Hacı Hurşit cevap vermek için ağzını açar. Fakat iki çenesinin leylek gibi takırtısından başka dilinden anlaşılır bir söz çıkmaz.

Hemen zavallıları sıcak hamama sokarlar. Tabip çağırırlar. Terletirler. Üçünün de göğüslerine, arkalarına "vantuzlar" vururlar. Bir müddet onları uykuya, tam bir istirahate terk ederler. Fakat uşaklar uykuya varmazdan evvel, damat Methi Bey arabacı Osman'ın yanına giderek:

"Osman, arabayı ne yaptınız?"

"Araba hakkında malumatım yok. Ben arabayı Fettah'a teslim ettim. Hacı Hurşit Efendi'nin arkasından gittim. Sonra Fettah'ı soyulmuş, iplere bağlı bulduğumuz zaman araba meydanda yoktu."

Damat bey kısaca Fettah'ı sorguya çeker. Hizmetkâr hakikati olduğu gibi söyler.

Methi Bey vakit geçirmeden doğru Şehzadebaşı merkez komiserine müracaatla vakayı anlatır. Komiser derhal arabanın çalındığı civara yakın merkezlerle telefon görüşmesine girişir. Nihayet Silivrikapısı merkezi meseleyi memnuniyet verici bir şekilde halleder. Şöyle görüşürler:

1. Durduk yere saldırıları üstüne çekmek. (Y.N.)

Şehzadebaşı: "Birader, bu gece Bâlâ Kuyusu[1] Çınar Viran Cami taraflarında mühim bir hırsızlık olmuş."

"Nasıl?"

"Üç kişiyi hemen anadan doğma soyduktan başka altlarındaki arabayı da almışlar."

"Evet, malumatım var. Bir çift baklakırı iri Macar beygiri koşulu, içi neftî kadife döşeli Avrupa işi, mükemmel geniş bir kupa[2]..."

Methi Bey telefona kulak vererek:

"Evet... Evet, ta kendisi, bizim araba..."

Silivri merkezi: "Merak etmeyiniz, araba hiçbir zarara uğramaksızın bizde koruma altındadır."

"Nasıl elde ettiniz?"

"Araba gece sabaha karşı Yayla taraflarından geçerken devriye kolunun dikkatini çekmiş. Çünkü arabayı kullananın sabıkalı, meşhur Uçurtma Ahmet olduğunu devriyeden tanıyan olmuş. Dur emrini vermişler. Araba daha hızlı kaçmaya başlayınca devriyenin şüphesi artmış. Takibe başlamış. Yollar bozuk olduğundan araba süratle kaçamamış. Yayla devriyesi bizden yardım talebi için havaya silah boşaltmış. Bizimkiler silahın sesine gitmişler. Hırsızlar da silaha davranmışlar. Araba iki devriyenin arasında kalmış. Birkaç el revolver atışmasında Uçurtma Ahmet kolundan yaralanmış. Fakat alçak, yaralı olarak arabacı mevkisinde yan yana oturdukları Turna Hüsnü'yle beraber kaçmayı başarmışlar. Devriyeler arabayı bastırarak içindeki Yarasa Ali, Torpil Mustafa, Kurt Nikoli'yi yakalamışlar. Arabanın içinde de mest kundura, iki çift potin, pantolonlar, ceketler, paltolar, saat kordonları, para cüzdanları vesaire bulunmuş."

1. Günümüzde Mevlanakapı sınırları içerisinde olan Bâlâ Tekkesi Sokak etrafındaki mahalle. (Y.N.)

2. Kapalı ve yalnız arkada oturulacak yeri olan dört tekerlekli araba. (Y.N.)

Methi Bey: "Misafir Hacı Hurşit Efendi'yle bizim arabacı Osman, uşak Fettah'ın eşyaları..."

Komiser telefonla:

"Ey, sonra?"

"Sonra yakaladığımız üç belalıyı sorgularını icradan sonra deliğe tıktık. Şimdi savcılığa gidecek fezlekeyi yapıyoruz."

"Araba bizim semtten hatırlı bir zata ve eşyalar da onun uşaklarına aittir. Aidiyet ispatı işlemini bize bırakarak şimdi arabayla eşyayı merkeze gönderiniz."

Komiser telefonu kapadıktan sonra Methi Bey'e:

"Müsaadenizle zatıâlinizden bir şey soracağım."

"Buyurun..."

"Bu hırsızlık meselesi gece saat kaçta yaşanmış?"

"Silivrikapısı merkezinin söylediği gibi sabaha karşı."

"Affedersiniz beyim, sabaha karşı sizin konağın arabası o ücra semtlerde ne arıyordu?"

Methi Bey burnunun altında hemen bir çimdik kalmış kırpık bıyığından, bu suale bir cevap bulmak için iki telini daha koparark:

"Vallahi komiser bey, meselenin öncesine ben de pek vâkıf değilim. Meseleyi bu sabah duydum desem yalan söylemiş olmam. Çınar taraflarında Viran Cami'de bir Abdal Veli Hazretleri varmış. Galiba İspanyol nezlesine okurmuş. Nasıl olduğunu bilmiyorum, bu namla bizim kayınpederden bir hayli para dolandırmışlar. İhtiyar adamın İspanyol nezlesinden ödü kopuyor. Bu hastalığa tutulmamak için ne istenirse tam bir saflıkla veriyor."

"O gece arabayla gidenler Abdal Veli'ye para mı götürmüşler?"

"İyi bilmiyorum ama öyle olacak. Parayı Abdal'a mı vermişler yoksa hırsızlara mı kaptırmışlar, orasını bilmiyorum."

"Bu suallerimin, yakalanan Yarasa Ali, Torpil Musta-

fa ve Kurt Nikoli'nin sorgularıyla sıkı alakası olduğundan aydınlanması meselesi bizim için mühimdir."

"Komiser bey, dün gece o semtlere gönderilip de altlarındaki arabayı bıraktıktan sonra iç gömleğine kadar soyulmuş bulunan adamlar soğuk algınlığını def için şimdi konağın hamamında istirahattedirler. Onların akılları başlarına gelince elbette vakayı ayrıntısıyla hikâye edeceklerdir. Size haber gönderirim, teşrif buyurursunuz, söyleyeceklerini dinler ve istediklerinizi sorar anlarsınız."

"Teşekkür ederim efendim."

Methi Bey konağa döner. Herkesi telaşta bulur. Hanenin büyük kızı Narin Hanım hastalanmış, dünden beri kırıklığı varmış. Bugün ateşi biraz artmış. Ciddiden çok naza, meraka benzeyen bir hastalık fakat anaya babaya meram anlatması mümkün mü!

Bütün mahalle İspanyol dehşetiyle titriyor. Mahalle bekçisi bile öğrenmiş bir kere, soruyor:

"İspanyola mı?"

Tasdik cevabını alırsa kazanı hazırlıyor.

Çabuk hekimler getirtilir. Büyük ihtimamlarla tedaviye başlanır. Doktorlar, telaşı gerektirecek bir hal olmadığına etrafı iknaya, temine uğraşırlar. Lakin mahalleye haber çabuk yayılır. "Hacı'nın büyük kızı İspanyol'a tutulmuş!" Pek çok ağızlar uzun uzun "Ohhhh!" rahatlamasıyla açılır. İntikamcı gözler allı pullu bir tabut çıkmasını bekleyerek Hacı Ferhat Efendi'nin kapısına dikilir.

Hafız İshak Efendi hemen komşusunu teselliye koşarak:

"Hiç merak etme birader. Biz ihtar mektubundaki diyet mi diyelim, kurtuluş fidyesi mi, hayat kurtarma akçası mı, adını belirlemesi müşkül, işte o parayı tam vaktinde hazretin kasası olan yıpranmış zembile yatırdık. Cenab-ı Abdal kızımızı ölümden kurtarmaya beş yüz lira karşılığında borçludur. Bundan şüphe eder misin?"

"Hâşâ fakat Hacı Hurşit ve uşaklar arabasız ve birer

don gömlekle döndüler. Ne hal vuku buldu? Emaneti yerine teslim ettiler mi, ne oldu?"

14

Hacı Hurşit sıcak hamamda rahatı bulunca bol bir terlemeyle uzun bir dalış dalmış, öğle zamanına kadar deliksiz bir uykuya varmıştı. Onun kalbinde namaz vakitlerini kendine hatırlatan sanki bir çalar saat vardı. Ne kadar derin uykuda olsa namaz zamanını çalar, onu uyandırırdı. Bu alışkanlıkla hacı uyandı. Öğle namazını hamamın soğukluğunda eda etti. Vakayı aydınlatmak için meraktan duramayan Hacı Ferhat Efendi'yle komşusu Hafız İshak Efendi hemen hamama, namaz kılanın yanına koştular. Hacı uzun uzun dualardan, tespihlerden sonra ziyaretçilerine bir kabul tebessümü gösterebildi.

Hane sahibi soruyordu:

"Ya Hacı Hurşit, bu ne hal, sizi kim soydu böyle? Arabayı nerede bıraktınız?"

Hacı ufak bir dua mırıldandıktan sonra:

"Efendim, Allah emreder, kul yapar. Bu bir ilahî cilve... Abdal Veli Hazretleri bu gece bizi bir imtihan etmek istedi. İşte bu kadar..."

"Fakat nasıl oldu?"

"Nasıl oldu... Oldu... Kaderullah..."

"Sizi kim soydu canım?"

"Nenize lazım efendim, bizi kim soydu, soydu... Sırası gelince hepsini anlatacağım."

"Sırası ne vakit gelecek?"

"Şimdi beklediğim bir şey var. O görünsün, ondan sonra..."

"Nedir beklediğin?"

"Arabayı, elbiseleri Hazreti Abdal hemen geri gönderecek. Mana âleminde bana şimdi malum oldu."

"Nasıl malum oldu?"

"Abdal Veli Hazretleri bizzat rüyamı teşrif buyurarak, 'Merak etme Hurşit, çalınan mallarınızın hepsini şimdi konağa gönderiyorum,' müjdesinde bulundular."

"Sizi soyan Abdal Veli midir?"

Hacı büyük bir galeyanla:

"La... Hâşâ... La... Hâşâ..."

O esnada içeri hizmetkâr Ahmet girerek:

"Efendim müjde, araba geldi... Eşyalar da hep içinde."

"Kim getirdi?"

"Polisler."

Ferhat ve İshak efendiler pek büyük birer dindarca hayretle ikisi bir ağızdan:

"Ya Hacı Hurşit, sen de veliyullah olacak bir adamsın."

Hacı hemen şükür secdesine kapanarak tekbir getirir.

* * *

Abdal Veli Hazretleri'nin bu son kerameti huzurunda efendiler, gözler dalgın, parmaklar dudaklarda sersem kalırlar. Tekrar amenna ve saddakna fakat Narin Hanım'ın hafif çe başlayan hastalığı birdenbire artar. Veli Hazretleri aileyi pek çetin bir tecrübe ve imtihandan geçirmek mi istiyor? Hekimler son çabalarla meşgulken ikindi üzeri posta dağıtıcısı hazretten bir mektup getirir. Zarfı açarlar. İçinden hastaya tütsü verilmek için ufak ufak kesilmiş kâğıtlar çıkar.

"Kafiyeli ihtar mektubunda tarif edildiği şekilde kullanıla!" kaydından başka bir haber görülmez. Belirtilen şartlara göre her ezan vakti tütsülerde devam olunur.

Lakin garip hal, her tütsüden sonra hastalığı daha vahimleştiren ters bir etki görülür. Peder şefkati galeyana gelir. Zavallı Hacı Ferhat Efendi, Abdal Veli Hazretleri'nin kutsallığı hakkında şüpheyi tehlikeli görmekle beraber kızının hastalığının sonucundan endişeye düşmekten de kurtulamaz.

Hacı Hurşit'le arabacı Osman ve hizmetkâr Fettah'ın hamamda akşama kadar istirahatlerine müsaade olunur. O gece bu üç kişinin maceralarını dinlemek üzere adeta bir divan kurulur. Polis komiseri davet edilir. Çünkü Hacı ve Hafız efendilerce başlangıçta işin gizli tutulması kararlaştırılmışsa da arabayla Abdal'ın makamına gönderilenlerin yalınayak başı kabak dönüşleri mahalleye dedikodu salmış, âlemin merakını artırmış, türlü yorumlara meydan açmış, işin gizli tutulacak yerini bırakmamıştı. Bir de arabayla eşyaların dönüşünün kimsenin manevi yardımıyla değil ancak polis komiserinin zekâsı eseriyle olduğunu Methi Bey kayınpederine açık açık anlattı. Bundan dolayı o akşamki dinlemede komiserin hazır bulunması lüzumunu bildirdi.

Damat Nihat ve Methi beyler de hazır bulunur. Akşam yemeğinden sonra konağın büyük bir odasında dinleyiciler toplanır.

Keyif verici maddelerden yalnız çay içmenin günahından korkmayan Hacı Hurşit Efendi'yi neşelendirmek için bu içkiden titrek eline birbiri üzerine birkaç bardak sunulur.

Gıcır gıcır aptesiyle yeni hamamdan gelmiş bu mübarek adam en yüksek bir sedirin üzerine çıkar. Mestlerini birbirine sürterek ince bir gıcırtıyla diz çöker, vaaz eder gibi besmeleyle macerayı şöyle nakle başlar:

"Buradan arabaya bindik. Rabbim kabul eylesin, güzergâhımızda kabirlere rastladıkça sağa sola "Fatiha-yı Şerife" sunarak yolumuza devam ettik ve sonunda Abdal'ın

makamının yakınına vasıl olduk. *Rabbi temmim bil-hayr...*[1] Arabadan indim. Yüzümü kıbleye döndüm. Yürüdüm. Yürüdükçe makamın güzelliği, heybeti kalbimi sardı. Hazretin maneviyatı beni karşıladı. İçten bir gurur ve gönül ferahlığıyla titredim. Kafiyeli ihtar mektubunda anlatıldığı şekilde kabristana yaklaştım. Karanlığa gözlerim alıştı. Gökten yıldızlar bana yolumu işaret ediyorlar. Baykuşlar hoş geldin diyorlar, etrafımda gözlere görünmez köpekler ürüyorlar, mezarlardan ölüler kemik kafalarıyla gülüyorlardı. Bir yetim ağlaması, bir ayrı düşmüş anne feryadı duydum. Durdum. Ölüm hayattan mı yardım istiyordu? Hayat ölüme mi sığınıyordu. Bilmem...

Sokaktan itibaren saydım. Dördüncü ve beşinci servinin arasına geldim. Zaten yüzüm güneydoğusuna dönüktü. İki yanımdan biri dev, öteki cüce iki gölge, iki gece kılavuzu gibi sağ ve solumdan yürüdüler. Bana gâr-ı Abdal'ın girişini işaret ettiler. Fesuphanallah... Meydanda gölge vardı, cisim yoktu... Sanki madde üstü iki mahluk... Kılavuzlarıma uydum, yürüdüm. Yakınımda pek hazin bir nağmeyle 'Felak Suresi' okunduğunu işittim. Kulaklarımı Kuran-ı Kerim sesi doldururken burnuma bir misk ü amber kokusu yayıldı. Yüreğimde manevi bir coşku geldi. *'Ve min şerri gasıkın iza vekab'*[2] ayet-i kerimesini birlikte okudum. Sanki ruhum gecenin o karanlığı içinden, deliller arasında bir tecelli kaynağından vuslata ulaşmaya gidiyordu. Etrafım karanlıktı ama gönlüm nurla doluyordu. O ferahlık, daha doğrusu o manevi haşmetle birkaç adım daha yürüdüm. Gâr-ı Abdal'ın heybetli deliği karşıma çıktı. Gece karanlığından daha yoğun, katran gibi kıymetli bir daire... Doğrusu orada ruhum irkildi çünkü geceden daha geceye geçecektim. Bu tereddüdüm

1. (Ar.) Rabbim, işlerimi hayırlı sonuçlandır. (Y.N.)

2. "Felak Suresi"nin üçüncü ayeti. "Ve çöktüğü zaman karanlığın şerrinden." (Y.N.)

utancımdan ileri geliyordu. Yürüyüp geçeceğim, basacağım yerlerin her bir karış mübarek toprağı benim için kutsaldı. Belki bir küstahlık ederim korkusu kalbimi eziyordu. Bu endişem Cenab-ı Abdal'a malum oldu. Yumuşak, amber kokulu bir el sağ omzuma dokundu. Tatlı, berrak, kutsi bir seda, 'Yürü, ya Hurşit!' dedi.

'Lebbeyk ya Abdal!'[1] nidasıyla yürüdüm. Kovuğun sağ taraf duvarına elimi uzattım. Adımlarımı sayıyordum. Bir... İki... Üç... Tamam yedincide mübarek zembili buldum. Elimi koynuma soktum, emaneti çıkardım, besmeleyle zembil-i şerife bıraktım. 'Oh, teslim etme hizmetim bitti,' dedim. Sevindim. Karanlık içinde ben o rahatlıktayken fesuphanallah, birdenbire sanki şimşek ile gök gürültüsü vuku buldu. Hemen bir şimşek çaktı. Arkasından şarık şarık bir şey şakladı. Yakınımda bir yere indi sandım. Acaba bir kusur mu ettim? Bu terbiye işareti benim için mi oluyor diyordum. Fakat yıldırımın o pek kısa aydınlatma ânında etrafımda şahit olduğum hoş ve dehşetli manzarayı hiç unutamayacağım. Kovuğun en ileri derinliğinde birbirine gayetle sıkı sarılmış bir gılmanla bir huri gördüm. Bu iki cennet mahlukunun şeffaf vücutları içinden ruhlarının diğerine hücumu fark ediliyordu. Bu zevk cümbüşü, iki maddi vücut arasında olsa küçük ya da büyük bir günah, belki bir ayıp teşkil edebilirdi. Lakin onlar, biri gılman biri huri ve orası Abdal'ın makamı... Bu manzaraya başka mana vermek hazretin kutsallığından şüpheye düşmek değil midir! Hâşâ... İnsan düz bakışlıdır. Her şeyi üstünkörü görür. Derinleşemez. Bu uzun hayatta insan gözü hemen her zaman bir körlük halinde bulunur. Fakat ne gariptir ki yine o aynı göz, birkaç senede göremeyeceği şeylere bir saniyelik görüşte şahit oluyor. İşte bana da öyle oldu.

1. (Ar.) Emret ya Abdal! (Y.N.)

O şimşeğin pek seri ışığında bu iki cennet sakininden başka iki de cehennem zebanisi gördüm. Bu iki ifrit, kovuğun girişinde karşı karşıya duruyorlardı. O ne dehşetli kulaklar, o ne korkunç dudaklardı! Şimşek ışığı sönünce evvelkinden yoğun bir karanlık içinde kaldım. Meleklerin kucaklaşmaları hoştu ama ifritlerin kulakları dehşet içindeki gözlerimin önünden gitmiyordu. Kovuktan çıkmak için mutlak onların yanından geçilecekti. Yürümek istedim. Korkudan bacaklarım beynimin verdiği yürü emrine itaat etmiyorlardı. Çünkü ifritlerin dehşetlerinden habersizce içeri girmiştim. Fakat şimdi bile bile önlerinden geçemiyordum. Kendimi dürttüm, muştaladım. Hayır, ayaklarım makinesi bozulmuş bir vapur gibi kumanda almıyordu. İfritler homurdanmaya başladılar. Ben de soğuk sıcak karışık terlemeye... Korkudan bunalıyordum. Fakat mümkün değil, yarı belimden aşağısı işlemiyordu. Aman Yarabbi, iki ifrit görüntüsünden bu hale geldim... Yarın ahrette zebanilerin ellerinde ne yapacağız? Bu ıstırabım ve ayaklarımın başıma isyanı derhal Hazret-i Abdal'a malum oldu. İki kuvvetli kol beni yakaladı, kovuktan dışarı çıkardı. Burnumu iğrenç bir koku sardı. Bir de dikkat ettim ki ne bakayım! İfritin kucağındayım. O saatte kendimi kaybettim. Ne kadar zaman baygın kaldım bilmiyorum. Beni tartakladılar, uyandım. Gözlerimi açınca kendimi upuzun yatmış buldum. Vücudumda gezinen birkaç el beni çabuk çabuk soyuyorlardı. Şaşkınlıkla sordum: 'Allah'ın emri mi başa geldi? Burası teneşir mi? Beni yıkamak için mi soyuyorsunuz?' Bu sualime gülüştüler. Cevap vermediler. Tekrar ettim. 'Söyleyiniz, ölü müyüm diri miyim? Burası ahret mi dünya mı?' Yüzlerini seçemiyordum. Seslerini işitiyordum. Birisi cevap verdi: 'Hacı baba sus, sen öldün, burası ahret... Bu urbalarla gömülürsen sonra mezarda uzun sual cevap var.'

'Allah sizden razı olsun. Dünya malı beladır. Beni kurtarınız. Meleklere sual cevabım kolaylaşsın.'

'Şimdi harp zamanı, seni saracak kefenimiz yok. Donunu, gömleğini üzerinde bırakıyoruz. İnsan dünyaya çırçıplak gelir. Pek küçük bulunduğu için zararı yoktur. Lakin bu yaşta ahrete cascavlak gitmesi ayıptır. Bir vekilin karşısına redingotsuz çıkılamazken en büyük divana çırılçıplak nasıl gidilir!'

Beni soyanların iki cihan kurallarını da bilen kimseler olduklarını anladım. Ters bir cevap almak felaketinden titreyerek sordum:

'İmanı kurtarabildim mi?'

İçlerinden birisi fazlaca gülerek:

'Ceplerindeki paralarınla urbaların ve yeni mest kunduralarından başka her şeyi kurtardın. Hatta En'am'ını, misvağını, takvimini, tespihini de bırakıyoruz. Onlarla beraber gömüleceksin. Sevabı vardır.'

'Teşekkürler ederim.'

'Ne iyi bir adamsın! Kaba soğan kadar kolay soyuluyorsun.'

Beni yalnız iç çamaşırıyla bıraktıktan sonra yine gülerek:

'Vazifemiz tamamlandı. Biz gidiyoruz. Allah taksiratını af ve meleklere sual cevabını kolay ve seni de bu mezarlığa başimam eyleye! Şimdi gassal gelecek. Dikkat et, üstündekileri çaldırma. Şu zamanda dünyada ölü soyuculara don gömleğini kaptırmamak bir insan için ahrette imanı kurtarmak kadar mühim ve güçtür.'

Bu ihtarın ardından tespihi elime tutuşturarak, 'Al bunu, dünyada tamamlayamadığın dert ve bela kaldıysa onları da ahrette çek,' dedikten sonra kahkahalarla fakat rüzgâr gibi süratle savuştular. Bir müddet bekledim. Gelen giden olmadı. Ölü üşümez derler lakin ben donuyordum. Beni sıcak suyla yıkarlarsa ısınırım ümidiyle bekle-

yişim uzadı. Diri evinde, ölü mezarında gerek... Bir ayak evvel ahret bucağıma sokularak öbür dünyanın af ve rahatına ermek istiyordum. Ah, anladım, bunlar bana hep Hazreti Abdal'ın cilveleriydi. Zaman uzadı, soğuk arttı. Titreme keza... Abdal'ın merhametine sığınarak söylüyorum. Cilve soğuklaşıyor, imtihan ve tecrübenin soğuğu iliklerime işliyordu. Elimdeki tespihle ya sabır çekiyordum. Bilmem kaç yüzü buldu. O aralık yanıma bir karaltı peyda oldu. Sordum:

'Beni yıkamaya mı geldin?'

'Sen kimsin?'

'Mezara gömülmesini bekleyen bir ölü.'

'Mezarından niye çıktın?'

'Daha gömülmedim.'

'Ölü laf söyler mi?'

'Hazreti Abdal'ın mucizesiyle ben söylüyorum.'

'Vay, Hacı Hurşit!'

'Vay, oğlum Osman!'

Tanıştık. Osman da benim gibi bir don bir gömlek, yellim yelalekti."

Hikâyesinin mühim kısmı burada sona erince Hacı Hurşit sustu. Yorgunluk alıyordu. Vakayı dinlerken ikide birde not defterine bir şeyler kaydeden polis komiseri, anlatıcının birkaç dakika dinlenmesine müsaade ettikten sonra:

"Hacı Efendi, lütfediniz, bir şey soracağım."

"Buyurunuz evlat."

"Gâr-ı Abdal dediğiniz yerde Hazreti Veli'nin kendini görmediniz mi?"

"Hayır efendim."

"Kovuğun derinliğinde görmüş olduğunuz huriyle gılman hayal miydi hakikat miydi?"

"Hakikat..."

"İyice emin misiniz?"

"Eminim, sizi şimdi nasıl görüyorsam onları da böyle gördüm."

"Pekâlâ... Bu huriyle gılmanı başka bir yerde görseniz tanıyabilir misiniz?"

"Hayhay!"

"Demek çehrelerinin eşkâli hafızanızda çizili kaldı?"

"Tamamıyla."

15

Şimdi maceranın kendine ait kısmını anlatma nöbeti arabacı Osman'a geldi. Bu Anadolu uşağı ırkına has bir saflık ve mertlikle başladı:

"Efendim ben ıldırgıç bilmem. Yüreğimi olduğu gibi açık söyleyeceğim. Biz Hacı Efendi'yi define çıkarmaya gidiyor sandık. Ne olacağını görmek için arkasından vardım. Hacı Efendi karanlıklara dolanıyordu. Ben de ardını bırakmıyordum. Arada bir etrafımdan öteberi şeyler kaçışıyorlardı. Cin mi şeytan mı insan mı bilmem... Evvela korktum, sonra insana bir zarar etmediklerini anlayınca biraz cesaretlendim. Bir sesler geliyor, anlayamadığım şeyler okunuyordu. Hacı efendi mi okuyordu onlar mı? Yoksa hepsi birlikte mi fark edemiyordum. Hurşit Efendi servilerin arasından geçti, o karanlık mahzenin içine tıkıldı. Ben de ilerledim. İçeriden mırmırlar duyuluyordu. Ne olduğunu görmeyi çok merak ettim. Birdenbire bir kibrit çaktım, vay anam, mahzenin ağzında bir çift zebani vardı. Ama ne siz görünüz ne de bir daha ben göreyim! Ta içeride bir güzel kızla bir oğlan sarmaş dolaş olmuşlar, bize bakıyorlardı. Bunları ne gördüm ne göre-

medim, birden suratıma 'şark' patlangacıyla[1] bir şamar indi. Gözlerim patladı sandım. Ve puf diye kibriti de söndürdüler. Beni belimden kaptıklayın dışarı attılar. Aklım zıvanasından oynadı. Vücudumu bir zangırtı aldı. Kulhüallahü'yü okuyup üfürmeye başladım."

Osman o korkunç şeyleri yine görüyormuş gibi bir ürküntüyle gözlerini odanın bir köşesine dikerek sustu. Bir müddet odanın haricini dinledi.

Komiser inanmayan adamlara mahsus bir hafifseme tebessümüyle:

"Hacı Hurşit Efendi deminden kovuğun içinde birdenbire şimşek çaktı, bir şey şakladı buyurmuşlardı. Bu şimşekle gök gürültüsünün nereden doğduğunu şimdi anladınız mı?"

Birkaç hayır sesi duyuldu. Komiser devam etti:

"Şimşek, Osman Ağa'nın çaktığı kibrit, şakırtı da yediği tokat. Hacı Hurşit Efendi Abdal Veli hakkında o kadar abartılı bir inanç hastalığına tutulmuş ki kibrit alevini şimşek, tokat şakırtısını gök gürültüsü sanmak hatasına düşüyor." Osman'a hitaben: "Peki oğlum, devam et..."

Osman, Abdal Veli ecinnilerinden memleketindeki cinli kavak garipliğine atlayarak birçok ayrıntıya girişmek istediyse de komiser lakırdısını birden budayarak:

"Memleketindeki ecinnileri buradakilere karıştırma. Dün gece ne gördünse yalnız onu anlat..."

Buradaki macerayı memleketinin cinleriyle süsleyemediği için biraz neşesi kaçan Osman anlatıyordu:

"Suratımda patlayan tokadın ateşini serinlendirmek için kırbaç yemiş bir hayvan gibi gece karanlığı içinde ayaklarım nereye giderse dolanırken birden arkamdan biri yapıştı. Kollarımı geriye çemredi. Dolap beygiri gibi

1. Kamış veya ağaç dalından yapılıp tabanca gibi ses veren pistonlu çocuk oyuncağı. (Y.N.)

gözlerimi bir bezle bağladılar. Ben kuvvetim olduğu kadar debeleniyor, etrafımdakilere kararlamasına tekme atıyor, bağırıyordum.

Kalın bir ses, 'Eşeklenme, dur!' dedi. Ben daha da bağırmak istedim. O zaman gayet iri ve nasırlı bir elin dört parmağı enseme ve başparmağı da gırtlağıma yapıştığını hissettim. Boynu köpek ağzında bir kedi nasıl çırpınırsa öyle titredim. Titredim. Sıfırı tükettim. Sesim kesildi. Nereden çıkacaktı ki... Boğazım tıkalıydı."

Osman o çetin ânı hatırlamaktan sızan yüzünün terlerini silerek:

"Artık vık diyemedim. Beni ölü soyar gibi soydular."

Komiser: "Seni soyanların çehre ve kıyafetçe nasıl adam olduklarını hiç seçemedin mi?"

"Nasıl seçeyim efendim, gözlerim bağlı, kollarım bağlı, elim ermez, gücüm yetmez..."

Fettah'ın macerasını da dinlediler. Komiser Şinasi Bey defterine hayli şey kaydetti. Bu zat Türkçeyi bir edebiyatçı kadar doğru yazıp okur, Rumca ve Fransızcaya aşina, Avrupa'da basılan polise ait eserlerin çoğunu okuyarak bilgisini genişletmiş, emniyet memurlarımızın arasında benzerine rastlanması zor, nadir bir yetenek ve zekâya sahipti.

Hane sahibi Ferhat Efendi'ye hitapla:

"Efendim, bir şey rica edeceğim."

"Estağfurullah... Emredersiniz."

"Kafiyeli ihtar mektubu namıyla Abdal'dan gelen mektubu görebilir miyim?"

Hacı Ferhat Efendi güç bir vaziyette kaldığını gösterir bir tavırla ellerini ovuşturarak:

"Emriniz başım üzerine lakin Hazreti Abdal, evliyalıklarına ait her tür tahkikat ve incelemeyi şiddetle yasaklıyorlar. Büyük kızım epey rahatsız. Abdal'ın emrine aykırı hareketle başıma bir felaket çağırmaktan korkarım."

Komiser Şinasi Efendi ince bir tebessümle:

"İnancınızı rencide etmek istemem. Fakat meydandaki şu pek aşikâr haydutluk, Abdal Veli hakkındaki iyi düşüncelerinizi biraz olsun bulandırmıyor mu?"

"Efendim, bu hırsızlıklar Abdal'ın makamının dışında, uzağında yaşanıyor. Bu canice işlerle hâşâ Hazreti Veli arasında bir münasebet kurulması mümkün değildir."

"Abdal Veli kutsal gücüyle civarını bu kötü insanlardan niye temizlemiyor? Bu aralık pek fazla yorgun olan zabıtanın başına böyle işler çıkaracağına mancviyatıyla biraz bize yardım etse olmaz mı?"

"Biz zabıtayı faaliyete davet etmiyoruz. Bizim kimseden davamız yok."

Damat Methi Bey asabi bir telaşla söze atılarak:

"Davamız nasıl yok? Zabıtanın yardımı olmayaydı bizim koca kupa, koşulu hayvanları ve soyulan üç kişinin urbalarıyla beraber gitti giderdi."

Hacı Ferhat Efendi'ye yardım için Hafız İshak Efendi başladı:

"Biz onu bunu bilmeyiz. İşte ben ortada ibret... Evvela sizin gibi inançsızlık ettim. Evimden üç cenaze çıktı. Hazreti Abdal ihtar mektubunda aile üyelerimden kimleri ölüme mahkûm göstermişse gayet usta bir avcı gibi manevi kurşunlarıyla tık tık onları vurdu, devirdi. Dün gece dışarıda bir hırsızlık olmuş, bunu velinin maneviyatıyla karıştırmamalıdırlar. Akıllarımızın ermediği şeyler hakkında küçümsemeyle cahilce hükümler vermekten çok fenalıklar çıkar."

Hacı Hurşit kim bilir kimlerin haklarını ödemek için çektiği tespihi keserek:

"Efendim, bendeniz komiser beyin burada bulunmasını bir dinleyici sıfatından diğer türlü bir resmiyetle göremem. Abdal Veli hakkında resmen bendenizi sorguya çekiyorlarsa kendilerine verecek bir tek cevabım yoktur."

Komiser, Methi Bey'e ufak bir işaret verdikten sonra:

"Peki efendim peki, üzülmeyiniz... Abdal Hazretleri'nin evliyalığından şüpheye düşürerek kimseyi günaha, belaya, felakete sokmak istemiyoruz. Kafiyeli ihtar mektubunu resmî bir evrak sayarak alıp gidecek değilim. Bir kere okuyup yine burada size iade edeceğim. Belki bu mübarek kâğıda temastan hazretin maneviyatı imdadıma yetişir de inancıma kuvvet gelir."

Hayli güçlük ve mücadeleyle kâğıdın komisere okutturulması uygun görülür. Şinasi Bey zarfı eline alır almaz evvela üzerindeki posta damgalarına dikkat eder. Mektubun Samatya'dan postaya verildiğini anlar. Fakat etrafındakileri kuşkulandırmamak için daha böyle dikkat ettiği ufak tefek şeyleri hemen defterine kaydedivermez. Şimdilik aklında tutar.

İçindekini çıkarır. İki-üç defa büyük bir dikkatle okur. Yazıyı inceler. Bu talik kırmasının her kelime ve her satırındaki şeklî düzensizlikten bunun o yazıya yabancı, sahtekâr bir elin mahsulü bir yazı olduğuna şüphesi kalmaz. Büyük bir nezaketle zarfı hane sahibine iade ederek:

"Efendim, lütfunuza teşekkürler ederim. Sualimi af buyurursunuz. Abdal Veli tarafından böyle zarflı olarak buraya başka şeyler gönderildi mi?"

Hane sahibi biraz tereddütle:

"Tütsüler geldi."

"Bu tütsüleri zarflarıyla birlikte görebilir miyim?"

Komisere kafiyeli ihtar mektubunu okuttuktan sonra hiçbir anlam çıkarılamayacak tütsüleri göstermekte bir beis yoktu. Tütsüler haremden getirtildi. Komiser bey evvela yine zarfın damgalarını muayene etti. Bu defa zarf Topkapı Postanesi'nden gönderilmişti. Damgalar oranındı. Bu şaşırtma kurnazlığa komiser bıyık altından güldü. Tütsü kâğıtlarını incelemeye başladı. Bunlar tu-

haftı. Mecidiye büyüklüğünde bir yuvarlak bir zeminin ortasına bir mühr-i Süleyman[1] kazıttırılmış. Bu büyücü ve üfürükçülerin üzerine "vefk"[2] yazmak için tercih ettikleri bilinen bir şekildir. Şeklin içi ufak ufak "kaf"lar, "mim"ler, "sin"ler, kargacık burgacıklarla doldurulmuş. Mühr-i Süleyman birbiri içine geçirilmiş iki eşkenar üçgenden oluştuğundan altı köşeli bir yıldıza benzer. Şeklin her köşesine de, "Kâfir İspanyol, def ol, def ol, def ol!" duası, daha doğrusu garip ifadesi yazılmış. Şekerci mührüne benzeyen bu şekil, tütsü için birçok küçük kâğıtların üzerine basılmış.

Komiser bey lambaya yaklaşarak cebinden monokl[3] büyüklüğünde bir pertavsız[4] çıkardı. Şekli inceden inceye muayene ederken Methi Bey de yanında duruyordu. Birdenbire zabıta memurunun zeki yüzünde bir zafer gülümsemesi belirdi. Pek yavaş bir sesle Methi Bey'in kulağına, "Dolandırıcıyı yakaladım!" müjdesini mırıldadı. Aynı zamanda elindeki tütsülük kâğıtlardan birini hünerli bir hokkabaz maharetiyle hemen cebine attı.

Methi Bey komiserin bu başarısına memnun oldu. Zekâsına karşı büyük bir hayrete düşmekten de kendini alamadı. Şinasi Bey pertavsızla mühr-i Süleyman şekline bakmaktan dolandırıcıyı nasıl keşfedebilmişti? Orada onun fotoğrafı mı vardı? Bu garip keşfi çok merak etti.

Komiser bey oradakilerden müsaade talebiyle nezaketle odadan çıktığı vakit Methi Bey de bu şiddetli merakını halletmek için merkeze kadar onunla birlikte gitti. Odaya çıktılar. Şinasi Bey genç zabitin hangi merak sev-

1. Hazreti Süleyman'ın mühründe bulunduğu söylenen birbirine geçmiş iki üçgen şekli. (Y.N.)

2. Tılsımlı dua. (Y.N.)

3. Tek camlı gözlük. (Y.N.)

4. Büyüteç. (Y.N.)

kiyle kendine eşlik ettiğini anladı. En rahat koltuklusuna oturttuğu misafirine sigara verdi. Kahve ısmarladı.

16

Komiser bey pek meraklı bir nazarla yüzüne bakan misafirine:

"Mührü muayeneden dolandırıcıyı nasıl keşfedebildiğimi merak ettiniz değil mi?"

"Pek fazla..."

"Biraz müsaade buyurunuz. Pek ağzı sıkı olmanız şartıyla şimdi merakınızı hallederim. Böyle esrarengiz zabıta işlerinde, bu dakikada görülebilecek bir işi öbür dakikaya bırakmamalıdır. Biraz Samatya merkeziyle görüşeyim..."

Telefon ahizesini eline alarak merkezi bulduktan sonra:

"Komiser bey, birader siz misiniz?"

"Bendenizim, siz kimsiniz?"

"Şehzade merkez komiseri..."

"Hayrola efendim?"

"Bâlâ Kuyusu, Çınar, Viran Cami taraflarında viranelerde yatar kalkar Abdal Veli namında bir divane, bir meczup, bir serseri tanıyor musunuz?"

"Hayır..."

"Nasıl olur?"

"Tanımıyorum."

"Halbuki Abdal Veli'nin şöhreti bizim semtlere kadar velvele sardı."

"Ne gibi?"

"Herif evliyalığı dolandırıcılığa alet edinerek oradan

buradan yüzlerce liralar çekiyor. Bana şu kadar lira göndermezsen İspanyol nezlesinden öleceksin mealinde tehdit mektupları gönderiyor. Tehdidine kulak vermeyenleri hakikaten öldürüyor."

"Acayip!"

"Mesele mühimdir. Şimdiden soruşturmaya başlayınız. Siz tanımıyorsanız belki maiyetinizdeki polislerden tanıyanlar vardır. Bir de Samatya posta ve telgraf merkezine ihtar ediniz. 'Abdal Veli' tarafından gönderilme kaydıyla bir mektup bırakıldığı zaman getireni tutuklasınlar. Topkapı merkezine de bu şekilde tebligatta bulunmanızı rica ederim."

Komiser telefonu kapayarak misafirinin karşısına oturur. Birer sigara tazeledikten sonra:

"Efendim, bendenizce mesele yarı yarıya aydınlanmış demektir."

Methi Bey hayretle:

"Ne şekilde?"

"Hacı Hurşit Efendi derin bir saflıkla macerayı anlattığı esnada dolandırıcının eşkâlini bize haber verdi."

"Vakayı bendeniz de birlikte dinliyordum ama böyle bir şeyin farkına varamadım."

"Şimşek çaktığı yani arabacı Osman'ın kibrit yaktığı esnada kovuğun sonunda görülen huriyle gılman işte aradığımız şahıslardır."

"Ya girişin iki tarafındaki korkunç zebaniler?"

Komiser bey gülerek:

"Onlar karnaval zebanileridir. Kafiyeli ihtar mektubu bu gencin kaleminden çıkmadır. Eski tarzda yazmak istemiş fakat becerememiş. Şiirlerde ne vezin var ne kafiye... Bizde şiir kolaylaştıkça şair çoğaldı. Lakin nazmın da nâzımın da temizliği bozuldu. Mecmualarda dakikada on mısra söylemek müsabakaları kuruldu. Nefi ile Nedim bugün geleydiler muhitin saçma sapanlığı tesi-

riyle belki asaletlerini kaybederek dakikada bir koşma söyleyen birer zevzek olurlardı. Bahse dönelim. Bu trajedi daha doğrusu komedileri düzenleyen işte o gılmandır. Yüksek ihtimalle yanındaki kız da metresi olmalı. Zembil-i şerife bırakılacak beş yüz lirayı kimseye kaptırmadan almak için o gece orada bulunmaları tabiidir."

"Mühr-i Süleyman'da dolandırıcıya dair ne alamet keşfettiniz?"

"Bu pek basittir. Geliniz."

Komiser Bey cebinden pertavsızını çıkardı. Zarftan aşırmış olduğu tütsülük mührü ışığa doğru yaklaştırarak Methi Bey'i bakmaya davetle:

"Görüyor musunuz? Mührün alt iki zaviyesi arasında küçücük bir yazı var."

"Evet, görüyorum."

"Ne olduğunu okuyabiliyor musunuz?"

"Ya... Yakup..."

"Hah... Yakup!"

"Fakat bu Yakup nedir?"

"Mührü kazan hakkakın imzası."

"Bundan ne çıkar?"

"Ne çıkacak... Mühür yeni kazılmış. Hakkakı arar bulurum, bu mührü kendine ısmarlayan zatın eşkâli hakkında kendisinden mükemmel ayrıntı alabilirim. Gılmanın kimliği hakkında bir ipucu da buradan elde edilmiş olur. Bu gılman dolandırıcılık tuzağını her ne kadar Çınar tarafında, uzaklara kurmuşsa da kendisi sizin semtin pek yabancısı değil. Oradaki hanelerin içini ve ailelerin özel durumlarını yakından biliyor. Mahallenizde şairliğe, yazarlığa, gazeteciliğe özenen yahut o yolda geçinmeye uğraşan gençler var mı?"

"Bilmiyorum. İhtimal ki vardır."

Bu esnada telefon çağırır. Komiser bey ahizeyi alarak:

"Neresi efendim?"

"Samatya merkezi... Şimdi aramızda soruşturduk. Arkadaşlardan Çınarlı Abdal Veli'yi tanıyanlar var."

"Hakkında ne diyorlar efendim?"

"Virane ve mezarlık kovuklarında kıvrılıp yatar. Meczup, salyalı, sümüklü, mundar herifin birisiymiş. Öyle öteye beriye tehdit mektubu yazabilmek gücü şöyle dursun, söylenen lakırdıyı anlamaz ve söylediği anlaşılmazmış fakat evliyalığı o semt kadınları arasında pek bilinirmiş. Nefesi kulunca, sıtmaya, havaleye, saraya, hafakana birebirmiş. Söylemeyen çocukların ağızlarına salyasından bir parmak sürerlermiş. Doğuramayan gebe kadınları çiğnetirlermiş. Yattığı kovuğun yakınındaki ağaçların dalları hacet bağları düğümlerinden gözükmezmiş. İhtisası kadın hastalıklarındaymış. Erkeğe okumaz, nazlanırmış. Cenab-ı Abdal pek zamparaymış. Güzel bir kadın gördü mü yılışır, salyalarını salıverirmiş. Pek para âşıklısı değilmiş. Fakat verirlerse almamazlık etmezmiş. Paralarını nadiren kovuktaki zembile atar ve çoğunlukla boynunda asılı bir kesenin içinde, koynunda saklarmış. Bazı haşarı ve hoppa kadınlar Abdal'ı gıdıklayarak avutup güldüre güldüre kesesindekileri aşırırlarmış. Akşam ezandan sonra yattığı inin civarında dolaşanları çarparmış. Tez elden olan soruşturmamız bu kadar. Daha haber alacaklarımızı bildiririz."

"Teşekkür ederim."

Komiser ahizeyi yerine astıktan sonra:

"Demek Abdal Veli Hazretleri büsbütün hayal ürünü bir manevi zat değilmiş. Fakat onun maneviyatından bu şekilde bir istifade yolu keşfedebilmek de zekâya muhtaç. Bu evliyalık oyununun tertibi kolay bir mesele değil. Mesela ısıtılınca suyun genleşeceğini hemen herkes bilir. Lakin bu özelliğin bir makineye uygulanması tarafını düşünen on binde bir kişi bulunmaz. Tahmini-

miz gibi vakayı düzenleyen eğer o gılman bey ise bakalım çapkını nasıl elde edeceğiz..."

Ertesi sabah komiser sivil kıyafetle hakkaklar çarşısına gitti. Tütsülük mühr-i Süleyman'ı göstererek bunu kazıyan Yakup'u tanıyıp tanımadıklarını birkaçından sual etti. "Bilmiyoruz," cevabını verdiler. Yeni Cami avlusuna indi. Orada bir iskemle, küçük bir küp camekândan ibaret küçük sanat dükkânını gök kubbe altına kurmuş çalışan bir-ikisine aynı ismi sordu. Bilgileri olmadığını söylediler. Medrese duvarı kenarında bir ihtiyarcası, yarım okka vesika ekmeğini bir kâğıt içinde önüne koymuş olduğu dört zeytin taneciğine katık edebilmek için bir mucize düşünür gibi duruyordu. Komiser yaklaştı, selam verdi. Hakkak, müşteri geldi zannıyla biraz derlendi toplandı. İyi talik bildiğini anlatarak kendini övmeye başladı. Komiser mühr-i Süleyman'ı göstererek:

"Bunu kazan Yakup'u tanıyor musun?"

Hakkak bu sual karşısında bir mühr-i Süleyman'a bir de soranın yüzüne bakarak şüphelendi.

"Bu hakkaklık kazancı küçük, belası büyük bir sanattır. Bana da bir defa böyle bir mühür hakkettirdiler de altı ay mahkemelere gidip geldim."

"Bunda mahkemelik bir iş yok. Bu mührün bir aynını daha kazdırmak icap etti de hakkakı onun için arıyorum."

"Ben de kazarım. Hem daha âlâsını... Mühr-i Süleyman böyle mi olur! Bu on paralık çocuk fırıldaklarına benziyor."

"Yakup'u tanıyor musun, onu söyle..."

"Hayır."

Komiser kendi kendine, "Ha bu çetin bir iş... İlk adımda güçlüklere çatıyoruz," diye düşüne düşüne oradan ayrıldı. O taraflardan bir polis memuruna rastladı. Kendini bildirerek:

"Burada tanıdığın bir hakkak var mı?"

Polis memuru biraz düşünerek:

"Var efendim."

"Sorulan şeyi doğru söyler mi?"

"Benim hatırım için söyler."

Komiser mühr-i Süleyman'ı polis memuruna uzatarak:

"Al şunu fakat dikkat et, kaybolmasın. O tanıdığın hakkaka sor. Bu mühürde imzası olan Yakup'u tanıyor mu?... Haydi çabuk..."

Polis memuru mührü aldı. Bir selam çakarak kayboldu. Sekiz-on dakika sonra dönüp mührü iade ederek:

"Tanıyor efendim."

"Nerede bulunurmuş?"

"Efendim, ismine Sarı Yakup derlermiş. Evvelce Fatih'te çalışıyormuş. Şimdi Beşiktaş'a gitmiş. Tramvay durağına yakın. Buradan giderken caddenin sol tarafında bir tütüncü dükkânının köşesine bir camekân koymuş, orada çalışıyormuş."

Komiser bey ilk rast geldiği Beşiktaş tramvayına atladı. Durağa vardığında indi. Caddenin sol tarafındaki dükkânları gözden geçirirken hiç yorulmadan tütüncü dükkânını ve bir köşesine oturtulmuş küçük camekânın önünde kış güneşinin kuvvetsiz, hazin ışıkları altında ısınmaya uğraşarak çalışan seyrek sarı sakallı, uçuk benizli, zayıf hakkakı gördü. Hemen yanına giderek:

"Merhaba Yakup Efendi..."

"Merhaba gözüm, buyurunuz..."

Hakkak ziyaretçiyi tanımamıştı. Gördüğü laubali tarzda müracaata aynı şekilde karşılıkla buyurunuz demişse de geleni oturtacak yeri yoktu.

Komiser, mühr-i Süleyman'la mühürlenmiş tütsü kâğıdını hakkaka uzatarak:

"Bu mührü tanıyor musunuz?"

Hakkak kâğıdın üzerine kısaca bir göz atarak:

"Evet tanıyorum çünkü ben kazdım."

"Kazalı ne kadar zaman oluyor?"

Hakkak ufak bir düşünceden sonra:

"İki buçuk, üç hafta..."

"Siz doğru özlü, doğru sözlü bir adama benziyorsunuz."

"Efendim, yalana tenezzül etmem. Çünkü üzerinde imzam var. İnkâr etmeyi düşüneydim imzamı atmazdım."

"Size bunu hakkettiren zatı tanıyor musunuz?"

"Hayır, hüviyetini tanımıyorum, kim olduğunu bilmem."

"Şahsını, şeklini, halini, kıyafetini bana tarif edebilirsiniz ya?"

"Hayhay..."

Hakkak üç hafta evvelki hatırasını yoklar. Bir alın büzüşmesi ve göz kıpıştırmasıyla birkaç saniye durduktan sonra:

"Elli-elli beş yaşlarında, kır sakallı bir adam."

"Hatıranız sizi aldatmıyor ya?"

"Hayır, hayır, mühür bana tuhaf göründüğü için... Hakkettirene dikkatli baktım."

"Bu mührü ne işte kullanacağını sormadınız mı?"

"Sormadım. Büyücü, üfürükçü herifin biri olmalı."

"Şekli, kıyafeti?"

"Orta boylu, çökük avurtlu, kıyafeti düşkünce bir adam."

"Teşekkür ederim Yakup Efendi."

"Bir şey değil efendim."

Bu araştırma, sonucu itibarıyla komiserin faraziyesine denk düşmedi. O, mührü hakkettirenin pek genç ve hoppa bir mahluk olduğuna inanmıştı. Fakat hakkakın ihbarı bu düşüncesinin zıddını gösterdi.

17

Komiser, Abdal Veli namına maneviyat hayali[1] oynatan fesadın izini keşfe uğraşırken Hacı Ferhat Efendi'nin büyük kızı Narin Hanım yapılan pek dikkatli tıbbi muameleye ve verilen tütsülere rağmen hastalığının üçüncü günü vefat eder. Kadın hizmetçilerden biri de ondan kaparak küçükhanımı takiben aynı hastalıktan gider. Konağın içini matemle beraber büyük bir korku alır.

Abdal Veli'nin emirleri noktası noktasına uygulandı. Can başına talep ettiği para bedeli gönderildi. Niçin konağın içine yine ölüm girdi? Ölümler bu iki sayısında duracak mı? Yoksa beşe, altıya, Allah korusun daha fazlaya yükselecek mi? Hane halkı müthiş bir endişeye düşer. Herkes yavaş yavaş kendi canının kaygusuyla şaşırır.

Mahalleye türlü türlü dedikodu yayıldı. Kimi ölüm deccalı çıkmış diyor, kimi Eyüp'teki niyet kuyusunun suyu kuruduğunu söylüyor kimi Elekli Dede'nin elekleri tersine döndüğünü haber veriyor kimi Zindan Kapısı'ndaki Baba Cafer Türbesi'ne güneş doğduğunu, kimi Otlakçılar'da bir katırın üç başlı bir garibe doğurduğunu ve kızoğlankızların evlenmeden gebe kaldıklarını iddia ediyordu. Bunlar hep kıyamet ve mahşer alametleriydi.

Hele Abdal Veli vakası o kadar dallandı budaklandı, tanınamaz bir hal aldı ki her uğradığı aşamada bir abartı kisvesi ilavesiyle şişerek Çin'den buraya gelen bir hadise belki bu mertebe değişmezdi.

Çınar'da Viran Cami mezarlığından bir evliya çıkmış, ortalığı haraca kesmiş. Yüz lira göndermeyeni İspanyol hastalığıyla çarpıp öldürüyormuş. Parası olan verir

1. Bir perde arkasında hareket edebilen resimlere verilen ad ve bu resimlerle oynatılan oyun. (Y.N.)

kurtulur, olmayan ne yapacak? Türlü vergiler, zoraki yardımlar, resmî soygunculuklarla bizi bu hale getiren dirilerin şerlerinden nerelere kaçacağımızı bilemezken bir de şimdi başımıza haraççı ölüler mi çıktı! Hakka sığındık, bizi sen sakın iki gözüm Rabbim, diyorlardı.

Büyük ablası Narin Hanım'ın vefatından çok kocasını kıskanmak ateşiyle yanan Nermin Hanım, pederinin yazıhanesine[1] anahtar uydurarak kafiyeli ihtar mektubunu çalmış, bir nüshasını kopyaladıktan sonra aslını yerine koymuştu. Abdal Veli'den kendi hakkında zayiçe talebi için belirtilen şartlara uygun bir mektup yazdı. İçine beş liralık bir kaime ekleyerek gönderdi. Mektuptaki en büyük ricası şuydu:

Kocamı pek kıskanıyorum. Kalbim zat-ı velayet-penahilerine malumdur. Hayatın bu işkencesine tahammül edemeyeceğim. Cariyenizi ya bu cehennem azabından kurtarınız yahut lütfen ablam gibi İspanyol hastalığından öldürünüz. Beyin sevdiği bir kadın var mıdır? Nerededir? Münasebetleri ne zamandan beridir? Bu suallerime yardım için tenezzül edip cevap verirseniz babamın servetinin elime geçirebildiğim kısmını hediye olarak kerametli zatınıza takdime hazırım.

Bu rica mektubunun gönderilmesinden iki gün sonra postayla cevabı geldi. Hazreti Abdal hayatın hele de gençliğin bu gibi geçici dertlerine tahammül lüzumunu ağır, güçlü, derin, bilgece sözlerle anlatıyor lakin teselli hak ise de yalan batıl olduğundan sorulan suallere evliyalık mesleği icabı doğru cevap vermek mazeretiyle şöyle diyordu:

1. Çalışma masası. (Y.N.)

Hanım kızım, kocanızın sevdiği bir kadın var mıdır, anlamak istiyorsanız Methi Bey'in bir değil üç kapatması var. Şişli'de, Beşiktaş'ta, Kadıköyü'nde... Hangisini söyleyeyim? Üçü de sizin elinize su dökemez değersiz ve harcıâlem metalar... Methi Bey size bu üçüyle sadakatsizlik ediyorsa göze aldırdığı bu kadar fedakârlık ve masraflara rağmen kendisi onlardan seksen kişiyle ihanet görüyor.

En namuslu, zeki, yiğit bir erkek sadakat vaadi aldığı bir fahişenin elinde oyuncak! İkisinin arasında maskara! Üçünün ortasında düpedüz p... olur. Tahammül sizin için ne kadar acılı olursa olsun, kocanızı haline terk ediniz. Allah onun zevk ve sefahat yüzünden belasını vermiş. Sabrediniz. Cezasını da kendi fiilleriyle tayin etsin.

Nermin Hanım bu satırları okuyunca ayıldı bayıldı. Konağı feryada, yaygaraya boğdu. Pek şımarık, fazlaca asabi bir kadındı. Abdal Veli'nin bu bilgece sözleriyle uslanacak bir karakter ve terbiyede değildi. İki akşamdır konağın semtine uğramayan Methi Bey o gece geldi. Bir kızılca kıyamettir koptu. Abdal Veli'den cevaben gelen o müthiş itham mektubunu beyinin eline tutuşturarak:

"Kepaze... Al bunu oku... Bak veli hazretleri aleyhinde ne buyuruyorlar!"

"Hangi veli hazretleri?"

"Çınar'da, Viran Cami yakınında yalnız yaşayan Cenab-ı Abdal efendimiz hazretleri..."

"Vay, o herif seninle benim aramıza da girdi mi!"

"Girer zahir... Cayır cayır... canım yanıyor... Kaç zamandır senden şüpheleniyorum. O yürek ateşiyle veliden sordum. O da bana evliyaca cevap verdi. Oku... Oku da ne adi, ne sefil bir mahluk olduğunu anla..."

"Babandan beş yüz lira dolandırdıktan sonra ablan

Narin Hanım'ın vefatına sebep olan o cani Abdal'ın dubaralarına[1] inanıyor musun?"

"Oku da cevap ver. Yalan mı söylüyor gerçek mi!"

Methi Bey parmakları arasında titreyen kâğıdı asabi bir aceleyle gözden geçirerek:

"Alçak halt etmiş... Hepsi uydurma..."

"Sen beni üç karıyla aldattın ama onlar da sana seksen zamparayla boynuz taktılar ya... Ohhh..."

"Nermin kendine gel. Ağzından çıkanı kulağın işitsin."

"Ben ağzımdan çıkanı kulağıma gitmeden bilirim."

"Bu dallı budaklı iftiraya... bu boynuzlu yalana inanıyor musun?"

"Boynuzlu sensin! Koskoca evliya yalan mı söyler!"

Nermin'in bu galeyanı karşısında bir felaket çıkmasını kesin gören Methi Bey elindeki kâğıtla doğru polis komiserinin yanına koşar:

"Alınız şunu, okuyunuz..."

Komiser okuduktan sonra:

"Bu nedir?"

"Ne olacak... Eşim sadakatimden şüpheye düşer. Abdal Veli'ye yazarak müracaat eder. Bu cevabı alır. En mahrem aile işlerimize el atan bu sahte evliyanın... bu cani herifin seri bir şekilde tutuklanarak adalete teslimini sizden talep ederim."

"Bu mektubun zarfı yanınızda mı?"

Methi Bey zarfı uzatarak:

"Alınız..."

Komiser zarfı dikkatle muayeneden sonra:

"Bu mektup yine Samatya'dan postaya verilmiş."

"Ondan ne çıkar?"

1. Oyun, hile, aldatmaca, düzen. (Y.N.)

"Ne çıkacak... Samatya posta şubesi Hacı Ferhat Efendi ve ailesi namına bu yolda mektup bırakan şahsı yakalatmak için tembihlidir. Nasıl oluyor da şubelerin gevşekliği görülüyor! Abdal'a mektup geliyor, gidiyor, kimsenin haberi olmuyor?"

"Bilmem... Tekrar tekrar işi anlatmalı... Ehemmiyet ve mesuliyetinden bahsetmeli."

Komiser üçüncü defa olarak elindeki kâğıdı dikkatle okuduktan sonra:

"Beyefendi, itiraf edelim ki oldukça karışık bir mesele karşısındayız. Cüretimi iyi niyetime bağışlayınız. Doğru bir cevap ricasıyla bir sual sormama müsaade buyurur musunuz?"

"Hayhay... Niçin doğru söylemeyeyim..."

"Affedersiniz, bu Şişli, Beşiktaş, Kadıköyü kapatmalarının aslı var mı?"

Bu suale karşı Methi Bey afalladı. Meselenin şaka, hile götürür tarafı yoktu. Ciddi ve samimi olmak lüzumunu hissederek cevap verdi:

"Böyle bir noktada bir polis komiserine karşı özel hayatımdan bahsetmek bana pek garip ve ağır gelmekle beraber itiraf edeyim ki Abdal'ın eşime olan ifşaları aynı aynına doğru."

"Nereden biliyor? Nasıl keşfetmiş?"

"Beni çıldırtan tarafı da orası ya..."

"Tuhaf... Bu herif hakikaten kutsal bir güce sahip."

"Üç metresimin de birbirlerinden haberleri yoktur. Eşimse hiçbir şey bilmiyordu. İster misiniz, Abdal Veli Cenapları ailem yüzünden ticaretini genişletmek için metreslerime de birer kafiyeli ihtar mektubu göndersin! Kapatmalarım da nikâhlı karım kadar beni başkalarından kıskanırlar. Birbirlerini duyarlarsa felakettir."

"Dört kadını birden şu zamanda madden, kalben, ruhen, cismen idare doğrusu her erkeğin kârı değil..."

"Birinin varlığını diğerine sezdirmemek şartıyla seksen kadının sevda saçlarını elinize dolayabilirsiniz. Bir erkek için bu ne ayıptır ne düşkünlüktür. Fakat mesele şimdi bu tarafta değil... Etrafımızı saran muammada... Biz veliye Abdal diyoruz. Herif bizi evire çevire mükemmel dolandırıyor. Abdal o mu biz mi... Allah bilir... Hadise daha feci kısımlara girmeden bu cani veliyi adaletin eline teslim etmeliyiz."

Polis komiseri düşünceli düşünceli, yüzünü buruşturarak:

"Otomobiliniz burada mı?"

"Evet, konakta."

"Emrediniz hazırlasınlar. Arabacı Osman'ı şoförün yanına oturtalım. Bize yolu göstersin. Viran Cami yakınına bizzat gidelim. Abdal'ı ve makamını görelim. Belki bir hakikat keşfetmeyi başarırız.

18

Hemen yirmi dakika sonra Methi Bey ve polis komiserini taşıyan şık bir oto, Bâlâ Kuyusu yolu üzerinde rüzgâr hızıyla uçuyordu. Viran Cami'ye geldiler. Kabristanla birleşen viranenin önünde Arabacı Osman'ın şoföre işareti üzerine otomobil durdu. Methi Bey, komiser, Osman, üçü indiler.

Zamanın sıcak, soğuk, rüzgâr gibi tesirlerine uzun senelerden beri ümitsiz bir dirençle karşı koyan, içini ve duvarlarının yüzeyini yabani yeşillikler bürümüş cami harabesi bir yığın hüzün haliyle gözleri mahzun ediyordu. Birçok ezanlar, kametler, tekbirler, dualar, mevlitler dinlemiş o yıkık duvarlar şimdi tükenmez bir sabır ve

tevekkülle sonsuzluktan büsbütün çöküş fermanını bekliyordu.

Dünyada her varlığın işi, yok olmak sırasını beklemek değil midir? Bazı şeylerin ölümü ne uzun sürüyor! Ve ölüsü ne kadar asırlar gözler önünde duruyor! Baalbek, Teb harabeleri,[1] insan mumyaları, müzelerdeki hayvan fosilleri, sosyal olarak yok olma korkusunu asırlarla çeken milletler gibi...

Allah'ın bu harap evi yine kimsesiz değildi. Etrafını ölüler sarmıştı. Bu ayakta duran, eğilmiş, yıkık, yazılı, çiçekli, Küfeki[2] taşlarının altında toprak olmuş cesetlerin çürümez ruhları etrafı dinliyor, gelen gideni görüyor gibiydiler. Sanki hayat orada maneviyatla maddiyata ayrılarak iki kat oluyor. Bir kısmı meydanda kalıyor, diğeri öte âlemin sırlarına karışıyor. İnsan bir mezar gördüğü vakit iki hayat düşünüyor. Ne kadar serbest fikirli olsa ölümün bilinmezi önünde irkiliyor. Bu ikiliği düşünmekten kendini alamıyor. İki hayat ki biri içinde bulunduğumuz an, diğeri her nefeste varlığımızı yakalayan bir esrar kuyusu... Fakat bu mezarlar gelenin geçenin nazarları önünde o kadar eskimiştiler ki onlara bir "Fatiha" sunmaya herkes üşeniyordu.

İnsan harabe ve mezar görmekten niçin hüzün duyar? Mamur yapıların geleceklerini gördüğü için değil mi! Ömrün sonu, âlemin nasibi bundan başka bir şey mi? Hep harap olmak için yaşamıyor muyuz!

Methi Bey genç, bencil, kendini beğenmiş; polis komiseri maddeci olmakla beraber şehrin bu harap bağrındaki bu cami viranesi, o asırlık mezar taşları, o uhrevilik, etraftaki sefalet hüznü yüreklerine dokundu. Dalgın, sessizce yürüdüler.

1. Baalbek bugün Lübnan'da, Teb bugün Mısır'da kalan antik şehirler. (Y.N.)

2. Yapılarda kullanılan açık renkli, hafif, işlenmesi kolay, içinde küçük küçük boşluklar bulunan, zamanla sertleşen bir taş çeşidi. (Y.N.)

Hava bulutsuz, hoş, berrak bir kış günüydü. Güneş göğün mavi, billur kubbesinden altın kargılarını yağdırıyor, etrafa yer yer serilmiş çimen kaliçelerini[1] som yaldızlara boğuyordu.

Girdikleri viranenin mezarlığa karışan kısmında ağaç kadar büyümüş taflanlar ve şimşirlerin kışın giysisinden soyunmayan, her dem taze, ahret ve cennetin sonsuz hayatına işaret bu ağaçların yeşil gölgeleri mevkinin maneviyatını artırıyor. Oranın sessizliğine esrarlı bir tesir veriyordu.

Dua eder gibi boylarını göğe uzatan narin, başı dik servilerin arasına sıkışmış bir defne ağacının rutubetli ve kokulu loşluğu altında vahşi hayvan inine benzer, yatay, büyük bir çukurun geniş, karanlık ağzı göründü. Mağara girişini andıran bu diri mezarının önünde iri bir taş ve üstünde kısa fakat boyundan kaybettiğini eninden kazanmış yusyuvarlak bir adam oturuyordu.

Methi Bey usulca komiserin kulağına:

"İşte burası gâr-ı Abdal... Kürsü gibi taşın üzerinde oturan da veliliğin koruyucusu zat olacak."

Hazreti Abdal rengi ve kumaşı keşfedilmeye muhtaç, ta koltuklarının altından bağlanmış partal, mundar bir şalvarın içinde vücudunun üç çeyreği boğulmuş, bir çocuk saflık ve masumiyetiyle, ürkütücü ve memnuniyetsiz bir gözle gelenlere bakıyordu. Cildi beyaz ve yanakları ağacından kopmamış, olgun bir Amasya elması kadar kırmızıydı. Fakat durmaz sızan iki memba gibi akları kanlı iri gözlerinin akıntılarıyla burun ve ağzından daima köpürerek taşan ifrazatın kirleri içinde renginin o tazeliği iğrenç bir hal alıyordu. Yaşı kaçtı, Allah bilir... En dikkatli bir göz bunu tahmin edemezdi. O büyümüş,

1. Küçük halı. (Y.N.)

tekrar küçülerek ihtiyarlamaktan muafiyet kazanmış müstesna bir devrede demirlemiş gibiydi.

Parmakları güdük, yumuk yumuk bodur elleri sustaya hazırlanan bir buldok vaziyetinde iki yandan göğsüne doğru sarkık duruyordu. Yine öyle bodur, soğuktan şişmiş ve kıpkırmızı koçan kesilmiş zannolunan ve toprağın rutubeti içine gömülmüş ayakları tabiatın soğuğuyla sıcağıyla kaynaşmış, hayvani bir manzara almıştı. Mevsimin tesirine karşı hissiz bulunan göğüs yarısına kadar açık, bağrının bıngıl bıngıl pembe teni görünüyordu. Çehresi iri, toparlak, burnu ufak, sakalı köse... Bıyıkları seyrek ve kısaydı. Yırtmacı geniş ağzının kalın ve mor dudaklarında dünyaya dargın bakan gözlerinin hoşnutsuzluğuyla uyumlu bir somurtkanlık, bir tenezzül etmeme hali, bir sabır ve tevekkül tavrı vardı. Simasının en bariz anlamı insanlıkla hayvanlık arasında bir dilsizlik, bir inatçılık, bir vurdumduymazlık, daimi ve yoğun bir dalgınlık haliydi.

Karşıdan iki ziyaretçinin geldiğini görünce sanki çoktandır onlara dargınmış gibi somurtkan çehresi büsbütün ekşidi. Gözleri süzüldü. Küçüldü. Ağzı bir tarafa çarpıldı, salyası sicim gibi sarktı. Mübarek sessizliği bozulan, ruhu vahdete alışmış bir aziz kayıtsızlığıyla gözlerini uzun müddet gelenleri görme günahından sakınmak için lime lime, yırtık, yeşil bir sarık parçası sarılı koca başını çevirdi.

Methi Bey veliyi yakından süzerek:

"Hakikaten garip mahluk... Tahtı üzerine kurulmuş Ortaçağ tanrılarına benziyor."

Komiser biraz daha yanaşarak:

"Selamünaleyküm Abdal Hazretleri... Sen bu kabristanın velisi misin?"

Abdal hiç aldırmadı. Başını daha da çevirdi.

Methi Bey: "Hale bak, bize sinek kadar ehemmiyet vermiyor."

Komiser: "Cenab-ı Abdal niye söylemiyorsun? Biz uzun yoldan seni ziyarete geldik. Muammanın anahtarını bize teslim etmeden bugün elimizden kurtulamazsın."

Bu acayip adam sağır mıdır yoksa Türkçe bilmiyor mu? Söylenen lakırdılara karşı taş gibi hissiz duruyor.

Methi Bey: "Kurnazlık mı ediyor yoksa hakikaten meczup mu?"

Komiser: "Bu âna kadar dirisini görmedim ki evliya böyle mi olur bileyim..."

Methi Bey: "Evet, sağlığında evliyalığını ilan etme muvaffakiyeti buna mahsus bir şeref... Fakat evliya da olsa pek pis... Kokudan yanına varılmıyor. Bu mundarlıktaki bir adamın aptesi, namazı niyazı makbul olur mu?"

"Bakalım namaz kılıyor mu!"

"Namaz kılmayan evliya olur mu?"

"Çok... Her namaz kılan veli olamaz. Her velinin de namaz kılması icap etmez. Bunlardan bazıları ibadet etmedikten başka mukaddesata karşı ağza alınmaz küfürler savururlar, çarpılmazlar, bir şey olmazlar."

"Bu nasıl oluyor?"

"Bazen en büyük hükümdarların nedimleri, dalkavukları vardır. Padişahı eğlendirmek için huzurda etmedikleri saçmalık, maskaralık kalmaz. Suçlanmazlar. Bu tür meczuplar da Allah'ın nezdinde öyledir. Nazları geçiyor. Bazı memleketlerde pislik, dervişlik sayılır. Yalınayak, başı kabak elde teber, belde tığ, sırtta pösteki,[1] yağlı saçları lüle lüle omuzlarından salkım saçak sarkarak 'ya dost' nidasıyla gezen dervişleri gidip de yakından bir koklamalı... Hamam yüzü görmez, çamaşır değiştirmez, han, külhan, sokak, mezbele demez rast geldiği yerde yatar. Bulaşık çukuru gibi kokar. Elindeki keşkül imaretlere, konaklara,

1. Teber, dervişlerin taşıdığı küçük balta. Tığ, ince şiş. Pösteki, tüylü havyan postu. (Y.N.)

lokantalara, her yere uzanır. Her hayırsever bunun içine başka çeşit yemek döker. Pırasayla çorba, tatlıyla dolma birbirine karışır. Bu karışımı hazma ancak onu yemeye alışkanlık kazanmış bir derviş midesi tahammül edebilir. Bit bu tür dervişlerin en samimi, vefalı yâridir. Üzerlerinden hiç ayrılmaz. Anadolu'da bitsiz ermişler nişansız vekiller gibi süsü ve şerefi eksik sayılırlar. Aynaroz'da[1] azizliğe ermeye uğraşan papazların çoğu da böyledir. Bitlenmeyi ibadet sayarlar. Nefsine çile çektirmek için bu insan kanıyla beslenen böceklerin üzerlerinde çoğalmasına uğraşırlar. Cenab-ı Mesih'in İncil'in hangi babında böyle emir buyurduğu bilmem malum mudur..."

"Her din temizliği emreder. *'En-nezafetü mine'l-iman'*[2] sözü de bunu gösteriyor. Bu kokan herifin üzerinde elbette böceği de vardır. İman temizlikten geliyorsa pislik evliyalığa mâni değil midir?"

"Allah'la kulun arasına girilmez. İnsanı yaratan da o, biti yaratan da... Zaten bu dünyada birbirini yemeyen ne var! Öyle değil mi, sen de söylesene Abdal..."

Methi Bey, Abdal'a pek yaklaşıp gözlerini gözlerinin içine dikerek:

"Be herif söylesene! Sen veli misin deli misin!"

Hemen uzaklaşarak:

"Offf! Pek fena kokuyor, burun dayanmıyor. Bizim Hacı Hurşit misk ü amber kokusunu bu herifin acaba neresinden aldı?"

"Gözler dalgın, kaşlar çatık, somurtkanlık heykeli gibi öyle duruyor. Yüzünden bir kas oynamıyor. Bu meczuplar kendilerine sorulan suale cevap vermemekte bazen inatçı bir hayvan kadar inatçı olurlar."

1. Günümüzde Yunanistan'ın kuzeyinde yer alan, Halkidiki Yarımadası'nın manastırlarıyla meşhur olan bölgesi. (Y.N.)

2. (Ar.) Temizlik imandandır. (Y.N.)

"Birader, bakalım bu herifin dili var mı! Lakırdı etmesini biliyor mu? Ağzından söz alabilmek mümkün mü! Çünkü ben suratında yoğun bir hayvanlıktan başka bir şey göremiyorum."

"O halde bunun İspanyol hastalığı faciasında bir payı olamaz."

Komiser son cümleyi bitirmeden Abdal Veli'nin gözleri süzüldü. Ağzı köpürdü. Ateşte kaynayan bir tencere gibi herife fıkır fıkır bir şeyler oluyordu. İki ziyaretçi şaşırdılar.

Komiser: "Acaba sarası mı tuttu?"

"Hayır hayır, baksanıza gülüyor, hoşuna gidecek bir şey oldu."

"Ne oldu?"

"Galiba pek hazzettiği bir kelime işitti."

"Öyleyse anlayışı, idraki var demek..."

"Bir hayvan kadar..."

"İşittiği kelime hangisi?"

"O fıkırdamazdan evvel neden bahsediyordunuz?"

"İspanyol hastalığı faciasından."

İspanyol kelimesini işitince veli hazretleri komedyada aptala çıkan bir oyuncumuzun uydurma alıklığını andırır cılız bir sesle hıçkırır gibi kesik kesik, boğmak boğmak bir gülme tutturdu.

Abdal'ın yüzünden çıkan ifrazatla salçalanan bu gülüşüne karşı hayretleri artan ziyaretçiler bu hali anlamak için birbirine bakıştılar. Evet, İspanyol kelimesi bir büyü, bir tılsım kuvvetiyle Abdal'a tesir ediyor, zevk veriyor, saraya tutulmuş gibi çırpına çırpına, onu uzun uzun güldürüyordu.

Methi Bey: "Tuhaf şey... Heykeli söyletmenin anahtarını bulduk..."

Komiser, Abdal'ın karşısına geçerek:

"İspanyol... İspanyol... İspanyol..."

Abdal Veli gülmekten katılıyordu. Bir koltuklunun arkasına yahut masanın altına saklanıp da iki-üç yaşındaki çocuğa karşı insan böööö diye ikide birde başını çıkarınca çocuk nasıl bir saflıkla güler, Abdal'da da aynı hal, aynı çocukça keyif, gülüyordu.

Methi Bey: "Definenin tılsımını bulduk, şimdi bakalım içinden ne çıkacak!"

"Abdal'ı güldürdük, biraz sıkıştırırsak ihtimal ki şimdi de ağlatırız. Güldürüp ağlatmaktan başka bu zavallının ağzından bir söz alamamaktan korkuyorum."

"Evet, çocuktan beter, ayarsız bir mahluk..."

"Durunuz, şu bulduğumuz anahtarı onun taş kafasını açabilmek için kullanmaya uğraşalım."

19

Methi Bey duyacağı kokuya tahammül metanetiyle Abdal'a yaklaşarak:

"İspanyol... İspanyol... Hihi, hihi..."

Abdal Veli büyük bir haz ve mutluluk tavrı ve bodur parmaklarıyla kendi kendini gıdıklar gibi yaparak:

"Hihi İspanyo... Hihihi İspanyo... gıdı... gıdı... gıdı... İspanyol..."

Komiser gülerek:

"Bu zavallıyı İspanyol hastalığının öldürmez, zevkli bir türüne aşılamışlar."

Methi Bey meczubu uysallaştırmak için gayet dostça, güler bir çehreyle:

"Veli, sana kim gıdı gıdı yaptı?"

"Hihi, İspanyo..."

"İspanyol mu yaptı?"

"Ha!"

"Sen ona kaç para verdin?"

"Paya... ya... veydi..."

"Sen mi verdin?"

"Ha."

"İspanyol çok güzel mi?"

"Hihihi... hi güze... gıdı gıdı gıdı..."

Methi Bey komiserin kulağına:

"Abdal bizimle çabuk barıştı, aman ürkütmeyelim. Mesele anlaşılıyor. Güzel karının biri bunu gıdıklamış, koynundan paralarını almış. Bu meczup bile şu halinde kadına tutkun... Aman Yarabbi, insanların akıllısı, budalası hep bu sevdada... Kadına düşkünlük hastalığı bir dâhiye, bir hımbıla aynı şiddetle musallat."

"Paran çok mu?"

"Ha."

"Sana parayı kim verir?"

"Ellah."

"Allah mı verir?"

"Ha."

"Paralarını nereye korsun?"

"Cembil."

"Zembile mi korsun?"

"Ha."

"Daha nereye korsun?"

Abdal koynunu gösterdi.

Komiser: "Koynunda paran çok mu?"

"Ha."

"Kaç paran var?"

Abdal'ın kaşları çatıldı, gözleri daldı. Galiba zihninden kendine pek zor gelen bir hesap işlemi yapıyordu. Nihayet yüzünü buruşturarak cevap verdi:

"Elli yüz... bin... bin... bin..."

"Ooo! Çok paran var!"

"Hihi."

"Bize para versene..."

Abdal'ın birdenbire yüzü ekşiyerek:

"Veymem... Hadi dit... Veymem... dit..."

"İspanyol gelse verir misin?"

"Ha."

"İspanyol seni nasıl gıdıklıyor?"

Abdal tükürük fıskiyesi gibi bütün yüzünün sularını salıverdi. Bıdık parmaklarıyla kendi göğsü üzerinde gıdıklama taklidi yaparak ince bir at sesiyle şöyle kişnedi:

"Hiii hihihihihihihihi..."

Methi Bey yavaşça komisere:

"Bizim kayınpederin ellişer liralık kaimeleri acaba bu budalanın koynunda mı?"

"Hiç zannetmem... İspanyol onları oradan çoktan aşırmıştır."

"Evvela zembil-i şerifi sonra da bu herifin koynunu arayalım. Bakalım kaç para ve daha neler buluruz."

İkisi gâr denilen kovuğa doğru yürürlerken Abdal feryada başlar:

"Benim evime ditme... Seni çaypayım ha..."

Komiser: "Abdal bağırma. Zembil-i şerife para koymaya gidiyoruz."

"Ehh... dit, toy, çok toy..."

"Çok koyacağız çok..."

"Hi hi hi..."

Mağara ağzı gibi siyah bir delik. Eski konak viranelerinin çoğunda görülen bir mahzen bakiyesi. Biraz başlarını eğerek içeri dalmak isterler. Fakat burunlarını rutubetli, öyle mundar bir koku karşılar ki "Öf!" tiksinmesiyle bir müddet durmaya mecbur olurlar. Abdal Veli Hazretleri'nin bu köşkü, yatak odası, salon, mutfak, hela gibi kısımlara ayrılmamış olduğundan veliliğin koruyucusu zatları sade hayatlarının bütün ihtiyaçlarını aynı tonoz altındaki

aynı zemin üzerinde gidermeye mecbur kalıyorlardı. İlmihalin haber verdiğine göre onlar yalnız meleklerdir ki yemezler, içmezler ve erkeklik, dişilik onlarda olmaz. Fakat dünyada yaşayanlar veli ve nebi de olsalar hayatın şartlarından azade kalamazlar. Yemeseler yaşayamazlar. Dünyaya gelmeleri mutlak cinsel isteğe ve sevda fiiline bağlıdır. Cenab-ı Halık öyle uygun görüp düzenlemiş. Yaradılış mahsulünün anahtarı erkekte, dünyaya çıkma aralığı kadında. İnsanlığın ilk mezarı anne rahmidir. Binaenaleyh babalarımız bizi gömen ilk mezarcılarımızdır.

Kokudan bunala bunala birkaç adım ilerlediler. Hacı Hurşit'in ne ters hisseden bir burnu ve ne şeşi beş gören acayip gözleri varmış ki burada misk ü amber kokuları almış. Huriler, gılmanlar, feriştahlar görmüş.

Yedi-sekiz adımdan sonra gerçekten de duvarda iri bir çiviye asılmış partal bir zembil gördüler. Hacının şereflilik isnat ettiği bu hasır torba o kadar pisti ki ellerini sürmekte uzun bir müddet tereddüt gösterdiler.

Bu zembil-i şerifin içinde olmayan yoktu. Burası hazretin dolabı, sandığı, kasası, gardırobu, kileri, her şeyiydi. Orada kirli çamaşırları vardı. Arkasındakilerin temiz oldukları düşünülürse kirlilerin ne halde bulunacakları kıyaslanabilir.

Abdal Veli kışın yalınayak, göğüs bağır açık gezerek halk sağlığınca tabiata uygun yaşardı. Midesini pişmemiş şeyler yemeye alıştırmıştı. Zembil-i şeriften ekmek kırıntıları, lahana koçanları, ıspanak kökleri, pırasa sapları, bayır turpları, havuçlar, şalgamlar çıktı. Karnı acıktığı zaman bunları ekmeksiz, hayvan gibi kemirirdi. Hazret et, balık, tavuk bulamadığından bilmeyerek otçul bir bilge olmuştu. Etlerden de eline geçirse belki çiğ yemekten çekinmeyecekti.

Cenab-ı Abdal, Diyojen'in biyografisini ve felsefi sistemini okumadan cahilliğine rağmen kiniklerdendi. Bir-

çok bakış açısından o da bir Türk Diyojen'iydi. Yunan kinik filozofunun bizimkinden daha temiz giyindiğini, daha iyi yiyip içtiğini kim iddia edebilir! Diyojen'in ayağına Büyük İskender gelmişse bizimkinin makamına da arabayla paralar gönderiliyor. Halini sormaya Methi Bey gibi zamanın başarılı isimleri, polis komiserleri geliyordu.

Onunla bunun şu farkı vardı ki Yunan filozofun fenerle adam araması lüzumsuzluğunu anladığı günü elinden tasını atması türünden menkıbelerinin çizildiği, en büyük müzelerde Poussin, Salvator Rosa, Karel Dujardin[1] ayarından en seçkin ressamların fırçalarından çıkma tablolar görüldüğü halde bizimkini tanıyan bile yoktu. Fakat muhitimizin büyük adamlar hakkındaki kayıtsızlığı yalnız Abdal Veli'ye mahsus bir felaket midir! Kinik değil insani filozoflarımıza bile metelik veren var mı?

Bu zembile mübarek demek, o pak, kutsal kelimeyi kirletmek olurdu. Mundar zembilin en altında, yeşil bir çanak içinde, tahinî rengi pek fena bir şeye benzeyen koyu bir sıvı gördüler.

Methi Bey büyük bir iğrenmeyle:

"Pöff... Bu nedir?"

Komiser burnunu çanağa yaklaştırarak:

"İğrenç şeyleri analiz eden doktorlar gibi biz de bu zembilde ne görürsek incelemeye mecburuz."

Koyu sıvıyı muayeneden sonra devam etti:

"Böyle herifin bu kokmuş hasır büfesinde nefis bonbonlar bulunacak değil ya... Bulama! Evliya efendimiz çiğ havuçla şalgamı yedikten sonra bu bulamayla ağız tatlılıyorlar."

"Şaka bir tarafa, Cenab-ı Abdal turpla, havuçla bu

1. Nicolas Poussin (1594-1665): Fransız ressam. Salvator Rosa (1615-1673): İtalyan barok ressam. Karel Dujardin (1626-1678) Hollanda Altın Çağı ressamı. (Y.N.)

burun dayanmaz kokuların içinde yaşıyor ama vücudu bıngıl bıngıl... Çehresi kan kırmızı. Biz yiyip içmede İstanbul'un en aristokratik sınıfına mensubuz. En nefis, en kuvvetli yemeklerle yine bir türlü rengimizi yerine getiremiyoruz. Bilmem sağlıkçılar, hekimler bu tezadı nasıl izah edip yorumlarlar..."

"Affedersiniz. Abdal Veli'nin bir eşiyle üç metresi yok. Toplumumuz içindeki mevkisi yaşam bakımından hemen sokak köpeklerininkinden farksız. İş güç düşünmez. Siyaset nedir bilmez. Mevki hırsı hiç aklına uğramaz. Parti dalaveresiyle asla meşgul değil. Ne bulursa yer içer, yatar, kalkar. Her virane onun has bahçesi, her kovuk köşkü dür. Onun pek sefil gördüğümüz bu sade ve neredeyse hayvani hayatında öyle bir bahtiyarlık gizli ki en keskin gözler keşiften âciz."

"Abdal Veli'de yine yarının ihtiyacını düşünmek hissi var ki lüzumunda yemek için bu kırıntıları zembiline saklıyor."

"Geleceği düşünmek duygusu bazı hayvanlarda da vardır. Karıncaları, kunduzları bir tarafa bırakalım. Karınları doyduktan sonra fazla kalan kemikleri, ekmekleri köpeklerin yeri kazıp gömdüklerini çok gördüm."

Burunlarını tıkaya tıkaya maşa gibi değnekler kullanarak zembil-i şerifin içini iyice karıştırdılar, araştırdılar. Yiyecek namına yenmez şeyler, el sürülmez paçavralardan başka tetkikiyle meşgul oldukları meseleyi aydınlatmaya hizmet edecek hiçbir şey bulamadılar. Araştırmalarının sonucu böyle kısır çıkınca Methi Bey:

"Bir de Abdal'ın üstünü arayalım."

"Onun üstü zembilden pis..."

"Çare yok. Mademki buraya kadar geldik, bir ipucu yakalamadan gitmeyelim."

Abdal'ın yanına döndüler. Mesele yalnız onun mundar vücuduna el sürmek tiksintisine katlanmaktan ibaret

değildi. Darıltmadan, bağırtmadan onun koynunu aramak lazımdı.

Komiser gayet hoş ve güler bir çehreyle bu canlı mezbeleye yaklaşarak:

"Veli dur... Aç koynunu, çıkar keseni, içine para koyacağız..."

Veli birdenbire huylanarak ağzı köpüre köpüre:

"Hadi dit... İştemem... Ben paya iştemem... Dit... Odan çeki... İştemem..."

Yalvararak çok uğraşırlar. Abdal'ı kesesini çıkarmaya razı etmek mümkün olmaz. Biraz daha üstüne varınca hazret, üç yaşında bir çocuk çığlığıyla ağlamaya başlar.

Methi Bey bir çare bulmak endişesiyle kırpık birkaç tel bıyığını karıştırarak:

"Tuhaf şey... Öküz gibi lahana koçanı kemiriyor da paraya yüz vermiyor."

"İşte işin asıl felsefesi orada ya! Bunun yiyeceği şeyler hep süprüntülükte bolca bulunur. Elbise masrafı, ev kirası yok. Parayı ne yapacak!"

"Öyleyse bunun evliyalığı adına âlemi niçin dolandırıyorlar?"

"Bunun ondan katiyen haberi olmamalı."

"Fakat İspanyol denince geviş getiriyor. Bu meselenin anahtarı bunun İspanyol dediği karıdan çıkacak. Zorla koynunu, ceplerini yoklayalım. Belki ona dair üzerinde bir belirti elde ederiz."

"Öyle bir kadın, bu Abdal'ın üzerinde zannetmem ki ucu kendine kadar uzanabilecek bir ipucu bıraksın."

"Ne vasıtayla meseleyi araştıracağız? Bu inde, oradaki zembilde pislikten başka bir şey yok. Ben arkasından kollarını tutarım. Siz koynunu, ceplerini arayınız."

Methi Bey birdenbire velinin kollarını arkasına çemrer.

Hazret buzağı gibi inceli kalınlı, hayvani bir ses salı-

verir. Ceplerinden patates kabukları, ıspanak sapları gibi bir alay süprüntüden başka bir şey çıkmaz. Boynuna kalın bir iple asılı kesenin içini karıştırırlar. Yüzlük, kuruşluk, onluk gayet mundar kâğıt nakit olarak Cenab-ı Abdal'ın üzerinde yedi kuruş otuz paradan fazla dünyalık çıkmaz.

Bu araştırma esnasında koca veli, cerrah önünde sünneti icra edilen bir çocuk gibi bağırır. Çırpınır.

Sanki sünnet sona erer. Fakat koca masum haykırmak hızını alamaz. Kendine azap verenlere hakaret ederek morara morara bağırır:

"Eşşşek... Aayı... Mamun... Botumu ye... Botumu ye... Botumu ye..."

O öfkeyle ağızlara kurşun akıtılmak cezasını icat edenlere hak verdirecek küfürlere başlar. Dinî kutsallar üzerine dağları taşları titretecek bir küstahlıkla savurduğu saçmaları burada tekrara bir Müslim'in değil, hiçbir dinsizin kalemi cesaret edemez.

Methi Bey: "Ne kaba mahluk..."

"Dediğini bilmiyor. Zavallıyı çok rahatsız ettik."

O aralık pejmürde, esnaf kıyafetli, ihtiyarca bir adam peyda olur. Güya haykıran koca sığırın çobanıymış gibi ses gelen tarafa koşarak:

"Beyefendiler, Abdal Veli ermişlerden bir zattır. İlişmeyiniz, iyi değildir. Sonra bedelini çekersiniz."

Komiser: "Siz bu semtli misiniz?"

O adam: "Evet."

"Bu Abdal'la görüşmeye gelip gidenleri hep tanır mısınız?"

"Tanırım fakat onu görmeye gelenler çoktur. Bazen uzak mahallelerden tanımadığımız insanlar gelir. Okunmak için, hacet için, sıtma bağlatmak için gelirler. Gelenlerin çoğu kadındır."

"Bu Abdal Veli'nin İspanyol, İspanyol dediği kadın kimdir? Tanıyor musunuz?"

Adamcağız gülerek:

"Efendim, Cenab-ı Abdal bütün kadınlara bu ismi verir. Onun mübarek, masum lisanında 'İspanyo' demek kadın manasınadır. Onun için bütün kadınlar İspanyo'dur."

Methi Bey: "Bu muammanın içinden şimdi çıkınız bakalım..."

Komiser: "Kadınlar gelip bunun koynundan parasını alırlarmış."

O adam: "Öyleleri de vardır, alırlar..."

Komiser: "Abdal ses çıkarmaz mı?"

O adam: "Kadınlara karşı çıkarmaz."

Methi Bey: "Demek ermişliğiyle beraber zamparalığı da var."

O adam: "Onun kalbinde kötülük yoktur, Allah aşkı vardır. Kime gücenip de gönül ederse o kimse selamete eremez. Sizin iyiliğiniz için söylüyorum, bununla uğraşmayınız."

Methi Bey: "Kızınca evliyalığa yaraşmaz pis lakırdılar söylüyor."

O adam: "Celallenince söyler efendim."

Methi Bey: "Böyle süprüntü yiyen, yattığı yere yestehleyen[1], pis kokudan yanına varılmayan, ilahî, insani kutsallar üzerine küfreden, hayvandan daha mundar bir deliye evliyalık payesi vererek tapınmak, ondan keramet, yardım ummak bizim memleketin zihniyetine mahsus hastalıklardandır."

1. Büyük aptes yapmak. (Y.N.)

20

Methi Bey'le komiserin o günkü soruşturmaları Abdal Veli'yi yere göğe sövdürmekten, pek mundar bir hayvan ini görmekten ileri gidemedi. Nazarlarında yalnız şu kesinleşti ki o uydurma dolandırıcılık meselesi bu kokuşmuş ve karanlık mezbelenin velisi tarafından düzenlenemez. Abdal'ın evliyalık söylentisi önüne *Karagöz* perdesi kurarak bu menfaat komedyasını oynayan bir sanatkâr var. Belki şimdi komiserle Methi'nin giriştikleri bu soruşturmayı arkalarından adım adım takip ederek onların saflıklarıyla eğleniyor. Fakat onu nasıl yakalamalı? Meydanda iz olarak Hakkak Yakup'a mühr-i Süleyman'ı kazdırtan kıyafeti düşkün ihtiyar ile Uçurtma Ahmet kumpanyasından tutuklanan Yarasa Ali, Torpil Mustafa, Kurt Nikoli, bu üç hırsız var.

Hakkak Yakup mührü kazdırtanı tekrar görürse tanıyabileceğini fakat ismi, kimliğini kesinlikle bilmediğini söylüyor.

Savcılığın talebiyle mahkemeye sevk edilen üç hırsızın sorgularında Abdal Veli dolandırıcılığı vakasıyla bunların hiçbir münasebetleri görünmüyor. İkisi firar eden o beş belalı, o akşam Samatya taraflarında büyük bir depo soymak hazırlığıyla o semte gelmişler fakat engeller ortaya çıkınca tasavvurlarını başaramayarak geri dönerlerken Viran Cami-i Şerifi'nde Hacı Hurşit'le ayrı ayrı Osman ve Fettah'a çatmışlar. O gece kazançsız, boş dönmemek için zavallıları soyup soğana çevirdikten sonra arabayı da aşırmak istemişlerse de Hacı Hurşit'in fikrince, Abdal'ın manevi yardımıyla yakayı ele vermişlerdir.

Bu işin içinde bir de anlaşılmaz bir maneviyatın pek mühim bir rolü var. Kafiyeli ihtar mektubunda ölüme mahkûm gösterilen sapasağlam üç can Hadiye, Sadiye,

Enver, kurtuluş fidyesinin gönderilmemesinden dolayı hastalanıp hastalanıp birbiri arkasına sapır sapır ölüyorlar. Bu nasıl oluyor? Abdal'ın evliyalığı adıyla keramet gösteren o gizlenen şahıs, olmadan önce bu üç ölümü nasıl keşfediyor? Para gönderilse de gönderilmese de zavallı bir masum yavrucakla o genç ana baba yine ölecekler miydi? Dolandırıcılık için keramet göstermeye Cenab-ı Adil-i Hakiki müsaade eder mi?

Bu keramet oyunu yalnız Hacı Ferhat Efendi'nin konağında parlaklığını, sıhhatini, vaadin gerçekleşmesindeki isabetini, kesinliğini kaybediyor. Talep edilen beş yüz lira gönderildi fakat ailenin büyük kızı Narin Hanım'la bir hizmetçi kadın niçin vefat etti? Beş yüz lira ücretle kazanılmak istenilen manevi korumanın böyle zıddı yaşanırsa zarar ve ziyan kimden dava olunacak?

Samatya posta şubesi Abdal Veli tarafından gönderilme mektup bırakanı yakalatmak üzere emirliydi. Komiser Şinasi Bey, Abdal Veli'yle yazışmaya vesile bulmak için Hacı Ferhat ve Hafız İshak efendilerin aile üyelerinden bazıları adına zayiçeler istedi. Zayiçeler zarflı olarak vızır vızır geliyor lakin bunları posta şubesine bırakanı yakalamak mümkün olamıyordu. Mektuplar merkeze gönderilmek üzere çantaya konacağı esnada Abdal Veli'nin zarfı pullanmış ve damgalanmış olarak diğer mektuplar arasında ortaya çıkıyordu. Bunu oraya bırakan ve hele de pullayan, şube mührüyle damgalayan kimdi? Bunda el çabukluğu mu vardı keramet mi?

Değeri belirtilmeden gönderilen içi paralı mektuplar kime teslim olunuyordu? Bu hususta sorguya çekilen postacılar şu cevabı veriyorlardı:

"Biz şubemize gelen her mektubu alıcıya teslim etmekle vazifeliyiz."

"Adına gelen mektupları Abdal'ın eline mi veriyorsunuz?"

"Evet."

"O herif okuma bilmez."

"O bize ait bir mesele değil."

"Abdal bu mektupları kime veriyor?"

"Canı kime isterse..."

Bu Abdal Veli meselesinin pek karışık ve akıl ermez tarafları çoktu. Şehzadebaşı komiserini şimdi en çok meşgul eden mühim iş buydu. Abdal Veli'nin kovuğuna gidip gelenleri inceleme ve posta şubelerini ve postacıları kontrolle çok uğraştı. Başında pek basit gördüğü bu meseleye dair bir ipucu yakalayamadı. Nihayet işin içine biraz da maneviyat, keramet karışmış olduğunu kabule yanaşmaktan başka çare kalmamış olduğu bir sırada dava kendi kendine aydınlandı.

Sonuç

Bir sabah, genç bir zat polis komiseriyle özel görüşme talebinde bulunur. Komiser kabul eder. İkisi birbirini ruhi durumlarını inceler gibi inceden inceye süzerler. Bu dört zeki göz ilk karşılaşmada anlaşır gibi olurlar.

Ziyaretçi orta boylu, zayıf, esmer, seri hareketli, tetik gözlü, gayet asabi, yirmi yedi-yirmi sekiz yaşlarında sevimli bir genç... Arkasında yeni içi dışına dönmüş, henüz havı üzerinde bir elbise... Fakat temiz süpürülü, ütülü... Biraz tarazlanmış boyunbağı, ayaklarındaki kaba iaşe potinleri, yıkanıp yıkanıp kalıplanmış fesi kendinin geçim bakımından refahta olmadığını gösteriyor.

Seri bakışı saniyede odanın her tarafını dolaşarak söz başladı:

"Efendim, size kendi kendimi takdim ediyorum. Yazar Nüzhet Ulvi..."

Komiser bir baş işaretiyle kısaca, "Teşekkür ederim," dedi.

"Efendim, siz bir zabıta, daha doğrusu bir adliye memuru ve adeta bir hâkimsiniz. Elinizdeki kanuna göre hareket edersiniz. Fakat dünyada kanunun kurtaramadığı pek çok mazlumlar, masumlar bulunduğunu bilir misiniz?"

Komiser cevap vermedi. Dik bir gözle muhatabına baktı.

Nüzhet Ulvi devam etti:

"İşte onlardan biri de benim. Ben bir kabahat, belki de bir suç işledim. Size teslim olmaya geldim. Beni adaletin pençesine vermezden evvel davamı dinlemenizi, lehime şahadet eden canlı delilleri görmenizi insanlık namına istirham ederim."

Bu son cümleleri söylerken Nüzhet Ulvi'nin sesi titriyor, siyah, zeki gözleri nemleniyordu. Bu samimi üzüntü karşısında komiserin de bu gibi davaları dinlemekten kanıksamış kalbine bir eziklik geldi. Yazar gittikçe artan bir üzüntüyle söylüyordu:

"Biliyorum, kanun beni affetmeyecektir. Ben sizin vicdanınızda ufak bir sığınak bulmaya geldim. Kanun suçluyu cezalandırırken bazen insan kalbini de beraber ezer. Büyük düşünürlerin, pek hassas, yüksek zekâların ağır cezalara karşı protestolarını, taşkınlıklarını görüp okumuşsunuzdur. Allah kötü işlere düşkün, kusurlu, zayıf yarattığı insanların cezalarını çok defa yine öyle günahlara meyilli türdeşlerine havale ediyor. Komiser bey, bu meslek hayatınızda şahidi olduğunuz facialardan vicdanınızı titretmiş olanları yok mu? Kanun onu mahkûm ederken kalbiniz hiçbir suçlu için, 'Vah zavallı,' merhametiyle, şefaatiyle haykırmadı mı? Kurtaramadığınız masum bir günahkâr için kederlendiğiniz vaki değil midir? 'Kötülük, kötülükten doğar,' derler. Emin olu-

nuz, her zaman öyle değil. Bazen iyilikten kötülük ve kötülükten iyilik doğuyor. İşte benim suçum da fenalık şeklinde bir iyiliktir. Efendim, bu dünyada mutlular var, mutsuzlar var. Eğer eşit olarak herkesi mümkün mertebe aynı hale yaklaştırmak isterseniz mutluların saadetlerinden gerektiği miktar çalıp mutsuzlara ve o zavallıların sıkıntılarından alıp ötekilere hakça taksim etmek lazım gelir. Lüzumundan fazla doyanların adedi ne kadar sınırlanırsa açların miktarı da o nispette azalır. Emin olunuz komiser bey, beşerî suçların çoğunda, payı yokmuş, günahsızmış gibi görünen diğer insanların da suçlular kadar katkısı ve tesirleri vardır. Toplumun güzel çiçekler işlenmiş kanun kanavasına[1] yalnız yüzünden bakmamalı, menfaat gütmeme, tarafsızlık, insaf, hakkaniyet gözüyle inceden inceye onun tersini de incelemelidir ki işlemenin yüzündeki o göz aldatan o renk uyumunu meydana getirebilmek için ipeklerin uçları nerelerden dolaştığı ve şeklin tersinde ne kördüğümler, ne karışıklıklar, ne çirkinlikler bulunduğu anlaşılsın. İşte ben sizi gerçek insanlık ve adalet adına bu işlemenin tersini görmeye davet ediyorum. Görünüz, işitiniz, düşününüz, sonra beni istediğiniz adalet zebanisinin eline teslim ediniz."

Gencin halindeki galeyan ve sözlerindeki samimiyet komisere tesir etti. Lakin resmî ciddiyetini bozmayarak sordu:

"Beni nereye davet ediyorsunuz?"

"Bendehanenize, tenezzül edip birlikte iki şişe bira içmeye..."

Komiserin kaşları birden çatıldı. Karşısındaki bu sinirli genç bir maceraperest, bir cüretkâr, bir yarı divane

1. Kanaviçe. (Y.N.)

olabilirdi. Başkasına ziyafet çekecek kadar bir rahatlık içinde bulunmadığı kıyafetinden anlaşılan böyle bir ne olduğu şüpheli ve bilinmezin bira davetine hemen icabet edemezdi. Buna resmî sıfatı da mâniydi. Sertçe bir çehreyle cevap verdi:

"İçmek alışkanlığım yoktur. Davetinizi kabul edemem. Fakat ne kadar müddet isterseniz burada size vaktimi ayırıp davanızı dinleyebilirim."

Pek beklemediği böyle bir cevabın tatsız tesiriyle Nüzhet Ulvi yerinden kalktı, yürüdü, yalvaran ve kederli bir tavırla komiserin önünde durarak:

"Komiser beyefendi hazretleri, bendenizi tanıyamadınız. Fakat hayli zamandan beridir zihniniz bu hakirle meşgul oluyor."

Komiser muhatabının yüzüne bu defa daha dikkatle baktı. Kafasında derhal şafak attı. Bu şeytan genci kaçırmamak için yerinden fırladı. Oda kapısının önünü keserek, "Anladım," dedi, "Abdal Veli vakası."

"Evet."

"Fakat Hakkak Yakup'a mühr-i Süleyman'ı kazdırtan sünepe bir ihtiyardı."

"O kayınpederimdir."

"Demek sizin soyca bu işte parmağınız var?"

"Hayır, o zavallının bir şeyden haberi yoktur. Ben ona öyle bir şey kazdırtmasını sipariş ettim. Bu mühr-i Süleyman damgasını ne işte kullanacağımı bilmiyordu. O günü Beşiktaş'ta işi varmış. Oradan geçerken Hakkak Yakup'u görmüş. Ona hakkettirmiş."

"Demek bugün buraya teslim olmaya geldiniz."

"Evet, lakin arz ettim ya, bir şartla..."

"Böyle bir meselede suçlunun şart ileri sürmeye hakkı var mıdır?"

"Hayır fakat o suçluyu siz yakalayamadınız. O kendi ayağıyla geldi. Böyle bir suçlunun vicdanınızdan yardım

beklemeye hakkı olamaz mı? Davamı dinleyiniz, hükmünüzü sonra veriniz. Kaçmıyorum, kaçmayacağım, emin olunuz. Size evimi, ailemi haber vereceğim, bundan sonra her dakika sizin elinizin altındayım."

"Abdal Veli'ye bu kadar maharetle evliya rolü oynatan, istediğini öldüren, istediğini dirilten zattan korkmaya, şüpheye benim de hakkım vardır. Şimdi siz bana bir şart teklif ediyorsunuz. Teklifinizi kabul etmezsem ne yapacaksınız?"

Nüzhet Ulvi tam bir itaatle boynunu bükerek:

"Hiçbir şey yapmayacağım, teslim oldum. Buyurunuz, kanun hükmü, adaletin gereği neyse icra ediniz."

"İşte tekrar söylüyorum, ben sizden korkarım. Siz pencereden de kaçar, damdan firar edebilirsiniz. Size kapı baca olmaz."

"Komiser efendi, ben cani, hırsız, göz bağcı, cin, peri değilim."

"Yaptığınız şeyleri ancak gözbağcı, cin, peri yapabilir. Tehdit mektubunuzdan sonra Hafız İshak Efendi'nin konağından çıkan üç cenazenin, bu üç cinayetinizin hesabını adalete nasıl vereceksiniz? Bu şekilde buraya gelip teslim olmanız da ihtimal ki neticesinden akıl ermez şeyler çıkacak bir hiledir."

"Benim ne adalete ne kendi vicdanıma karşı vermeye borçlu olduğum bir hesabım, günahım yoktur. Davamı dinlemeden, beni sorgulamadan aleyhimde hüküm vermeyiniz. Bazı davalar hâkimler önüne çıkmadan, yangın söndürülür gibi bastırılmalıdır. İşte bu da öyle... On bir yaşında tecavüze uğramış bir kızın kendinden küçük iki yetim kardeşini beslemek fedakârlığıyla cinsel bir haz duymaksızın fuhşa vücudunu teslim ettiğini mahkeme huzurunda teşhir etmekten insanlık için ne şeref umulur? Komiser beyefendi, hatıra defterinizde yegâne kalacak bir vaka karşısındasınız. Pislikleri akıtmak için neden

kapalı lağımlar yapıyorlar? Çünkü o kirlerin açıktan akması bakanları iğrendirir. Halk sağlığını bozar. Ayıplarımızı, rezilliklerimizi, alçaklıklarımızı saklayan çeperleri, duvarları ortadan kaldırırsak insanlığımızdan, kendi kendimizden tiksiniriz. Değil yalnız bütün insanlıktan, en yakın akrabamızdan hatta elde olsa kendi nefsimizden gizleyecek adiliklerimiz, fena fiillerimiz vardır. Ben iki masumu kurtarmak için insanlık gösterdim. Kendimi feda ettim. Şimdi karşılık olarak sizden insanlık bekliyorum. Sonuna kadar davamı dinlemeden aleyhimde bir hüküm vermeyiniz. Her davanın şahitleri, delilleri olur. Onları buraya getirmek uyamayacağından lütfen sizin oraya gelmenizi rica ediyorum."

Delikanlının sözlerinden öyle etkileyici bir samimiyet fışkırıyordu ki komiser güvensizlik gösterdiğine şimdi pişmanlıkla başını önüne eğdi. Bir müddet düşündü, sonra cevap verdi:

"Peki, teklifinizi kabul ediyorum."

Nüzhet Ulvi, teşekkür makamında zabıta memurunun elini öpmek istedi. Fakat komiser el vermedi. Delikanlı minnettarca bir sesle:

"Şimdi bendenize müsaade buyurunuz, akşam beşte gelir, zatıâlilerinizi buradan alırım."

"Gideceğimiz yer uzak mı?"

"Hayır, buraya on dakika sürmez."

Komiser gülerek:

"Aradığım keklik bu kadar yakınımdaymış da haberim yok."

"O keklik artık vicdanınızın kapancasına düşmüştür. İstediğiniz anda onu adalet kafesine tıkabilirsiniz."

* * *

O gece Selimpaşa Yokuşu'nda[1] dört-beş odalı bir evceğizde fakirce lakin temiz ve doğal hazırlanmış bir meze sofrasının başında Komiser Şinasi Bey'le Nüzhet Ulvi karşı karşıya tenha, samimi bir sohbet meclisi kurmuşlardı.

İlk bira kadehlerini ellerine alınca Nüzhet Ulvi misafiriyle toka ederek:

"İnsanlığın kurtulması şerefine!"

Komiser gülerek:

"Öyle olsun."

Bardakların yarışar muhteviyatını diktikten sonra ev sahibi:

"Sözüme güldünüz?"

"İnsanların hangi şeyden kurtulmasını temenni ediyorsunuz?"

"Yine insanlardan."

"Güçlü, zayıf meselesi..."

"Evet."

"Fakat bu tabiatta var. Bütün hayvanlar arasında şiddetle hüküm süren bir kanun..."

"Öyle ama hayvanların dinleri, peygamberleri, indirilmiş kitapları, düzenli kanunları, adalet namına mahkemeleri, meşrutiyetleri, eşitlik, hürriyet iddiaları yok. Güçlü zayıfa tesadüf edince parçalayıp karnını doyuruyor. Bu tabiat kanununu düzeltmeye uğraşmak budalalığı hiçbir hayvanda görülmüyor. İnsan toplumu bir araya geldiği günden beri birtakım fenalıklardan şikâyetçidir. Kanunlar bir azınlığın mutluluğunu temin için düzenleniyor. Çünkü herkesin birden refahına ihtimal görülemiyor. İnsanların çoğunluğunu neredeyse hayvanlara yakın,

1. Günümüzdeki adı Bukali Dede Sokak olan, Muratpaşa Mahallesi'nde bulunan, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin arkasından Şehzadebaşı'na doğru uzanan yokuş. (Y.N.)

ağır, uzun mesai içinde çalıştırıp bunaltmak suretiyle azınlık seçkinlere rahat, refah ve türlü türlü zevkler temin ediliyor. Kanunların, insanlığın bu refahtan nasipsiz, eziyet çeken kısmının sıkıntılarını gidermeye uğraşır gibi görünmesi ustalıklı bir hiledir. Fenalığın en mühim kısmı daima yapılmak suretiyle kanun yapılmaya çalışıldığı yani hâkim sınıflar samimi olmadıkları için mesele düzelemiyor. Şimdi gözleri açılan mahkûmlar, hâkimlerle mevkilerini değişmeye uğraşıyorlar. Bakalım iş ne dehşet alacak!"

Nüzhet Ulvi'nin bu sözlerinden çıkacak felsefe ve neticeyi bekleyerek komiser itiraz etmeden merakla dinliyordu. Birer bardak daha bira içtikten sonra hane sahibi devam etti:

"Bendeniz evliyim. Biri kız diğeri oğlan iki çocuğum var. Yani aile babasıyım. Geçim bakımından kimseye muhtaç olmamakla beraber zaman zaman dardayım. Yazarlığa girişim pek de kendi arzumla değildir. Bir iş tutmak için sermaye ister. Bir memurluğa girmek için büyük bir destekçinin arka çıkması lazım. Bende ikisi de yok. Yazarlık benim gibileri için açık bir kapıdır. Bu kapıdan ben de daldım. Şöyle böyle geçiniyordum. Eski mahallemizde kapı bitişik bir komşumuz vardı. Gümrük müstahdemlerinden Sefer Efendi. Bu adam birkaç zaman evvel buradaki küçük evini sattı. Aldığı paranın üzerine bir miktar daha ilavesiyle Sarıgüzel[1] taraflarında daha geniş ve güzel bir mesken edindi. Bu mahalledeyken kendisiyle komşu gibi değil adeta hısım akraba derecesinde bir samimiyet ve teklifsizlikle görüşürdük. Bu zatın Huriye, Nuriye, Mustafa isminde üç evladı vardı. Benimkilerle beraber mektebe giderlerdi. Gece gündüz

1. Günümüzde Akşemsettin Mahallesi'nde yer alan Kıztaşı yakınlarındaki cadde. (Y.N.)

bizim çocuklar onlarda, onlarınki bizdeydi. Birbirinden ayırt etmezdik. Sefer Efendi ailesi Sarıgüzel'e evlerini taşıdıktan sonra biz de evi değiştirdik. Horhor'dan buraya geldik. Geçim derdi bizi o derece bunalttı ki evvelden o kadar sıkı fıkı görüşürken mahallelerimiz ayrıldıktan sonra iki aile birbirimizi unuttuk. Sefer Efendi vefat etmiş. Evleri yanmış, bir viraneye taşınmışlar. Valideleri de viranede Allah'ın rahmetine ermiş. Çocuklar sokak ortasında kalmışlar. Zavallı yetimler Horhor'daki evde bizi aramışlar, bulamamışlar. Başka akrabaları da yok. Boyunlarını büküp Fatih Cami-i Şerifi civarına çekilerek orada kendileri gibi evsiz, kimsesiz, tesadüf zavallılara nasıl bir sığınak lütfederse kaldırım üzerinde, ağaç kovuğunda, dükkân bodrumunda yatan sefil çocuklar güruhuna karışmışlar. Son akrabası olan pederinin vefatıyla sokakta kalmış, nasipsiz fakat sefalet mesleğinde tecrübeli Emine isminde bir küfeci kızı Sefer Efendi çocuklarına dilenme öğretmiş. Avuç açarak geçinmeyi öğrenmişler. Komiser beyefendi, hani ya belediye, hani ya insanlık? Hani ya halkın şefkati? Hani ya yangın mağdurları için toplanan yardımlar? Üşenmeden yarın akşam o semtleri bir dolaşınız. İstanbul'dan vücutları kaldırılan sefil köpeklerin mevkilerini kimlere terk etmiş olduklarını görürsünüz. Bir gün Fatih taraflarından yangının, sefaletin, zaruretin, açlığın her adımda bir karşıma çıkan matemli manzaralarıyla gözlerim, gönlüm karara karara üzüntü içinde ve dalgın geçerken önüme soğuktan morarmış, kirli, minimini bir el uzandı. 'Efendi, çocuklarının başı için bu yetime on paracık...' diyordu.

Yüzüne baktım. Bir paçavra parçasına sarılı, hayatın daha gelişme çağında fakat o yaşta avurtları çökmüş, neşesiz, çok zayıf, hazin bir sima... İnsanlığa karşı şikâyet dolu, sitemkâr o küçük siyah gözler, muhatabını etkilemek etmek için aralık dudaklarının üzerine damla damla

hüzün akıtmasını öğrenmiş, o bükük boynun üzerinden bana bakan masum lakin büyük bir dilenci kadar acınası sanatkârlığını peyda etmiş o gözleri, gözlerim hemen ısırdı. Bu küçük dilenciyi ben tanıyordum. Hem de yakından, iyi tanıyordum. Aman Yarabbi, kimdi, benim öyle sefil bir çocukla ne tanışıklığım olabilirdi? Birdenbire aklıma geldi.

'Nuriye, sen misin?' sorusuyla haykırdım. Havada ince bir yağmur vardı. Muşambamın[1] kapüşonu başıma geçiriliydi. Yalnız burnumla ağzım görünüyordu. Sesimden çocuk da beni tanıdı, utandı, korktu. Soluk yanakları pembeleşti. Titriyordu. Kaçmak istedi, bileğinden yakaladım. Yok, hayır... Ben dostum Sefer Efendi'nin kızı Nuriye'nin eline bir onluk vererek oradan savuşamazdım. O yalnız babasının değil, biraz da benim kızımdı. Kirli yanaklarını okşayarak hemen sordum: 'Hani ya ablan Huriye?' O kim bilir ne zamandan beri yüzüne değmemiş bu sıcak şefkat elinin tesiriyle ağlayarak cevap verdi: 'Burada.' 'Küçük kardeşin Mustafa?' 'Öldü.' 'Nerede öldü?' 'Sokakta.' 'Açlıktan mı?' 'Hem açlıktan hem de boğmaca öksürüğünden. Ablamla dilendik, küçük kardeşimize aktardan ilaç aldık ama iyi olmadı. Hava rüzgârlı ve soğuktu. Yatacak bir yerimiz yoktu.'

Mustafacık gittiyse bu iki kızı kurtarmak benim için bir insanlık vazifesiydi. Lakin ben kendiminkileri yoluyla besleyemiyordum. Bunlara nasıl bakabilecektim? Allah kerim dedim, Nuriye'ye: 'Haydi beni Huriye'nin yanına götür.' Nuriye biraz düşündü. Bu teklifimi kabule bilmem küçücük aklından nasıl mâniler geçiyordu. Parmağını dudaklarına götürdü. Çocukça bir düşünceden sonra, 'Peki, arkamdan geliniz,' dedi.

1. Su geçirmeyecek biçimde yapılmış yağmurluk. (Y.N.)

Yürüdük, cami avlusu ve dışının ne kadar kuytu yerleri, mahfil, merdiven altları, medrese, türbe gibi ek binaların izbe duvar araları varsa hep oraları beraber dolaştık. Huriye'nin niçin böyle gizli yerlerde yurt tuttuğuna ben şaşıyordum. Hayli dolaştık. Kızı bulamadık. Oradan Deveoğlu[1] tarafına, yangın yerlerine indik. Şimdi buralardaki baca içlerine, yanmış mescitlerin minare merdivenlerine, arsalarda ağızları açık kalmış mahzenlere birer [birer] bakıyorduk. Huriye'nin niçin buralarda bulunabileceğine gittikçe hayretim artıyordu. Kızın izini oralarda da keşfedemedik. Yine Fatih Camisi'ne döndük. Bu sefer helalar tarafına gittik. Hela duvarlarının dış bir kıvrımında Huriye'ye rast geldik. Keşke gelmeseydik. On altı-on yedi yaşında, gözlerinden yeni ergenliğin ateşleri saçılan bir küfeci oğlanı kızı köşeye sıkıştırmış, cinsel tecrübeye yeni başlamış pek genç bir horoz çırpınmaları ve yılmaz yorulmaz hamlelerle üzerine saldırıyor. Huriye var kuvvetiyle bu âşıkane saldırıları def etmeye uğraşarak, 'Olmaz, olmaz... Geçen defa da beni aldattın. Para vermedin, peşin isterim!' diyordu. Bu manzara karşısında başım döndü. Maneviyatım bulandı. İnsanlığım sarsıldı. Ahlakımızı düzeltmeye senelerle uğraşır, başaramayız. Fakat bozulmaya pek kısa anlar yeterli geliyor. Birincisi için tabiatta güzel misaller, modeller bulmak, sonra onları kendimize uygulamak ne güçtür ve bu ne az semere verir, uzun mesaiye muhtaçtır. İkincisi için her tarafta kötü örnek dopdoludur. Fesat kendi kendine oluyor. İyi ahlak ve terbiye insandan insana zor geçiyor. Lakin ahlaki kokuşmuşluk ne çabuk bulaşıyor! Memleketleri, ırkları berbat ediyor. Bitiriyor. Yumruğumu kaldırdım, hemen genç horozun üzerine yürüdüm. Bu parasız

1. Süleymaniye Camisi'nin arka taraflarında bir sokak ve civarı. (Y.N.)

zamparanın gözü kızmıştı. Yumruğuma meydan okuyarak bana döndü, 'Efendi, sen ne karışıyorsun, ben bu kızı seviyorum! Biz birbirimize nişanlandık, yakında o benim karım olacak!' dedi. Küfeci oğlanı bu müdahalemden pek alındı, ağlıyordu. Ensesine bir şamar patlatarak onu def ettim. Kızı kolundan yakaladım. Şaşırdı, beni birdenbire tanıyamamışken şimdi bildi. Mahcubiyetinden, arından kızardı. Afalladı... Şimdi bu postala, bu küçük sefalet fahişesine ne muamele yapmak lazımdı? Onu dövüp öldürmeli miydim yoksa af mı etmeliydim? Huriye kumral saçları, iri tahrilli[1] ela gözleriyle maddi manevi o pislik, o süflilik içinde yine güzeldi. O anda insanlığım bana, 'Bu iki sefil yavruyu kurtar,' hitabıyla bağırıyordu. Evet, ilk yapılacak şey oydu. Ötesi sonra düşünülecekti. Babalık amirliğiyle kızlara bağırdım:

'Haydi bakalım, önüme düşünüz.'

Hiç ses çıkarmadılar, derhal emrime itaat ettiler. Birkaç zamandır alıştıkları o sefil hayatın çekilmez mihnetleri, mahrumiyetleri, ıstırapları yanında belki kendilerine hoş gelen zevkleri de vardı. Böyle sokaklarda sefil, aşağı fakat hür bir hayata alışmış, o serseriliğin tadını tatmış çocukları hanelere alıp da düzenli yaşam ve terbiye boyunduruğu altına sokunca memnun olmazlar. Kapısını aralık bulunca kafeslerinden kaçan kuşlar gibi ilk fırsatta firara kadem basarlar. Onları önüme kattım. Semte doğru gidiyorduk. Yürürken derin bir düşünceye daldım. Başıma pek büyük bir dert aldığımı anlıyordum. Sokağın ve aşağı tabakanın her türlü pis çirkefiyle kirlenmiş, aşılanmış bu iki felaketzedeyi, deşilmiş bu iki irini evime götürüyordum. Onları mahremime sokacaktım. Yaşça hemen onlara yakın, nur gibi pak, masum iki evla-

1. Renkli bölümü çizgi çizgi olan göz. (Y.N.)

dım vardı. Ben haneme kolera, veba ve belki daha korkunç bir şey sokacaktım. Zihnime fenalık geldi. Sokak ortasında durdum, onlar da durdular. Dimağımı saran dehşetli endişelerden habersiz, mahzun, şaşkın yüzüme bakışıyorlardı. Çehrelerinde öyle bir masumiyet, gözlerinde ana baba himayesine öyle hazin bir ihtiyaç anlamı vardı ki bir türlü, 'Haydi çocuklar, nasibin sizi atmış olduğu lağıma dönünüz, pişman oldum, sizi himaye edemeyeceğim,' diyemedim. Tekrar, 'Yürüyünüz,' emrini verdim. Yolumuza devam ettik, eve geldik. Eşime olan biteni bütün feciliğiyle anlattım. Çehresi fena çatıldı. Lakin o da bu kader kurbanı, bu masum kimsesizleri kollarından tutup sokağa atamadı. Karıkoca bizim yüreklerimiz böyle bir muameleye dayanıklı değildi. Bu hayrın sonundan ne felaket çıkarsa çıksın insanlık vazifemizi sonuna kadar yapmaya karar verdik. Bizim çocuklar Vefa ile Melek mektepten geldiler. Sefer Efendi çocuklarını, bu eski arkadaşlarını o mundar halde görünce şaşırdılar. Fakat yine coşkuyla boyunlarına atılmak istediler. Engelledik. Çünkü ötekiler bitli ve uyuzdular. O zavallılarda maddi manevi bulaşıcı her şey vardı. Onlar da temizlenip tamamıyla paklanıncaya kadar öyle taşkın sevgi kucaklaşmalarına müsaade etmedik. Eşim onları çabuk temizleyip tedavi etti. İkisini de bizimkilerle beraber mektebe verdik. Eşimin en derin endişesi Huriye'deki ahlaki düşüşün cismen ve zihnen olan derecesini anlamak ve bu kanser üzerinde devamlı bir söküp atma işlemi yapmaktı. Kızcağızı ebeye, tabibe gösterdik. Maalesef cebir görmüş, bekâreti kalmamış ve hatta uzunca kullanılmaktan bazı sızıntılar, iltihaplar, yaralarla hasta olmuş olduğunu anladık. Bu ergenliğe girmemiş masumcağızın iffet kanını kimden dava edecektik? Talihsiz kız toplumumuz içinde kadınlık şerefinin iftihar ve tasdik mühründen mahrumiyetin kendisi için ne büyük bir felaket

olduğunu bilmiyordu. Eşim onu ufak ufak sorgulayarak itiraflara davetle şu hakikatlere ermiş:

Karlı, soğuk, uzun kış gecelerinde gökyüzü tavanından başka sığınacak meskenleri, yuvaları olmayan irili ufaklı, ergen, küçük sefil çocuklar cami avlularında kuytu yerler, viranelerde rüzgârdan korunan duvar dipleri, köşeler, baca içleri, mahzenler bularak topladıkları tahta ve kâğıt parçalarından ateş yakarak etrafına dizilip ısınırlar ve sonra o hararetin kenarında yorgansız, yastıksız, nemli topraklara uzanıp uyurlarmış. Ateş sönüp gecenin ayazı artınca ısınmak için birbirlerine sarılmak ihtiyacını duyarlar ve bu sıkı sarılma ânında hariçte sönen ateş kalplerinde parlayarak kızlar oğlanlara metres olurlarmış. Ana baba muhabbet sıcaklığından mahrum bu sefil sokak evlatlarının başka bir kalpte sığınak aramaları ve o yarı çıplak erkek dişi vücutların birbirlerine şiddetle temaslarından cinsel hislerin erken uyanması tabii değil mi? Huriye ilk âşığından bekâret bedeli olarak sekiz kuruş mehir aldığını ve pek hoşlanmadığı bu muamelede küçük kardeşlerini beslemek ihtiyacıyla ticaret yoluna devam ettiğini ve Mustafa'nın hastalığında çok para lazım olduğunu bütün çocukça saflık ve samimiyetiyle anlatarak eşimi ağlatmış."

Sanki vakayı birinin söylemek ötekinin dinlemekten bünyelerinin harareti arttı. Bardaklarını doldurdular. Birer sigara yaktılar.

Komiser bey: "Bu evsizlik sefaleti Galata, Beyoğlu tarafında çoktur. Yalnız çocuklar değil, büyükler de vardır. Oraya buraya, kuytu yerlere, bodrum merdivenlerine köpekler gibi kıvrılıp kıvrılıp yatarlar. Altları çamurdur, üstlerine yağmur, kar yağar. Böyle serserileri bir zamanlar toplar sürerdik. Fakat nereye? Herhalde babalarının çiftliklerine değil! Çok defa aç yatarlar lakin fırsat bulunca çift yatarlar. İnsanlar ve hayvanlar için cinsel is-

teğin zorlaması her şeyden kuvvetli, her ihtiyaçtan amansızdır. On-on iki yaşında çok fahişe bilirim. Bunlar hep karın doyurmak ihtiyacıyla fuhşa o kadar erken başlamışlardır."

"Müsaade buyurursanız çocukları çağırayım. Hikâyelerinin bazı kısımlarını kendi mazlum ve masum ağızlarından dinleyiniz."

Nüzhet Ulvi gitti. Beş dakika sonra arkasında bir sıraya dört çocukla döndü. Takdime başlayarak:

"Sefer Efendi çocuğu Huriye Hanım, kız kardeşi Nuriye, bendezadeniz Melek ve biraderi Vefa Nüzhet."

Çocukların hepsi takdim sırasıyla komiser beyle el tutuştuktan sonra karşıda bir sedire dizildiler. Dördünün de yüzleri gözleri, kıyafetleri o kadar temiz ve tavırları terbiyeliydi ki ev sahibesinin o iki uyuz sokak çocuğunu az vakitte kendininkilere benzetmekteki uğraş ve başarısını takdir etmemek mümkün değildi.

Huriye on bir yaşında, pek güzel bir kızdı. Kendinde büyüyüp küçülmüş hali vardı. Sefalet ona türlü acılar tattırmakla beraber çocukluğa ait çok zaaf, densizlik ve eksiklikleri de düzeltmişti.

Nüzhet Ulvi, "Haydi kızım Huriye, hikâyenizi kısaca beyefendiye anlat," emrini verdi.

Kızcağız pek mahzun bir edayla başını önüne eğdi. Sonra dalgın bakışını oradakilerin üzerinde dolaştırdı. Kederli hatıralarını toplamaya uğraşır gibi düşündü. Küçük kız kardeşi dokuz yaşındaki Nuriye'nin yüzüne baktı. İki yetim üzüntülerini gizlemekte gösterdikleri büyük gayrete rağmen gözlerinden yuvarlanan birkaç iri damlayı zapt edemediler. Bu öyle ciddi bir hüzündü ki daha dinlemeden dinleyicilerin de gözleri sulandı.

Küçük ömrünün bu üzücü hikâyesini Huriye'ye defalarca hikâye ettirmişlerdi. Çok oynadığı bir "piyes"te ustalaşan bir sanatkâr gibi bu feci macerayı anlatmakta

ona alışkanlık gelmişti. Ağır, dalgın, üzgün fakat büyük adam gibi edep, erkân ve akıcılıkla başladı:

"Efendim, babamla annem kul cinsiydiler. Biri selamlıkta, öbürü haremde Zülfikar Paşa'nın konağında yetişmişler. Babam annemi çok sevmiş. Paşadan istemiş fakat paşa vermemiş. Çünkü kendi almak niyetindeymiş. Annem pek güzel bir kadındı efendim. Sonra babamla gizlice söz birliği etmişler, konaktan kaçmışlar. Nikâhla birbirini almışlar. Paşa ikisine de gazap etmiş. Bir zerre vermemiş. Babam gümrüğe girmiş, çalışmış. Ev bark düzmüş. Dünyaya biz gelmişiz. Ben, (eliyle göstererek) bu Nuriye, ölen en küçük kardeşimiz Mustafacık."

Mustafacığın ismi anılırken iki hemşire birer ağlama hıçkırığı geçirerek ellerinin tersiyle gözyaşlarını sildiler. Bu ufak matemden sonra Huriye devam etti:

"Babam büyük bir ev aldı. Horhor'dan Sarıgüzel'e taşındık. Bahçemiz güzeldi. Cumbamız, cihannümamız vardı. Bu yeni evimizi ne güzel döşettik efendim. Her gelen beğenirdi. Babam her zamandan çok para kazanıyordu. Yiyip içeceğimiz boldu. Biz mektebe gidiyorduk. Birdenbire babama bir hastalık geldi. Durup dururken beti benzi kaçıyor, bayılıyordu. Kalp hastalığı diyorlardı. Annem hekimle gizli gizli konuşup çok ağlıyordu. Bir gün üstü örtülü teskere[1] içinde eve babamızın ölüsünü getirdiler. Gümrükte iş görürken düşmüş, ruh teslim etmiş efendim. Babamı yıkadılar, tabuta koydular. Hocalar, adamlar geldi. Kapının önünde dua ettiler, aldılar götürdüler efendim. Tabutun arkasından annem haykırdı, haykırdı bayıldı. Konu komşu toplandı, ayılttılar, yine bayıldı. Babam mezara gitti, illetini anneme bıraktı. Durup durup şimdi o bayılıyordu efendim. Annem hasta-

1. Sedye. (Y.N.)

landı, döşekten kalkamıyordu. Komşu hanımlar nöbetle gelip ona çorba pişiriyorlardı. Bir gün yangın var, bütün İstanbul yanıyor, dediler. Yangın yürüdü yürüdü bizim mahalleye kadar geldi. Kıpkızıl alevler öyle koşuyorlardı ki insanlar önlerinden zor kaçıyorlardı. Can cana baş başaydı. Herkes kendi eşyasını kurtarmaya uğraşıyordu. Bize hiç bakan yoktu. Biz üç çocuk, annemizin yatağı etrafına toplandık. 'Haydi anneciğim, kaçalım, yanacağız,' diye yalvarıyorduk. Annem yine babam için ağlıyordu. 'O öldükten sonra bana hiçbir şeyin lüzumu yok. Ev de yansın, cayır cayır içinde biz de yanıp kurtulalım,' diyordu. Mustafacık anasının boynuna sarıldı. 'Anneciğim, anneciğim, ben yanmak istemem, pek korkuyorum, haydi kaçalım,' diye yalvarıyordu. Annem oğlunun ricasına dayanamadı. Mustafa'yı bağrına bastırdı, 'Sen korkma yavrucuğum, haydi kaçalım,' dedi. Mustafacık babama pek benzediği için annem onu çok severdi. Annem döşekten zorla kalktı. Bir yorgana sarıldı. Biz de ellerimize bir-iki yastık, keçe parçaları aldık. Bize yakın, büyük bir bostan vardı. Herkes oraya kaçıyordu. Biz de onun bir tarafına sığındık. Çok sürmedi, bizim ev çıra gibi tutuştu. Odaların yandığını, duvarda babamın resminin alevlerin içinde kaybolduğunu uzaktan görüyor, çırpına çırpına ağlıyorduk. Ertesi gün oldu. Bizim yanımızda bir-iki kırpıntıdan başka bir şey yoktu. Biz birdenbire fukara olmuştuk efendim. Mustafacık, 'Anne, fukara olmak ne demektir?' diye soruyor, annem, 'Hani ya akşamüstleri bizim kapıyı çalan üstü başı parça parça dilenci baba yok mu? İşte biz şimdi öyle olduk,' diyordu.

Yangın gündüz yandı, gece yandı, ertesi günü oldu, hâlâ yanıyordu. Biz İstanbul'da hiç ev kalmadı zannettik. Çünkü etrafımız göz alabildiği kadar virane olmuştu. Yalnız bacalar gözüküyor, her yandan dumanlar tütüyordu. Bilmiyoruz kaç saat olmuştu, biz hiçbir şey yeme-

miştik. Evde babamızın getirdiği pastırmalar, peynirler, tereyağları, kuru üzümler, incirler vardı. Hepsi, hepsi yandı efendim. Mustafacık karnım aç diye ağlıyor, annem üzülüyordu. Biz yanımıza hiç para da almamıştık. Üç kardeş, bizim küçücük kumbaralarımız vardı. Babam her gün içine para atardı. (İçini çekerek) Onlar da yandı efendim. Benim, Nuriye'nin mor tafta bayramlıklarımız, işlemeli pelerinlerimiz, Mustafacığın *marin*[1] yakalı esvabı, rugani potinleri hep hep kül oldu efendim. Belediyeden kuru ekmek dağıttılar, bir parça zeytin verdiler. Biz çok açtık, kapışa kapışa yedik. Annem yemedi efendim. Açtı ama içi almıyordu. Üç gün, dört gün, beş gün oldu. Biz hâlâ viranelikteydik. Yangının kızgınlığı gitti, şimdi donuyorduk. Nereye gidelim efendim, bir yerimiz yoktu ki... Bazıları camilere, medreselere taşınıyorlardı. Annemizin kımıldanacak hali yoktu. Hem hasta hem aç hem üşüyordu. Zayıfladı, görseniz... Bir akşam üzerine birdenbire fenalık geldi. Bizi ayrı ayrı çağırdı, kokladı, öptü. Gözünün yaşları bizim yüzümüze bulaşıyordu. Lakırdısı anlaşılmıyor, sesi böyle incecik, iplik gibi çıkıyordu. Viranelerde daha kadınlar vardı. Bana oradan bir komşu çağırınız, dedi. Gittik, bildik bilmedik, hanım, annemiz pek hasta, sizi çağırıyor, dedik. Bir kadın geldi, annem onun kulağına bir şeyler söyledi. Hatun mendilini çıkardı, hem annemin hem de kendisinin gözyaşlarını sildi. 'Ah hanımcığım, elden ne gelir, benim başımda da var dört tane,' dedi. Bu ne demekti, biz anlayamadık. Kadın gitti, yine geldi. Anneme bir ufak kâse çorba getirdi. Annem yemedi, bize içirtti. O kadın ara sıra gelip anneme bakıyordu. Bilmem kaçıncı gelişiydi. Annemin artık benzi kaçmış, kaçmış, sesi kesilmişti. O kadın ötekilere, 'Hu,

1. Denizci. (Y.N.)

yetişiniz, bu zavallı kadın gidiyor,' diye haykırdı. Birkaç kadın daha geldi. Annemin etrafına dizildiler. Pamuk buldular, ağzına su damlattılar. Annemin vücudu birdenbire birkaç defa kımıldadı. Biz iyi oldu, kalkıyor sandık. Sonra çok üşüyor gibi dudakları titredi, titredi, yüzü balmumu gibi oldu. Gözleri aralık kaldı, artık hiç kımıldamadı. Kadınlar annemin çenesine bir mendil bağladılar. Başucunda okudular, sonra yorganı yüzüne kadar çektiler. Her tarafını örtüp gittiler. Mustafacık, 'Anneme ne oldu, ben koynuna gireceğim,' diye ağlıyordu. Başa çıkamadık, yorganı kaldırdık, girdi. Annesini öptü, öptü, biz de sarıldık, öptük. Annemin yüzü buz gibiydi. Artık o bize sarılmıyor, öpmelerimize hiç cevap vermiyordu. Bize darıldı sandık. Ağlaşmaya başladık. Kadınlar gördüler, koştular. Bizi oradan çektiler. Annemizin yanına salıvermiyorlardı. Meğerse annemiz ölmüş. Hiç görmedik, ölü nasıl olur, bilmiyorduk efendim. Sonra babamı koymuş oldukları gibi bir teskere getirdiler. Annemizi içine yatırdılar, götürdüler. Bir daha görmedik. O ahrete gitmiş, oraya gidenlerden ne haber gelirmiş ne mektup efendim. Biz üç çocuk sokak ortasında kaldık. Komşularımızın her biri cami içlerine, medreselere, çadırlara, oraya buraya dağıldılar. Bize birkaç gece sırayla baktılar. Ellerimize yalnız kuru ekmek veriyorlardı. Nihayet, 'Bizim kendi çocuklarımıza bakmaya kudretimiz yok, bunları belediyeye teslim edelim,' dediler.

Belediye neresiydi, orada bize ne yapacaklardı? Korktuk. Bir sabah erkenden üçümüz Fatih Camisi'ne doğru kaçtık. Orada burada gezindik, birkaç saat sonra karnımız acıktı. On paramız yoktu. Cami meydanlığının bir köşesine çekildik. Ağlaşıyorduk. Yanımıza bir dilenci kızı geldi. Lime lime üstü başı leş gibi kokuyordu. Bize, 'Ne ağlıyorsunuz?' dedi. Anamız babamız öldü, evimiz yandı, sokakta kaldık. Karnımız aç, paramız yok, dedim.

Güldü. Üstünüz başınız tertemiz, hem de yeni. Onları satınız. Kaç gün sizin karnınızı doyurur,' dedi. Onları satalım da çıplak mı kalalım, dedim. Bunları satar eskisini alırsınız. Hem giyinirsiniz hem de size çok para kalır, kaç gün karnınız doyar,' dedi. Biz elbiselerimizi satmayız, dedik. Kız gitti. Öğlen oldu. İkindi oldu. Açlıktan bayılıyorduk. Mustafacık çok ağlıyordu. O kız şeytan gibi yine önümüze çıktı. Şöyle konuştu:

O: 'Hâlâ aç mı oturuyorsunuz?'

Ben: 'Evet.'

O: 'Açlıktan öldükten sonra bu güzel giysileriniz neye yarayacak? Burada her gün açlıktan kaç kişi ölüyor. Geliniz, bakınız, işte bir tanesi orada,' dedi.

Gittik, baktık. On altı-on yedi yaşında delikanlı bir dilenci yere yatmış, yüzü gözleri annem gibi olmuş, debeleniyordu. Halk başına birikmiş, ekmek, para veriyorlardı. Fakat o almıyor, yemiyordu. Biz de öyle olacağız diye korktuk. Kıza sordum:

'Senin adın ne?'

'Emine. Benim de anam babam öldü. Sokakta kaldım. Bir-iki defa evlere evlatlığa aldılar. Fakat hem doyuncaya kadar yiyecek vermiyorlar hem de dövüyorlar. Kaçtım.'

'Bugün elbiselerimizi satalım. O para bittikten sonra ne yaparız?'

'Dilenirsiniz. Böyle güzel, yeni elbiselerle dilenirseniz para vermezler. Hem sen pek güzel kızsın. Delikanlı zenginler sana çok para verirler. Hiç aç kalmazsın, öteki kardeşlerini de beslersin. Çirkin fukaraya acımıyorlar kardeş...'"

Hikâyesinin bu noktasında Huriye yüzünü iki avucunun içine sakladı. Hıçkıra hıçkıra ağladı.

Dinlerken komiserin üzüntüden rengi uçuyor, önündeki birayı, mezeleri unutuyor, henüz iki nefes çek-

tiği sigarası bütün kül olup yere dökülüyordu. Hüzünle ev sahibine döndü, "Meslek icabı çok acı gördüm. Lakin bu kadar acıklısını böyle bir masum ağızdan dinlemedim," dedi.

Huriye hıçkırıklarını yatıştırarak yine başladı:

"Vakit geçtikçe açlığımız artıyor, dayanılmaz bir raddeye geliyordu. Giysilerimizi satmaya razı olduk. Emine bizi, Malta Çarşısı diyorlar, oraya götürdü. İçleri konsollar, aynalar, karyolalar, döşemeler, elbiselerle dolu bir dükkâna gittik. Orada kıranta bir adam oturuyordu. 'Salih Efendi, bu çocuklar yangından çıkmışlar. Yiyecekleri yok, giysilerini satacaklar,' dedi.

Salih Efendi bize dikkatle baktıktan sonra:

'Hırsızlık malı değil ya?'

Emine: 'Hırsızlık değil. Görmüyor musun kendi üstleri. Bunları alacaksın, daha eskilerini giydireceksin. Üste para vereceksin.'

Bizi dükkânın arkasına götürdüler. Çoraplarımıza, potinlerimize varıncaya kadar soydular. Arkamıza eski entariler, pamukları çıkmış mundar hırkalar giydirdiler. Çıplak ayaklarımıza birer delik şıpıdık geçirdiler. Elimize yırtık pırtık, pis pis sekiz-on tane beşlik kâğıt verdiler. Onların iki tanesini de Emine çekti aldı. Salih Efendi'nin gözü Mustafacığın yeni külotuyla kazmir[1] paltosundaydı. Çocuk üşür diye onları satmadık efendim. Nuriye'yle ben o kıyafetle tamamıyla birer dilenci çocuğu olduk. Emine, 'Haydi şimdi gidelim, beraber dilenelim,' dedi. 'Bizim paramız var, dilenmeyiz,' dedik. Biz o parayı hiç bitmeyecek kadar çok zannediyorduk. Halbuki üç-dört defa peynir ekmek yedik bitti efendim. O akşam karanlık oldu. Emine bizi camide kuytu, mahzen gibi bir yere

1. Özellikle erkek elbisesi yapılan bir çeşit ince ve sık yünlü kumaş. (Y.N.)

götürdü. Sesinizi çıkarmayınız, kayyumlar[1] duymasınlar, sonra bizi kovarlar,' dedi. Altımızda kalın halı vardı ama üstümüzde yorganımız yoktu. Birbirimize sokulduk, oraya sindik. Sabahleyin pek erken kaçtık. Artık paramız kalmamıştı, dileniyorduk ama pek acemiydik. Yalvara yalvara dilenmesini bilmiyorduk efendim. Yalnız avucumuzu açıp duruyorduk. Kimse yüzümüze bakmıyordu. Geçip gidiyorlardı. Bir gün yaşlıca, temiz, pak, kibar hanımın biri önümde durdu. Nazik nazik yüzümü okşaya okşaya yanındaki kadına, 'Baksanıza kardeş, ne güzel kız, bir adam evladına benziyor. Yüzü kızararak dileniyor zavallıcağız. Daha yırtılmamış.' Bana hitap ederek: 'Kızım, seni yanıma evlatlık alsam gelir misin?' dedi. Ben de, 'Gelirim efendim ama iki kardeşim daha var. Onları da beraber alırsanız.'

Sonra o hanım yanındakine, 'Ya kardeş, dilenci bir olsa şekerle beslenir.' Elime bir ellilik kâğıt vererek yürüdüler.

İki akşam sonra kayyum bizi büzüldüğümüz yerde gördü. Elinde saplı süpürge vardı. Üzerimize yürüdü. Biz önünden kaçarken yetiştikçe arkamıza yapıştırıyordu. Mustafacık kaçamadı, düştü. İki tokat yedi, burnu kanadı. Ertesi akşam artık sokakta kalmaya başladık. Dilendiğimiz para bizi beslemiyordu. Kirli kirli ancak beşaltı onluk kazanıyorduk. Ekmek peynir pek pahalıydı efendim. Emine bize pazarlardan, zerzevatçılardan soğan, havuç, yemiş çalmasını öğretti. Mahalle aralarında kapıları çalıyorduk. Bize verdikleri taş gibi ekmek kırıntılarına çaldığımız şeyleri katık ediyorduk. Mustafacığın urbalarını çoktan sattık efendim. O da yalınayak, başı kabak pis bir dilenci çocuğu oldu. Zavallıcık çalarken be-

1. Cami hademesi. (Y.N.)

ceremiyor, tutuluyor, fena halde dayak yiyordu. Artık virane kovuklarını ev edindik. Oralarda bizim saklı ağzı kırık testilerimiz, çanaklarımız, paslı tenekeciklerden tepsilerimiz, eski hasır, keçe parçalarından şiltelerimiz vardı. Lazım olunca onları çıkarırdık. Elimize geçirebildiğimiz kırıntılarla ateş yakarak oğlan kız karmakarışık bu kovuklarda yatıyorduk. Hepimiz anasız babasız, hepimiz sefil, çıplak, açtık, hepimiz giderek daha ahlaksız, arsız, hayâsız oluyorduk. Çünkü birbirimizden hep fena şeyler öğreniyorduk. Dilencilikten kazanamazsak çalıyorduk. Öyle de doymazsak para edebilir nemiz varsa satıyorduk. Evet efendim, bir lokma ekmek için her arı kabul ediyorduk."

Huriye yine yüzünün kızartısını iki avucuyla örterek bir ağlama sağanağı geçirdi. Ağız ağır yine başladı:

"İçimizde öksürmeyen, uyuz olmayan, daha türlü türlü dertlerle hastalanmayan yoktu. Analarımız bizi sokakta doğurmadı efendim. Biz hep o sefil çocuklar, evlerde dünyaya geldik. Ana koynunda büyüdük. Vücutlarımız o sefalete tahammül etmiyordu. Her gün orada burada ölen bir-iki tanemizi tabutlara koyup götürüyorlardı. Çocukluk... Her zarurete razıydık, ölmek istemiyorduk. Mustafacık hastalandı. Öksürüyor, öksürüyor, yüzü kızarıyor, gözleri kan çanağı gibi dışarıya uğruyor, boğuluyor, gidiyor gibi oluyordu. Bir dilenci Sıdıka Nine vardı. Mustafacığı ona götürdüm. Anacığım, dedim, küçük kardeşim hastalandı, ölüyor. Bir ilaç bilmez misin? Çocuğu muayene etti. 'Vah zavallı yavrucuk, bu daha ana kuzusu, ne de güzel toramancık bir oğlan... Buncağız, boğmaca öksürüğü olmuş. Bu hastalık soğukta daha beter olur. Bunu iyi etmek için kapalı bir ev, sıcacık bir oda lazım. Ah, bu yoksulluk yüzünden kaç tane evlat gömdüm. Yüreğim yufkadır, içim götürmez. Kibar insanlar bizi böyle soğuğun, çamurun içinde görüp geçerler.

Sanırlar ki bizi Allah taştan yaratmış, her cefaya dayanırız. Hastalık bizim için değildir. Biz her gün büyüğümüz küçüğümüz sokaklarda sürü sürü ölürüz. Bizi ayıran kayıran yok. Rabbim insaf versin onlara... Var mı kızım yirmi-otuz kuruşun? Bu çocuğa ilaç yapalım,' dedi. O akşam yiyecek almak için bile paramız yoktu. Arkamdan dolaşan bir Bekir vardı. 'Ben sana otuz kuruş bulurum ama bir şartla,' dedi."

Huriye bu şartın izahını hıçkırıklarının içine kaynatarak devam etti:

"Kabul ettim, otuz kuruş aldım. Bir manav Hasan vardı. Sıdıka Nine gitti, ona yalvardı, dükkânının altındaki bodrumu bir-iki gece için bize verdi. Dört-beş ayak merdivenden inerek dolap kapısı gibi küçük, kırık, çarpık bir kapıdan girdikten sonra burası altı toprak, bir çocuk bile ayakta serbest gezinemeyecek kadar tavanı basık, penceresiz, kapkaranlık bir yerdi. Sıdıka Nine de bir virane kovuğunda yatıyordu. Yangın yerlerinde yarısı yanmış küçük bir ot minder bularak onu kendine döşek yapmıştı. Bu yanık minderi bodruma taşıdık. Büyücek, kırık bir çanağımız vardı. İçine kül doldurduk. Kömürcüden on kuruşa bir okka kömür aldık. Tahta parçaları, dal kırıntıları topladık. Ateş yaktık. Sıdıka Nine gitti, aktardan ilaç aldı. Mustafacığı ot mindere yatırdık. Bodrumun kapısını kapadık. Sokakta kaldığımızdan beri dört tarafı kapalı bir yerde işte o gece yatıyorduk. Orası bize hamam gibi sıcak ve saray kadar şirin geldi. Sıdıka Nine aktardan aldığı otları teneke maşrapasının içinde kaynattı. Onu sıcak sıcak Mustafacığa zorla içirdik. Çünkü boğazından gitmiyordu. Kocakarı kardeşimin boynuna, göğsüne siyah bulamaç gibi bir şey sürdü. Hep hırkalarımızı çıkardık, ısınsın diye hastacığın üstüne örttük. Sabah oldu lakin Mustafa çok iyi olmadı. Daha çok, daha boğuk boğuk öksürüyordu. Bana, Sıdıka Nine'ye beni iyi

ediniz, diye yalvarıyordu. Mustafacığın ne ilacı vardı ne yiyeceği... Otuz kuruş bitti. Beş-on para toplamak için Sıdıka Nine, ben, Emine dilenmeye çıktık. Nuriye'yi hasta kardeşinin başında bıraktık. Sakın buradan bir yere ayrılma. Su isterse çocuğa ver, dedik. Çünkü sudan başka zavallıya verecek bir şeyimiz yoktu efendim. Üç-dört saat dilendik. Üçümüz ancak on yedi tane on paralık kâğıt toplayabildik. Nuriye koşa koşa, hem de ağlaya ağlaya yanımıza geliyordu. Kardeşini niçin yalnız bıraktın, diye biz ona darılıyorduk. O bize, 'Aman koşunuz, Mustafacığa bir şey oldu, yüzü gözü morardı, çırpındı çırpındı, artık kımıldamadı. Yalvardım yalvardım bana cevap vermedi. Ağzı aralık duruyor, gözlerinin yalnız akıyla bakıyor,' dedi. Ağlaya ağlaya hep bodruma koştuk. Sıdıka Nine, Mustafacığın yattığı ot minder parçasını kapının aydınlığına doğru çekti. 'Vah oğulcuk Mustafa, o gitmiş cennet bahçesine... Kavuştu anacağıza, babacağıza... Kurtuldu bizim gibi üşümekten, açlıktan, dilenmekten...' dedi. Hemen koynundan kirli mendilini çıkarttı, bu küçük ölünün yüzüne örttü."

Huriye, Nuriye, Vefa Nüzhet, Melek şimdiye kadar bir trajedi sahnesindeki figüranlar gibi sessiz duran bu dört çocuk, Mustafacığın ölümüne derin derin göğüs geçire geçire ağlamaya başladılar. Hüzünle dolan masum kalpleri taşıyordu.

Huriye mendilini gözlerine götüre götüre devam etti:

"Sıdıka Nine, 'Varayım hükümete haber vereyim, dilenci ölüsünü belediye kaldırır,' dedi. Gitti. Çok sürmeden geldi. 'Söyledim, kaldıracaklar,' dedi. Bir saat bekledik. Üç-dört saat geçti. Akşam oluyordu, kimse gelmedi. Karşımızdaki tütüncü dükkânında duvar saati vardı. Ona bakarak vaktimizi anlıyorduk. Yüzünden mendili açıp açıp Mustafacığı öpüyor, yine kapıyorduk. O bize

bakıyor, gülümsüyor gibiydi. Bilmem kaç saat geçti. Akşama doğru dört hamalın sırtında kara muşamba kaplı koca bir tabutla iki efendi geldi. Bodruma eğilerek, burada çocuk ölüsü varmış, dediler. İşte burada yatıyor, dedik. Efendilerden biri ot mindere yaklaşarak Mustafacığın yüzünden mendili çekti. Sıdıka Nine'den sordu: 'Bu çocuk neden öldü?'

'Boğmaca öksürüğünden. Aslını sorarsan açlıktan, yoksulluktan...'

Elindeki kâğıda bir şey yazdıktan sonra, 'Kaldırınız,' dedi.

Tabutun ağzını açtılar. İçinde beyaz kireçlere bulanmış iki çocuk ölüsü daha vardı. Mustafacığı da onların yanına uzattılar. Üzerine daha kireç attılar. Hayatta birbirini tanımazken ölümün kardeş ettiği bu üç yavrucak yurtsuz kaldıkları bu dünyadan koyun koyuna ahretteki evlerine gittiler efendim."

* * *

Mustafacığın matemiyle gözyaşları durmayan bu dört çocuğu odadan savdıktan sonra komiser üzüntü içinde:

"Huriye macerasını samimi bir hararetle dosdoğru hikâye etti. Kazazede iffetinin en acıklı noktalarını bile geçmedi. Söylenebileceği kadar anlattı. Bu samimiyet ve saflık bana çok dokundu. Siz on bir yaşında diyorsunuz ama kız fazla gösteriyor."

"On bir yaşındadır. Fakat gürbüz çocuktur."

Bu faciayı dinlemek ikisini de yormuştu. Birer sigara yaktılar. Konuşmaksızın dumanları çekip salıvererek havada dolaşan siyah zikzakları, helezonları seyirle sanki hüzünlerini yok etmeye uğraşıyorlardı. Nihayet Nüzhet Ulvi ağır ağır dedi ki:

"Bu çocukları sefaletten, ölümden ve ondan daha beter olan rezillik çirkefinden kurtarmak için Abdal Veli namına o dolandırıcılığı yaptım. Dünyadaki bütün suçlar incelenirse yüzde doksan dokuzunun yoksulluktan ileri geldiği anlaşılır. Bilemem bu işte bana Rahman mı yoksa şeytan mı yardım etti... Hacı Ferhat Efendi'den beş yüz lirayı kopardım."

Komiser hâlâ sigara dumanlarının helezonlarından gözlerini kurtaramayarak:

"Birader, sana zavallı Abdal Veli'nin kendine yetmekten âciz olan maneviyatı değil doğrudan doğruya Cenabıhak yardım etmiş diyebilirim. Serveti üç metresine yetişip de artan Methi Bey'in ve dünyalığı ondan fazla olan kayınpederi Hacı Ferhat Efendi'nin avuç avuç haksız yerlere israf edilen liralarından beş yüz taneciğini böyle bir hayırlı işe sarf etmek için ellerinden koparmak vicdanımca hırsızlık sayılmaz. Bu bir günah değil, büyük bir sevaptır. Çok zenginlerin kasalarını dolduran servetlerin nerelerden geldiklerini incelersek dağdaki haydutları haklı çıkaracak üzücü hallere rastlarız. En korkunç hırsızlıklar kanunun himayesiyle yapılanlardır. İşte bunun için insanlığın hali durulamıyor. Alev üstünde bir kazan su gibi fıkır fıkır kaynıyor. Ve kim bilir daha kaç zaman bu kaynama devam edecektir."

"Şimdi, merakınızı çeken birkaç noktayı izah edeyim."

"Birader, bende merak kalmadı. Zihnimi hüzün doldurdu. Kara muşambalı tabuta, diğer iki ölü çocuğun yanına yatırılan Mustafacığın kireçli beyaz vücudu hiç gözümün önünden gitmiyor. Yine de anlatınız, hikâye tamam olsun."

"Pederim merhum zamanından beri ailemizin bir terzisi vardı. Gümüş Endaze Niko. Mağazası Mahmutpaşa'da pek meşhurdu. Pederin göçmesinden sonra çok

sürmedi, terzi de vefat etti. Üç oğlu, üç kızı kaldı. Sulu Manastır'da[1] ikamet ederler. İşleri bozuldu, mağazayı idare edemediler. Oğlanlar başka işlere girdiler. Kızlar hizmetçiliğe gitmeye mecbur oldular. Niko ailesiyle ailemiz iyi tanışır, iyi görüşür, iyi sevişir...

Niko'nun ortanca kızı Eleni, Hafız İshak Efendi'nin konağında hizmetçidir. Hanede olanı biteni bana anlatır. Şimdi nakledeceğim şeyler hep Eleni'den duyduklarımdır. Hafız İshak Efendi'nin torunu, merhume Hadiye'nin dadısı Şehnaz o semtte küçük bir hanede kız kardeşiyle ikamet eden arabacı Arif'i severmiş. Konaktan yiyecekten, içecekten ne aşırabilirse dostunun evine taşırmış. Arabacı Arif o aralık mahallede şiddetle hüküm süren İspanyol nezlesine tutulmuş. Şehnaz bulaşmayı asla önemsemeyerek kucağında çocukla günde birkaç defa sevgilisini soruşturmaya gitmeden duramazmış. Bir gün hasta fazla ateşlenmiş, konaktan çalıp götürmüş olduğu şurupla şerbet yapmışlar. Çocuk ben de isterim diye tutturmuş. Düşüncesiz cahil Şehnaz, hastadan artan birkaç yudum şerbeti aynı bardakla Hadiye'ye içirmiş. Duyduğum, Şehnaz'ın bu cahilce cinayeti üzerine düşündüm. İshak Efendi oğlu Enver Bey'in geçen sene avda soğuk alarak zatürreeye tutulduğunu, pek güç kurtulduğunu ve hâlâ tamamıyla iyileşemediğini ve eşi Sadiye'nin de müzmin bir bronşitten mustarip olduğunu biliyordum. Hadiye arabacı Arif'in evinden konağa hastalık götürürse bulaşma tehlikesine en evvel maruz kalacakların anasıyla babası olduğunu keşfetmek ne keskin bir zekâya ne de keramete muhtaçtır. Bu keşfimden istifade etmek yolunu düşündüm. Hemen o günlerde Sulu Manastır'a, Terzi Niko ailesini ziyarete gitmiştim. Ailenin büyük oğlu Mi-

1. Samatya'daki Surp Kevork Ermeni Kilisesi, altındaki ayazma ve büyük sarnıç nedeniyle Sulu Manastır olarak da anılır. (Y.N.)

hal ve ortancası Kiryako'yla gezine gezine Viran Cami'ye geldik. Yolda mektep arkadaşlarımdan Ali Rıza'ya tesadüf ettim. Mektepteyken çok sevişirdik. Birkaç sene sınıflardan döndürdü[1]. Zavallı çocuk Samatya posta şubesine postacı olmuş. O da boynunda posta çantasıyla bize katıldı. Abdal Veli'nin makamına kadar geldik."

"Kâfi... Zihnimdeki muammanın kilidini açmak için siz elime bir değil birkaç anahtar verdiniz. Posta işine varıncaya kadar her şey halloldu. Kovuğun kapısındaki zebaniler terzinin oğulları Mihal ile Kiryako'ydu değil mi?"

"Evet... Yüzlerine birer iri ve korkunç karnaval yüzlüğü geçirmiştik."

"Eleni vasıtasıyla İshak Efendi'nin komşusu Hacı Ferhat Efendi'nin hanesinde olup bitenleri de bütün haber alıyordunuz."

"Tabii... Hacı Hurşit Efendi'nin hikâyesini, Abdal Veli hakkındaki güçlü imanını, Methi Bey'le Nermin Hanım'ın kavgalarını hep günü gününe, aynı aynına öğreniyordum."

"Osman'ın çaktığı kibritin aydınlığıyla kovukta görünen huriyle gılman kimlerdi?"

"Terzi Niko'nun küçük oğlu İstefani ile nişanlısı Fotini. Mahallin tenhalığı hasebiyle hep onları o gece beraber almıştım. İki zebani iyice sarhoştular. Oynadığım bu evliya komedyasının esasından yani zembile bırakılan şeyin para olduğundan bile haberleri yoktu. Abdal Veli'nin maneviyatı o gece bizi Hurşit Efendi'yle iki hizmetkârı soyan hırsızların taarruzlarından kurtardı. Hırsızlık, kovuğun haylice uzağında yaşandı. Bizim onlarla asla iştirakimiz yoktur. Ben beş yüz lirayı cebime koyup var kuvvetimizi bacaklarımıza vererek oradan savuşur-

1. Sınıfta kalmak. (Y.N.)

ken hırsızlar o üç zavallıyı soymakla meşguldüler. Öyle adi bir gece haydutluğunda iştirakim olamayacağını ben söylemeden vicdanınız tasdik eder."

"Şüphe yok."

"Dışarıdan bakılınca bu dolandırıcılık meselesi bir suç gibi görünür. Çünkü işin işinde ölenler var. Halbuki uydurduğum bu evliyalık vakası cereyan etmemiş olaydı ölenler yine öleceklerdi. Ben yalnız tütsü gönderdim. Dahilen kullanılacak ilaç vermedim. Kafiyeli ihtar mektubunda tabip çağrılmasına ve tıbbi yollara izin gösterdim. Hastalara doktorlar getirildi. Tıp fenninin son tedavi çarelerine başvurmaktan geri durulmadı. Öldülerse ecelleriyle öldüler. Bu dolandırıcılık Abdal'ın evliyalığından benim fikrime doğdu. Hafız İshak Efendi'nin konağından çıkacağını tahmin ettiğim üç cenazenin isabetinde bana yardım eden talihim, Hacı Ferhat Efendi'nin konağında beş yüz liraya sigorta ettiğim hayatları kurtarmak lütfunda bulunmadı. İpliğimi pazara çıkardı."

* * *

Ertesi günü Nüzhet Ulvi, polis komiserinden şu pusulayı aldı:

Azizim,

Siz vicdanımca mazur ve affedilmiş lakin kanun nazarında mahkûmsunuz. Ben o kanunun hükümlerini harfiyen icraya memurum. Binaenaleyh sizi tutuklamaya mecburum. İki ateş arasında kalan muharip bir asker gibi vazifemle vicdanımın tehditleri ortasına sıkıştım. Vazifeme itaat vicdanımı dinlemekten önce gelir. Çünkü maalesef henüz insanlık vicdanların yarattığı kanunlarla idare olunacak kadar ilerlemedi. İlerleyeydi hapishaneler mektep olur, hiçbir kumandan maiyetine vur emrini veremez, insanoğlu silahıyla insan kardeşine nişan alır-

ken kurşunu nereye sıktığını düşünür, insan evladının kolları bacakları, vuranlar ve vurulanlar için de insanlık gereği utanç olan kelepçelerden, bukağılardan kurtulurdu.

Bugün vazife gereği iffetsiz, hırsız, serseri bir kızı tutuklamaya mecbur kaldığım zaman bu zavallının bu durumda açlıktan can çekişen bir kardeşi bulunmak ihtimalini düşüneceğim.

Vazifeme sadığım fakat vicdanımı da çiğnemek istemem. Kanun sizi tutuklamamı emrediyor. Vicdanım salıvermemi... Her ikisine de hürmetimi göstermek için şimdi yetkili makama istifa mektubumu takdim ediyorum.

Her hükümet adamı benim gibi kanundan aldığı emri menfaatinden çok vicdanıyla ölçerek tatbik eylemeyi bilseydi bu kadar uzun müddet ve hâlâ kötülük galip, erdem mağlup mevkisinde kalmaz, insanlığın azgın yaralarından çoğu kapanmaya yüz tutardı.

Eski Polis Komiseri Şinasi

Heybeliada, 16 Şubat 1335[1]

Bitti

1. 16 Şubat 1919. (Y.N.)

allame	Derin ve çok bilgisi olan, çok bilgili
anka	Masallarda adı geçen ve gerçekte var olmayan büyük bir kuş
bahriye	Donanma
basiretli	Gerçeği görebilen, uzağı görebilen
bendehane	Kölenizin evi anlamında tevazu bildiren söz
bendezade	Kölenizin çocuğu anlamında tevazu bildiren söz
Cenab-ı Adil-i Hakiki	Gerçek adil olan. Allah
efsun	Büyü
emr-i Hak	Allah'ın emri. Ölüm
evrat	Sürekli okunan dualar.
faraziye	Teori, varsayım
fesat	Bozukluk
gassal	Ölü yıkayıcı
gılman	Cennette hizmet eden erkek
hakir	Aşağı görülen, değersiz, hor
hakkak	Oymacı
haletiruhiye	Ruhsal durum
hazire	Cami, türbe, tekke gibi yerlerdeki mezar yeri
ifrit	Doğu masal ve efsanelerinde, kötü ve korkunç cin
ihya	Canlandırma, diriltme
istinaf	Temyiz
itikat	İnanç
izan	Anlayış, anlama yeteneği
lal	Parlak kırmızı renkli kıymetli taş
levazım	Gerekli olan şeyler, araç ve gereçler
maneviyat-ı hakirane	Zavallı maneviyatım anlamında tevazu bildiren söz
mehir	Evlilikte erkeğin kadına vermeyi taahhüt ettiği para
melike	Kadın hükümdar
metanet	Dayanıklılık, sağlamlık
meyane	Kıvam
mualla	Yüksek, yüce
muhakeme etmek	Akıl süzgecinden geçirmek, düşünmek
mutlakiyet	Devlet gücünün tek bir kişide toplanması

müreffeh	Refah içinde
nâzım	Şiir yazan
nedim	Yüksek makamdaki kişileri güzel fıkra ve hikâyelerle eğlendiren kimse
reha	Kurtuluş
Rezzak-ı âlem	Âlemlere rızık veren. Allah
şek	Şüphe
talihname	Şans falı
tasavvur	Göz önüne getirme, hayal etme. Tasarı
tecelli	Belirme, görünme, ortaya çıkma
tehlil	Lailaheillallah cümlesi
tevekkül	Kadere boyun eğme
tilavet	Kuran'ı güzel ve yüksek sesle, usulünce okuma
uhrevi	Öbür dünyayla, ahretle ilgili
zabit	Subay